

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет наук про здоров'я

Кафедра психології та психотерапії

Магістерська робота на тему

**ОСОБЛИВОСТІ ПОКАЗНИКІВ ТЕМНОЇ ТРІАДИ У ОСІБ З РІЗНИМ
РІВНЕМ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ**

Виконала: студентка

6 курсу, групи ЗПП19/М

Спеціальності 053 Психологія

Освітньої програми «Клінічна

психологія з основами ПДТ»

Бжезінська Соломія Євгенівна

Керівник: доц. кафедри Турецька Х.І.

Рецензент _____

Львів 2020

Зміст	
Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичне дослідження рис темної тріади у осіб з різним рівнем емоційного інтелекту	6
1.1.Поняття темної тріади	6
1.2.Поняття емоційного інтелекту	14
1.3.Особливості емоційного інтелекту у осіб з різними показниками рис темної тріади	24
1.4.Теоретична модель	32
Висновки до першого розділу.....	33
Розділ 2. Методологія дослідження особливостей показників темної тріади у осіб з різним рівнем емоційного інтелекту	37
2.1. Організація та етапи емпіричного дослідження	37
2.2. Методики дослідження.....	38
2.3. Опис групи досліджуваних	41
2.4. Методи математичної статистики	43
Висновки до другого розділу	43
Розділ 3. Результати емпіричного дослідження особливостей показників темної тріади у осіб з різним рівнем емоційного інтелекту.....	44
3.1 Емпіричне дослідження взаємозв'язку між показниками емоційного інтелекту та показниками темної тріади.....	44
3.2 Емпіричне дослідження показників темної тріади у осіб з різним рівнем емоційного інтелекту та емпатії	53
3.3 Емпіричне дослідження ролі емоційного інтелекту для рис темної тріади	66
Інтерпретація результатів.....	71
Висновки до третього розділу.....	76
Висновок	78
Список літератури.....	80
Додатки.....	93

Вступ

Актуальність теми

Останні роки тема емоційного інтелекту набула публічності серед популярної психології та вважається навичкою номер один при влаштуванні на роботу. Однак, чи завжди емоційні навички використовуються з хорошою метою? У своїх публікаціях Austin, Farrelly, Black & Moore (2007), K. Jonason, L. Krause (2013), U.K.J. Nagler, K.J. Reiter та інші (2014), M. Horan, T.D. Guinn & S. Banghart (2015) описали поняття «темного емоційного інтелекту», як потенційного використання емоційного інтелекту задля маніпуляцій та використання інших людей. Спільною ниткою рис Темної тріади є їхній соціальний стиль експлуатації за рахунок інших або нехтування їх благополуччям, а також неприємність для навколишніх (Jones & Paulhus, 2011), низька емпатія (Jonason & Krause, 2013) та негативні зв'язки з чесністю й смиренністю (Lee, Ashton, Wiltshire, Bourdage, Visser, & Gallucci, 2013). До ключових ознак рис характеру, які входять до складу Темної тріади – нарцисизму, макіавеллізму, психопатії, – відносяться домінування, відчуття власної вищості та правоти, соціальну чарівність, маніпулятивність, черстві соціальні установки, імпульсивність та міжособистісний антагонізм (Kowalski, 2001). Дослідження також показують, що дані структури впливають на комунікативну поведінку в стосунках (Horan, Guinn та Banghart, 2015). Таким чином, люди з високими показниками нарцисизму, макіавеллізму та психопатії можуть бути схильні маніпулювати емоціями інших, щоб досягнути поставлених цілей. Однак, залишається питанням, чи темні особистості є соціально та емоційно розумними?

У вітчизняному науковому просторі тема особливостей емоційного інтелекту та маніпулятивної поведінки темних особистостей є маловивченою (Дерев'янка, 2014; Корнилова, Чигринова, 2014). А отже отримані результати будуть актуальними та сучасними, й зможуть дати поштовх для подальшого

вивчення цього явища. Дане дослідження є продовженням вивчення взаємозв'язку між рівнем емоційного інтелекту та особливостями його використання особами з вираженими показниками Темної тріади.

Об'єкт дослідження: емоційна сфера особистості.

Предмет дослідження: особливості проявів Темної тріади в осіб з різним рівнем емоційного інтелекту.

Мета дослідження розкрити особливості проявів Темної тріади в осіб з різним рівнем емоційного інтелекту.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу наукових джерел визначити зміст таких понять як емоційний інтелект та Темна тріада особистості.
2. Підібрати психодіагностичний інструментарій для вивчення рівня емоційного інтелекту та складових Темної тріади (нарцисизм, психопатія, макіавеллізм).
3. Встановити особливості зв'язку між рівнем емоційного інтелекту та вираженістю рис нарцисизму, психопатії та макіавеллізму.

Гіпотези дослідження: 1. Існує взаємозв'язок між показниками емоційного інтелекту та показниками Темної тріади, ймовірно, високий емоційний інтелект буде пов'язаний із схильністю до макіавеллізму.

2. Припускаємо, що особи з вираженими рисами темної тріади матимуть високі показники рівня емоційного інтелекту, попри низький рівень емпатії.

3. Чинниками прояву рис Темної тріади є такі характеристики емоційного інтелекту як високі показники міжособистісного емоційного інтелекту та низькі показники внутрішньо особистісного емоційного інтелекту.

Група досліджуваних: в опитуванні взяли участь 155 осіб віком від 18 до 70.

Методи та методики дослідження: емпіричне дослідження проводилось за допомогою онлайн опитування. Анкета містила в собі Опитувальник рівня і структури емоційного інтелекту М. Манойлової (MEI) (в адаптації Барко В.І), Опитувальник методики «Шкала емоційного відгуку» А. Меграбяна і Н. Епштейна, короткий опитувальник Темної тріади (SD3) в адаптації Єгорової М.С., Ситникової М.А., Паршикова О.В., Шкала сенситивного нарцисизму (HSNS) в українській адаптації І. Кривенко, Н. Пилат, О. Сенік, Опитувальник грандіозного нарцисизму (NPI-14) в українській адаптації І. Кривенко, Н. Пилат, О. Сенік, методика вимірювання рівня макіавеллізму особистості Р. Крісті та Ф. Гейса.

Наукова новизна: 1. Вперше у вітчизняній науці здійснено дослідження специфіки зв'язку рис Темної тріади та емоційного інтелекту особистості.
2. Створено модель зв'язку рис Темної тріади та емоційного інтелекту через емоційні маніпуляції.

Практичне значення одержаних результатів: отримані результати можуть бути застосовані в практичній роботі психологів та психотерапевтів для побудови ефективніших тактик психотерапії клієнтів з високими показниками рис Темної тріади, а також для створення заходів з протидії емоційних маніпуляцій.

Структура та обсяг роботи: Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У роботі загалом подано 1 таблицю, 23 рисунка. Загальний обсяг роботи - 107 сторінок, основний зміст містить 79 сторінок.

Розділ 1. Теоретичне дослідження рис темної тріади у осіб з різним рівнем емоційного інтелекту

1.1. Поняття темної тріади

Темна тріада особистості є конструктом, що поєднує у собі три соціально небажані особистісні риси: нарцисизм, макіавеллізм та психопатію (Paulhus and Williams, 2002). Попри те, що дослідження даного явища набувають розквіту (Furnham, Richards & Paulhus, 2013), про його структуру відомо не багато. Згідно з працями Paulhus та Williams (2002) риси, що потрапили до Темної тріади мають деякі спільні характеристики, такі як соціальна відраза, самореклама, емоційна холодність та агресивність.

На даний момент між дослідниками точиться дискусія стосовно кількості темних рис у плеяді – дві, три, чотири чи може десять (Rogoza and Ciecuch, 2018). Концепція Темної Діади припускає, що макіавеллізм й психопатія є більш пов'язані між собою та можуть розглядатись як дві грані однієї конструкції. На відміну від нарцисизму, який має нижчі показники кореляції та часто виключається з моделей (Egan et al., 2014; Kowalski et al., 2016; Petrides et al., 2011; Rogoza and Ciecuch, 2017). Відповідно до цього макіавеллізм можна вважати складовою психопатії, як ширшого теоретичного конструкта, з додаванням імпульсивності та ризиковості (Glenn and Sellbom, 2015).

На противагу концепції Темної Діади, деякі дослідники вважають, що існує більше ніж три темні риси й до складу Темної Тріади повинні ввести ризиковість базовану на статусі (Visser et al., 2014) та щоденний садизм (Buckels et al., 2014). Paulhus (2014) вважає, що ключовою характеристикою, яка об'єднує темні риси, є черствість. Відповідно, кожна риса, яку можна так описати, являється потенційно темною. Marcus та Zeigler-Hill (2015) виступили за об'єднання усіх темних рис у Велику Десятку, в яку також входять залежність, перфекціонізм, злобливість, жадібність).

Дослідження Paulhus та Williams (2002) показали, що усі риси Темної тріади поділяють лише одну особистісну спільність – низьку приємність. Автори також виявили схожості щодо окремих складових конструкту. Відтак нарцисизм і психопатія були пов'язані з екстраверсією та відкритістю, тоді як макіавеллізм й психопатія негативно асоціювались з добросовісністю, як соціальною рисою. Й лише психопати мали низький рівень нейротизму, що узгоджується з їхньою традиційною характеристикою – низькою тривожністю (Hare, 1991).

Результати також показали, що нарциси найбільше прагнуть до самовдосконалення, також мають до цього схильність й психопати. Натомість макіавеллісти не виявляли жодних ознак саморозвитку (Paulhus and Williams, 2002), оскільки являються більш заземленими, реалістичними у своєму відчутті себе (Christie & Geis, 1970). Натомість нарцисичній особистості притаманна самоомана й низька проникливість (Raskin et al., 1991), така ж грандіозність й незначне розуміння характерні для клінічної психопатії (Hart & Hare, 1998).

Дослідники Jonason, Lyons, Bethell, & Ross (2013) припускають, що критичними факторами, що лежить в основі рис Темної тріади являються емоційні дефіцити, такі як відсутність емпатії. З цим конструктом також пов'язують алекситимію, тобто неможливість описати й зрозуміти власні емоції (Cairncross, Veselka, Schermer, & Vernon, 2013).

Характерна для Темної тріади поведінки проявляється вже в неповнолітніх у віці 11-17 років (Lau & Marsee, 2012). Vernon, Villani, Vickers та Harris (2008) показали, що усі складові тріади мають суттєві генетичні компоненти. І лише макіавеллізм має також екзогенний компонент, тобто модифікований досвідом (Vernon et al., 2008).

Еволюційні психологи стверджують, що риси Темної тріади та низька емпатійність можуть бути адаптивними, якщо вони дають людям збільшують репродуктивну силу та доступ до ресурсів (Buss, 2009). Попри свою соціальну небажаність, ці риси пов'язують з досяганням цілей завдяки активній

експлуатації інших з використанням широкого спектра тактик впливу (Jonason & Webster, 2012). Відповідно до цього, ігнорування власних чи чужих почуттів може бути механізмом, за допомогою якого це досягається (Jonason & Krause, 2013).

Взаємозв'язок низької емпатії та рис Темної тріади більше локалізований на афективному компоненті емпатії, тобто співпереживанні іншим, хоча зв'язок з когнітивною емпатією, яка включає власне розуміння емоцій та переживань інших, є більш двозначним (Wai & Tiliopoulos, 2012).

У порівнянні з жінками, чоловіки отримують стабільно вищі показники за ознаками Темної тріади (Jonason & Webster, 2010) та алекситимії (Wastell & Taylor, 2002), а нижчі – за емпатією (Baron-Cohen & Wheelwright, 2004). Результати досліджень показали, що обидві статі використовують егоїстичні та експлуаторські стратегії, орієнтовані на досягнення цілей (Jonason & Schmitt, 2012), однак в основі цих стратегій можуть лежати різні кореляти та механізми. Наприклад, минулі дослідження показують, що низький рівень емпатії у чоловіків може бути пов'язаний з психопатією, а у жінок – з нарцисизмом (Jonason et al., 2013). Такий результат може пояснюватись через різні адаптивні стратегії: чоловіки застосовують експлуатаційний підхід, що є більш ризиковим, а жінки – паразитарний, менш ризиковий підхід (Jonason & Schmitt, 2012).

До того, як нарцисизм, психопатію та Макіавеллізм об'єднали в один спільний конструкт (Paulhus and Williams, 2002), дані поняття широко досліджувались по окремоті (Furnham, Richards & Paulhus, 2013).

Нарцисизм – визначається як повсякденна риса особистості, що характеризується підвищеним відчуттям власної значущості та правом на особливе ставлення (Krizan & Herlache, 2018).

Askerman et al. (2011) запропонував тривимірну модель нарцисизму, яка передбачає існування адаптивних та дезадаптивних його аспектів. До перших

відносять Лідерство/Авторитет – самовизнанні лідерські якості, до факторів, що перешкоджають пристосуванню – Грандіозний екзгібіціонізм, в який входять самозаглиблення, марнославство й екзгібіціоністські тенденції, та Право/Експлуатація – правові переконання та маніпулятивна поведінка. Дослідник вважає, що Право/Експлуатація є соціально токсичним проявом, в той час, як Грандіозний екзгібіціонізм має і негативні, і позитивні аспекти (Askerman et al., 2011). Дана модель була розроблена на основі Нарцисичного опитувальника особистості (NPI), розробленого Raskin та Hall (1979), й містив критерії діагностики нарцисичного розладу особистості DSM-III (APA, 1980). Rogoza and Cieciuch (2018) вважають даний факт обмеженнями даної моделі, адже NPI орієнтований на грандіозний та напористий аспекти нарцисизму, тоді як агресивний та антагоністичний аспекти представлені недостатньо.

Back et al. (2013) запропонував нову модель, що подолала ліміти попередньої, – Концепція нарцисичного захоплення та суперництва (NARC). Вона передбачає, що головною метою нарциса являється підтримка грандіозного «Я», якої можна досягти за допомогою двох стратегій: самозростального захоплення або самозахисного суперництва. Кожна зі стратегій має афективно-мотиваційний, когнітивний та поведінковий аспекти. До «захоплення» входять наступні складові: прагнення до унікальності, зайнятість грандіозними фантазіями та чарівну поведінку. Натомість суперництво можна поділити на прагнення до верховенства, знецінення інших й агресивну поведінку.

Дослідження Krizan та Herlache (2018) виявили два прояви нарцисизму, а саме грандіозний та вразливий, які схоже мають відмінні наслідки для регуляторних стилів та психічного здоров'я. Автори запропонували модель спектру нарцисизму, що описує дане явище з точки зору розмаху індивідуальних тенденцій, що різняться за ступенем тяжкості та їхнім представленням. Модель пропонує назвати власну значущість спільним ядром грандіозного й вразливого

нарцисизму з грандіозністю та вразливістю, що відображається у надміру орієнтації на зближення й уникання.

Попри те, що грандіозний та вразливий нарцисизм можуть поділяти деякі особливості, такі як грандіозні фантазії та необхідність захоплюватись ними, ці риси суттєво відрізняються від психопатологічних симптомів (Miller et al., 2011). Грандіозність не проявляється у вразливому нарцисизмі та може переживатись таємно, щоб уникнути почуття неадекватності. Ймовірно, це пов'язано з надмірно високими стандартами стосовно власної особи у вразливому нарцисизмі, що може призвести до гіперчутливості стосовно неприйняття та критики, соціальної тривожності, та захисного/уникаючого ставлення у міжособистісних стосунках (Cain et al., 2008).

Особи з високими показниками грандіозного нарцисизму схильні шукати й задовольняти корисливі, честолюбні цілі. Вони використовують стилі саморегуляції, що спрямовані скоріше на самовдосконалення, аніж на витрати, що проявляються в самовпевненій, зарозумілій та ексгібіціоністській соціальній поведінці. Відповідно, індивіди з високим рівнем вразливого нарцисизму, навпаки, схильні помічати та боротися із загрозами образу себе. Їхні стилі саморегулювання надмірно фокусуються на самозахисті, що виявляється у зневажливій, сором'язливій, однак зрештою непостійній соціальній поведінці (Krizan & Herlache, 2018).

На відміну від інших рис Темної Тріади макіавеллізм немає клінічних аналогів й був названий на честь Ніколо Макіавеллі, який був високопоставленим чиновником та дипломатом у Флорентійській республіці. Він написав книгу, в якій описував, як досягати бажаного в управлінні всупереч супутнім витратам. Макіавеллізм є особистісною рисою ефективного лідера, який спроможний зберегти свої ресурси та привілеї незважаючи ні на що. Окрім цього таку людину можна схарактеризувати як прагматичну, аморальну,

маніпулятивну, цинічну, зі схильністю до вибудовування тактик й стратегій (Jones and Paulhus, 2009).

Rauthmann та Will (2011) розробили мультифактурну концепцію макіавеллізму, що складається з бажань, когніцій, афектів та поведінки. Макіавеллівські бажання представляють власні інтереси (саморекламу та самозахист), контроль імпульсів та орієнтацію на успіх. Думки макіавеллістів можна поділити на негативний світогляд, в який входять цинізм та аморальність, й сприйняття людей (підозрілість, інструменталізм), а також егоцентризм і конкретні стратегії. Афект включає низький рівень докорів сумління та емоційну відстороненість. Найширшим аспектом є макіавеллівська поведінка, яка характеризується антисоціальними тенденціями, бістратегічними тактиками, корисливою та антагоністичною поведінкою, відстороненням, експлуатацією та маніпуляціями.

Одним з основних елементів макіавеллівської особистості є маніпуляція. Її поділяють на тактичну, яка включає контроль над представленням себе, гнучку адаптацію, обман і подвійність, приховування (планування, недосконалість, стан чи особистість) та специфічну маніпулятивну тактику – емоційна маніпуляція, прихильність, переконання, благання, залякування, домінування, влада або саморозкриття (Rauthmann and Will, 2011).

Дослідження Horan, Guinn та Banghart (2015) показало, що макіавеллізм є ключовим у розумінні конфліктів у партнерських стосунках. Особи, з високим рівнем даної ознаки, будуть робити все, що можуть під час конфлікту, щоб отримати перемогу, охоче використовуючи проблемні конфліктні повідомлення. Потенційно їх обирають як один зі способів маніпуляції партнером.

Поняття психопатії, як і нарцисизму, спочатку сформувалося у клінічній літературі та на практиці, як розлад особистості (Furnham & Crump, 2005). Однак, в рамках останньої традиції патологічні риси розглядаються як крайня точка «нормальності» (Wiggins & Pincus, 1989). Відповідно до цього погляду,

психопатія часто розглядається як синонім надзвичайно низької оцінки прийнятності та добросовісності (Miller, Lynam, Widiger, & Leukefeld, 2001). Та навіть на субклінічному рівні психопатія розглядається як найбільш зловмисна риса Темної тріади (Rauthmann, 2012). Вона відзначається високим рівнем імпульсивності та пошуку гострих відчуттів, а також низьким рівнем емпатії (Lilienfeld & Andrews, 1996).

Here та Neumann (2008) виділили чотири виміри психопатії: міжособистісний, афективний, антисоціальна поведінка та стиль життя. До інтерперсональних взаємодій психопата відносять наступні характеристики: поверхневий шарм, грандіозна самоцінність, патологічний обман та маніпуляція. Емоційна сфера включає відсутність почуття провини та співпереживання, неглибокий афект. Людина з психопатією має поганий контроль над поведінкою, її злочини багатогранні й часто починаються ще до повноліття. Стиль життя визначається постійним пошуком стимулів, імпульсивністю та безвідповідальністю.

Дослідники, об'єднавши вище згадані сфери у два ширші конструкти, сформулювали концепцію первинної та вторинної психопатії. Первинна психопатія характеризується черствістю, маніпулятивністю, егоїзмом та брехливістю, натомість вторинна – антисоціальною поведінкою, яка здійснюється під впливом емоційного розладу, що проявляється імпульсивністю (Levenson et al. 1995).

Інше твердження стосовно структури психопатії запропонував Patrick et al. (2009). Він розробив триархічну концептуалізацію, яка охоплює три різні фенотипові конструкції: сміливість, підлість і розгальмованість. Сміливість являє собою міжособистісне домінування, безстрашність, високу впевненість у собі та ризиковість. До складу підлості входять черствість, відсутність емпатії, навмисна жорстокість, поверхнева емоційність та вміння експлуатувати інших.

Дезингібіція характеризується проблемами з імпульс-контролем, поганою саморегуляцією та невмінням у відтягуванні задоволення (Patrick et al. 2009).

Отже, з опрацьованої літератури можемо зробити висновок, що Темна тріада являється конструктом соціально небажаних рис, які включають нарцисизм, макіавеллізм та психопатію. Кількість темних рис у плеяді по сьогодні дискутується й коливається від двох до десяти. Складові даного конструкту поділяють деякі спільні характеристики, такі як соціальна відраза, самореклама, емоційна холодність, черствість, агресивність, маніпулятивна й експлуаторська поведінка, відсутність емпатії та погане розуміння власних емоцій.

Згідно з теоретичним обґрунтуванням структура психопатії тісно пов'язана з макіавеллізмом. Обидві риси мають подібні афективні ознаки (емоційна відстороненість та відсутність докорів сумління) та схожі поведінкові характеристики (маніпуляції, експлуатація, антагоністичні та антисоціальні тенденції), подібними у них також є когнітивні сфери, що означаються негативним поглядом на світ і людину, егоцентричністю, однак з різними стратегіями. Подібними є також бажання (власний інтерес та орієнтація на успіх), але з різними здібностями до управління імпульсами (Here та Neumann 2008; Levenson et al. 1995; Patrick et al. 2009; Rogoza and Ciecuch 2018). Нарцисизм та психопатія пов'язані з екстраверсією, відкритістю, прагненням до самовдосконалення, грандіозністю й низькою проникливістю.

Дослідники вважають, що риси Темної тріади мають суттєві генетичні компоненти й проявляються вже у підлітковому віці. Тільки макіавеллізм додатково поєднує в собі екзогенний компонент. В основному, чоловіки отримують вищі показники Темної тріади, ніж жінки, а також мають нижчі показники емпатії. Обидві статі схильні використовувати егоїстичні та експлуаторські стратегії досягнення цілей, однак різняться основними механізмами, що лежать в їх основі.

Попри соціальну небажаність даних рис, еволюційні психологи стверджують, що вони несуть деяку адаптаційну здатність, яка включає збільшену репродуктивну силу, доступ до ресурсів, ефективність у досяганні цілей.

1.2. Поняття емоційного інтелекту

Людина – є сукупністю різноманітних емоцій та міркувань. В той час як мислення робить можливим оцінювати речі з математичною точністю, емоції допомагають розуміти та співпереживати, що робить нас людьми (Gayathri & Meenakshi 2013).

З появою перших тестів на інтелект дослідники відкидали емоції, як явище руйнівне за своєю суттю. Woodworth (1940) вважав, що емоції перешкоджають розумовому процесу. Young (1943) визначав емоції, як «гостре порушення особистості» й припускав, що емоції змушують людей втрачати контроль. На противагу їм, інша плеяда дослідників висловлювали думку про те, що емоції мають важливе значення в існуванні живих організмів й самі по собі являються вищим рівнем інтелекту (Mowrer, 1960).

Адаптаційні функції емоцій ґрунтуються на полегшенні прийняття рішень стосовно розподілу поведінкових зусиль за допомогою сигналізування актуального становища людини (Nettle & Bateson, 2012). Роль емоцій полягає в підготовці індивіда до оптимальної реакції у ситуаціях, що містять загрози або можливості. Негативні емоції виступають захистом, який допомагає боротись із ситуаціями, що ослаблюють пристосованість (Nesse, 1990).

Емоційний інтелект (EI) загалом визначають як компетентність у сприйнятті, розумінні та регулюванні власних емоцій та емоцій інших людей (Zeidner et al. 2009). Його можна розуміти як рису або як здібність. Перше можна розуміти як самовідчуття та схильність до емоцій, наприклад самоконтроль та

емпатія. Натомість до другого поняття відносять когнітивні здібності, спеціалізовані для обробки емоційної інформації, тобто сприйняття та розуміння емоцій (Mayer et al. 2008).

Goleman (1995) пов'язував високий рівень емоційного інтелекту з успіхом. Дослідження останніх років підтвердило зв'язок між емоційним інтелектом та адаптивними життєвими показниками, які включали покращення психічного та фізичного здоров'я (Martins et al., 2010), академічного (Perera and DiGiacomo, 2013) та професійного успіху (Joseph and Newman, 2010). Однак, попри адаптаційну цінність емоційного інтелекту, його вплив не настільки значущий, як описували перші прихильники даного факту (Davis and Nichols, 2016).

На даний момент існує тільки три офіційно затверджених концепції емоційного інтелекту. Одною з них є модель здібності до емоційного інтелекту, яку розробили Mayer та Salovey (1997). Дослідники пропонують розглядати емоційний інтелект як розумову здатність. «Емоційний інтелект передбачає здібність точно сприймати, оцінювати та виражати емоції; спроможність мати доступ та/або генерувати емоції, коли вони полегшують мислення; вміння розуміти емоції й емоційний досвід; та здатність регулювати емоції для сприяння емоційного та інтелектуального зростання» (Mayer & Salovey, 1997, с. 10).

Модель включає чотири здібності: сприйняття, засвоєння, розуміння та регулювання емоцій. Емоційне сприйняття полягає у здатності розрізняти свої емоції та інших, а також в предметах, мистецтві, історіях, музиці та інших стимулах. Під асиміляцією емоцій автори розуміли вміння генерувати, використовувати та відчувати емоції, необхідні для комунікації емоцій, або їх використання в інших когнітивних процесах. Емоційне розуміння пов'язане зі здатністю розуміти емоційну інформацію, як емоції поєднуються і змінюються в часі, а також уміння враховувати значення емоцій. Останнім йде емоційна регуляція, яка позначається як здатність залишатись відкритим до почуттів,

окрім цього контролювати й регулювати свої та чужі емоції, щоб сприяти порозумінню та особистісному зростанню (Mayer & Salovey, 1997).

Згадані здібності організовані ієрархічно. На базовому рівні знаходиться сприйняття емоцій, а на найвищому та найскладнішому – управління емоціями. Такі дані свідчать про те, що здатність до регулювання своїх та чужих емоцій можлива тільки при освоєнні усіх попередніх рівнів (Mayer & Salovey, 1997). Згідно з даною теоретичною моделлю можна припустити, що особи з високими показниками Темної тріади, які відомі своїми вміннями маніпулювати, впливати та використовувати інших людей, повинні мати добре засвоєні всі навички емоційного інтелекту, які є нижчими в ієрархії за керування емоціями. Це може вказувати на наявність високого рівня емоційного інтелекту в даних осіб.

Другою затвердженою концепцією вважається теоретичний підхід Bar-On (1997), який стверджує, що емоційно-соціальний інтелект – це поперечний перетин взаємопов'язаних емоційних та соціальних компетенцій, навичок та допоміжних можливостей, які визначають наскільки ефективно ми розуміємо та виражаємо себе, розуміємо інших й співвідносимось з ними, а також справляємось з щоденними вимогами (Bar-On, 2006).

Явище ділиться на п'ять факторів високого рівня, які діляться на підфактори. Першим елементом являється «внутрішньо особистісні навички», які стосуються здатності усвідомлювати й розуміти емоції, почуття та власні ідеї. Вони розділяються на п'ять підфакторів: почуття власної гідності, емоційна самосвідомість, асертивність, незалежність та самоактуалізація. Другий фактор – «міжособистісні навички», що полягають у здатності усвідомлювати та розуміти емоції, почуття та ідеї інших. Він містить в собі: емпатію, соціальну відповідальність та міжособистісні відносини. Третім йде «адаптивність» - здатність бути відкритим до змін власних емоцій відповідно до ситуації. Фактор поділяють на тестування реальності, гнучкість та розв'язання проблем. Наступним фактором є «управління стресом» - здатність справлятися зі стресом

та контролювати емоції. Містить наступні підфактори: толерантність до стресу й імпульс контроль. Останнім елементом концепції є «загальний настрій», що означає здатність відчувати та виражати позитивні емоції, бути оптимістичним й містить в собі підфактори оптимізм й щастя (Bar-On, 2006).

Якщо розглядати емоційний інтелект, як навичку, яку можна навчитись, то можна припустити, що маючи достатній інтелект та спостережливість, особи з високим рівнем рис Темної тріади, можуть освоїти їх на достатньому рівні, щоб управління іншими людьми у власних інтересах.

Третьою та останньою із загальноприйнятих концепцій вважається модель емоційного інтелекту авторства Goleman (2001). У своїй першій книзі дослідник заявив, що емоційний інтелект включає п'ять важливих елементів: 1) знання своїх емоцій; 2) управління емоціями; 3) мотивація себе; 4) розпізнавання емоцій інших, та 5) управління відносинами (Goleman, 1995).

У своїх пізніших працях він застосував дану модель для визначення компетенцій, що характерні для найбільш блискучих та успішних працівників, й прогнозування ефективності та особистих результатів на робочому місці (Goleman, 2001). На даний момент модель представляє чотири основні виміри, які містять 20 компетенцій. Перший вимір – самосвідомість, що складається з емоційної самосвідомості, точної самооцінки та самовпевненості. До другого входить соціальна обізнаність, що включає емпатію, орієнтацію на послуги та організаційну обізнаність. Третій вимір – самокерування, яке містить самоконтроль, надійність, добросовісність, пристосованість, прагнення до досягнення та ініціативу. Й останній вимір – управління відносинами, що включає розвиток інших, вплив, спілкування, управління конфліктами, лідерство, каталізатор змін, створення зв'язків, командну роботу та співпрацю (Goleman, 2001).

Згідно з даною концепцією кожен з чотирьох вимірів є основою для розвитку інших засвоєних здібностей або компетенцій, необхідних в

організаційній галузі. Наприклад, вимір самосвідомості забезпечує основу для розвитку таких компетенцій, як показувати точність самооцінювання переваг та недоліків у процесі прийняття рішень, який є необхідним на керівній посаді (Goleman, 2001). Згідно з даною теорією, емоційний інтелект є набором засвоєних здібностей та компетенцій, які ймовірно можна розвинути у собі.

Важливою складовою емоційного інтелекту можна вважати емпатію. Її поділяють на афективну, яка включає здатність переживати емоції іншого, та когнітивну – розуміння емоційних станів інших (Jolliffe & Farrington, 2006). Афективна емпатія лежить в основі альтруїстичної поведінки (Penner, Dovidio, Piliavin, & Schroeder, 2005). Когнітивна емпатія відрізняється від афективної тим, що розпізнавання станів інших не передбачає «зараження» їхніми переживаннями. Вона може бути функціонально корисною під час роботи в консультуванні чи правоохоронних органах. Однак, оскільки за її допомогою отримується уразлива емоційна інформація, вона також може лежати в основі маніпулятивних особистостей (McIllwain, 2003).

Емоційним дефіцитом, пов'язаним з емпатією, вважається алекситимія (Swart et al., 2009), тобто нездатність описати власні почуття (Nemiah & Sifneos, 1970). Дослідники виділяють три частини, що входять до її складу: труднощі з ідентифікацією почуттів, труднощі з описом почуттів та зовнішньо орієнтоване мислення (Bagby, Parker, & Taylor, 1994). Усі три аспекти алекситимії корелюють з Темною тріадою (Cairncross et al., 2013). Дослідники вважають, що алекситимія може бути адаптивною за деяких умов, наприклад, для представників тріади насичене емоційне життя та здатність передавати почуття можуть перешкоджати активній експлуатації інших, як і обмежене співпереживання (Jonason et al., 2013).

Здатність ідентифікувати чи розуміти власні емоції може бути пов'язана зі здатністю розрізняти й сприймати почуття інших, тобто вмінням поставити себе на чийсь місце, яке може бути підкріпленим власним досвідом переживання

аналогічної ситуації (Hooker, Verosky, Germine, Knight, & D'Esposito, 2008). Окрім цього зовнішньо орієнтований спосіб мислення може погіршити здатність розпізнавати та враховувати як свої емоційні стани, так і інших, тим самим впливаючи на емпатію (Shamay-Tsoory et al., 2009).

Дослідники говорять про потенційно «темну» сторону соціально-емоційного інтелекту, яка може мати шкідливий вплив на людей та їх оточення (Austin, Farrelly, Black, & Moore, 2007). Високий рівень здібності до сприйняття й розуміння емоцій призводить до вразливості до інтерналізації симптомів у дорослих, які стикаються з хронічним стресом (Ciarrochi et al. 2002), в той час, як у професійному середовищі емоційний інтелект міг використовуватись як інструмент для емоційних маніпуляцій іншими (Cote et al. 2011). Деякі дослідження повідомляють про позитивні зв'язки між високим емоційним самосприйняттям, емоційністю та нарцисизмом (Zhang et al., 2015).

Grant і Schwartz (2011) вважають, що початково позитивні навички й чесноти, наприклад лояльність чи емпатія, на дуже високому рівні мають негативний вплив на пристосування. Дослідження показують, що в деяких контекстах високий емоційний інтелект, особливо емоційна обізнаність та управління, може бути пов'язаний з погіршенням психологічного здоров'я та негативним впливом на здатність людини справлятися з емоційно напруженими ситуаціями (Davis & Nichols, 2016).

Результати досліджень жертв кіберзнущань показали, що увага до емоцій була позитивно пов'язана з більшим негативним емоційним впливом (роздратування, пригнічення) (Elipe et al., 2015). Даний фактор також впливає на більш високий рівень симптоматики у пацієнтів з межевою особистістю або тривожними розладами (Lizeretti et al., 2012). Обидва дослідження припускають, що надмірне усвідомлення негативних емоцій у поєднанні з відсутністю компетенцій по відновленню емоційного стану призводить до посилення психологічного дискомфорту. Дослідження виявили, що такі риси емоційного

інтелекту передбачають розлади настрою у молоді, а також можуть бути підґрунтям румінативного мислення, що пролонгує депресивний настрій (Extremera and Fernandez-Berrocal, 2006).

Встановлено, що більш високий рівень емоційних навичок посилює вплив хронічних стресових факторів на депресію, відчуття безнадії та суїцидальні наміри (Ciarrochi et al., 2002; Davis and Humphrey, 2012). Дослідження також показують, що високий рівень емоційної майстерності, але низька емоційна самоефективність призводять до погіршення депресії у підлітків та дорослих (Davis and Humphrey, 2014).

Нещодавні дослідження припускають, що емоційний інтелект може бути використаний як інструмент для маніпулятивних цілей, з високими показниками навичок в емоційному перекручуванні та антисоціальній поведінці. Це може призвести до адаптивного досягнення власних цілей, але в той час може завадити розвитку міжособистісних стосунків. Наприклад, у романтичних стосунках, один партнер, що має добре розвинені риси емоційного інтелекту, покращує якість стосунків, однак декілька високих досягнень призводять до гірших результатів. Дослідники припускають, що це стається через надмірне управління у стосунках або проникливе усвідомлення емоційної особливості характеру (Brackett et al., 2005).

Grieve та Panebianco (2013) виявили, що чоловіки з вищим рівнем рис емоційного інтелекту, обробки соціальної інформації, непрямой агресії та корисливих когнітивних спотворень частіше експлуатують інших. Дана закономірність змінювалась в залежності від статі, віку, основних психопатичних рис. Однак соціальна обізнаність була додатково важливим провісником маніпуляцій у жінок. Grieve і Mahar (2010) виявили подібну різницю між статями. Первинна психопатія та високий рівень рис емоційного інтелекту спільно передбачали емоційні маніпуляції як для чоловіків, так і для

жінок, в той час, як етичні міркування та вторинна психопатія були важливими корелятами лише для жінок.

Porter et al. (2011) виявили, що високий показник емоційності рис емоційного інтелекту, тобто сприйняття й вираження емоцій, пов'язаний з підвищеною здатністю удавати оманливі емоції та залишатися у цих проявах довше. Натомість люди з високим рівнем добробуту в проявах емоційного інтелекту (щастя, оптимізм) не гірше маскували свої правдиві переживання, що свідчить про асоціацію між рисами емоційного інтелекту та тенденцією до емоційної відкритості. До того ж висока емоційність асоціюється зі схильністю до легковірності та переоцінкою чесності інших людей (Baker et al., 2013).

Дерев'янку (2014) дослідив, що в осіб з високим рівнем емоційного інтелекту маніпулятивне ставлення до інших пов'язане з внутрішньоособистісним емоційним інтелектом, який включає розуміння та управління власними емоціями, а також контроль експресії. Використання маніпулятивних технік проявляється у ситуаціях, коли вони не здатні зрозуміти емоційні стани інших людей. Натомість в осіб з низьким рівнем емоційного інтелекту маніпулятивне ставлення має зв'язок з такими складовими внутрішньоособистісного емоційного інтелекту, як контроль експресії та управління власними емоціями. Такі індивіди схильні до використання маніпуляцій, коли недостатньо усвідомлюють власні емоційні стани (Дерев'янку, 2014).

Корнилова та Чигринова (2014) провели комплексне дослідження, результати якого показали, що ціннісне ставлення до себе та інших переплітається зі здатністю емоційно розуміти інших. На цю здатність може вплинути загальне емпатійне ставлення до інших людей, що також відображається у показниках морального розвитку. Краща здатність розпізнавати та розуміти емоції інших людей була пов'язана з готовністю до ризику, тоді як розуміння власних емоцій поєднується з готовністю збирати

повну інформацію для більш цілісної орієнтації у ситуації та ретельним обмірковуванням власних рішень.

Дослідниці вважають, що моральний розвиток відіграє більш важливу роль у ситуаціях міжособистісної взаємодії, ніж міжособистісний емоційний інтелект. Дані показали, що високий рівень морального розвитку недостатній для відмови від маніпулювання іншими. У кожній конкретній ситуації людина вирішує, які цінності стають провідними для регулювання вибору й прийняття рішень. Окрім цього орієнтація на корисливі інтереси пов'язана з розглядом інших як засобу досягнення мети та передбачає потребу ясності, включаючи визначеність у міжособистісних стосунках (Корнилова та Чигринова, 2014).

Отже, емоційним інтелектом називають компетентність у сприйнятті, розумінні та регулюванні як власних емоцій, так й переживань інших людей. На цей момент існує три офіційно затверджених концепції емоційного інтелекту: Модель здібності до емоційного інтелекту (Mayer & Salovey, 1997), Концепція емоційно-соціального інтелекту (Bar-On, 1997), Модель емоційного інтелекту (Goleman, 2001). У першій моделі емоційний інтелект включає чотири здібності: сприйняття, засвоєння, розуміння та регулювання емоцій. Вони організовані ієрархічно й найвищим рівнем вважається управління емоціями (Mayer & Salovey, 1997). Друга концепція поділяє емоційно-соціальний інтелект на такі фактори: внутрішньо особисті навички, міжособистісні навички, адаптивність, управління стресом та загальний настрій. В цьому підході дане явище розуміється як поперечний перетин взаємопов'язаних емоційних та соціальних компетенцій, навичок та допоміжних можливостей (Bar-On, 1997). Третя модель емоційного інтелекту складає чотири основні виміри: самосвідомість, соціальна обізнаність, самокерування, управління відносинами. Кожен з чотирьох вимірів є основою для розвитку інших засвоєних здібностей та компетенцій (Goleman, 2001). Кожна концепція розглядає емоційний інтелект як набір навичок, здібностей чи компетенцій, а отже таких, які можна набути впродовж життя.

Важливим елементом емоційного інтелекту виділяють емпатію, яку поділяють на афективну та когнітивну. Остання може лежати в основі маніпулятивних особистостей та не передбачає переживання емоцій іншого власноруч. Емоційним дефіцитом пов'язаним з емпатією є алекситимія, що складається з труднощів ідентифікації почуттів, труднощі з описом переживань та зовнішньо орієнтоване мислення. Усі складові пов'язані з Темною тріадою.

Останні дослідження дедалі частіше виділяють «темну сторону» емоційного інтелекту, яка може мати шкідливий вплив на людей та їх оточення. Високий рівень емоційного інтелекту може використовуватись як інструмент для емоційних маніпуляцій іншими, також його пов'язують з погіршенням психічного здоров'я, негативним впливом на здатність справлятися з емоційним напруженням, високий рівень симптоматики межових та тривожних пацієнтів, розладами настрою, посиленням депресії. Було виявлено, що чоловіки з більш високим рівнем емоційного інтелекту, здатності до обробки соціальної інформації, непрямой агресії та корисливих когнітивних спотворень частіше експлуатують інших, також емоційну маніпуляцію передбачали наявність первинної психопатії та високого рівня емоційного інтелекту, в той час, як важливим провісником маніпуляцій у жінок була соціальна обізнаність, етичні міркування та вторинна психопатія.

Було виявлено, що особи з високим рівнем емоційного інтелекту використовують маніпуляції у ситуаціях, коли вони не здатні розуміти емоційні стани інших, а в осіб з низьким рівнем емоційного інтелекту – коли недостатньо усвідомлюють власні емоційні стани. Окрім цього, було досліджено, що ні добре розвинений емоційний інтелект, ні високий рівень морального розвитку недостатні для відмови маніпулювати іншими. З цього можемо зробити висновок, що маючи можливість використати маніпуляцію, людина більш ймовірно нею скористається.

1.3. Особливості емоційного інтелекту у осіб з різними показниками рис темної тріади

Макіавеллізм, психопатія та нарцисизм характеризуються черствістю та маніпулятивними способами поведінки, а також часто пов'язані з нечестивою антисоціальною залученістю (Furnham et al. 2013). Усі риси Темної тріади мають подібний експлуатаційний соціальний стиль, що здійснюється за рахунок інших та нехтування їхнього благополуччя (Jones & Paulhus, 2011). Дослідження показують, що дані структури впливають на комунікативну поведінку у стосунках (Horan, Guinn & Banghart, 2015). Jonason, Li, Webster та Schmidt (2009) виявили, що особи, з вищими показниками по Темній тріаді, повідомляли про більшу кількість сексуальних партнерів, а також про сильніше прагнення до короткочасних відносин.

Особи з високими показниками Темної тріади, як правило, мають більшу частоту суперечок в романтичних стосунках. Також результати дослідження показали, що такі конфліктні дискусії були одночасно напруженими й неприязними. Ключовими провісниками таких конфліктів у романтичних відносинах визначають макіавеллізм та субклінічну психопатію. Окрім цього, особи з високими показниками макіавеллізму повідомляють про частіше використання таких конфліктних повідомлень, як презирство, критика, ігнорування та захист. Високі показники психопатії передбачали застосування зневаги й критики. А от нарцисизм грає незначну роль у прогнозуванні використання конфліктних повідомлень, адже йому притаманна більша сконцентрованість на собі, ніж на партнері під час сварок (Horan, Guinn & Banghart, 2015).

У початкових інтеракціях нарцисів розглядають як популярних та привабливих (Back, Schmukle, & Elgoff, 2010). Однак у романтичних стосунках, нарциси повідомляють про вищий рівень прийнятності нав'язливих реляційних вторгнень (Asada, Eunsoon, Levine, & Ferrara, 2004), тобто неодноразових та

небажаних переслідувань і зазіхань в чиєсь почуття фізичної чи символічної приватності (Cupach & Spitzberg, 2000).

Дослідження також показали незначний зв'язок когнітивних здібностей з нарцисизмом, а також значущі кореляції психопатії та макіавеллізму з відносно вищим невербальним та вербальним показниками IQ. Такі дані можуть вказувати на схильність до плавної маніпуляції в розмові при наявності інтелектуального дефіциту, що можуть бути причиною неврологічного дефіциту або розчаруванням, спричиненим неможливістю передати власні ідеї (Paulhus and Williams, 2002).

Явище нарцисизму широко обговорювалось в контексті кар'єрного успіху й лідерства. З ним пов'язують такі позитивні фактори як високі досягнення, інновації та харизма, а також з негативними – відсутність турботи про інших, ризик для репутації компанії та зарозумілість (Grijalva et al., 2015). Нарцисичну особистість описують наявністю роздутого погляду на себе, домінування, та експлуаторської й корисливої поведінки. Існує й інша важлива сторона нарцисизму – вразливість, міжособистісна гіперчутливість, депресивність й соціальна віддаленість (Pincus and Lukowitsky, 2010).

Дослідження виявили зв'язок між грандіозним нарцисизмом та високою екстраверсією, домінуванням, надмірною самовпевненістю та позитивним афектом. Натомість вразливий нарцисизм пов'язаний з низькою самооцінкою та почуттям власної значущості, тривогами, нейротизмом та депресивністю. Пригнічений темперамент людей з високим вразливим нарцисизмом часто призводить до фрустрації нарцисичних потреб у захопленні та успіху (Krizan та Herlache 2018). Наприклад, дослідження Pincus та Lukowitsky (2010) показали зв'язок між вразливим нарцисизмом й вбивствами, парасуїцидальною поведінкою та спробами самогубства.

Окрім декількох адаптивних рис, нарцисизм характеризується труднощами в регуляції емоцій (Loeffler, Huebber & et al., 2020). Zhang та колеги

(2015) досліджували кореляцію між явним (грандіозним) та прихованим (вразливим) нарцисизмом та проблемами в регуляції емоцій. Результати показали, що вразливий нарцисизм був пов'язаний із загальними труднощами регулювання емоцій, неприйняттям емоційних реакцій, труднощами контролю імпульсів, обмеженим доступом до стратегій регулювання емоцій та відсутністю емоційної ясності, в той час, як особи з грандіозним нарцисизмом мали кращу емоційну обізнаність та ясність.

Дослідження Loeffler, Huebben & et al. (2020) показали, що вразливий нарцисизм пов'язаний з частішим використанням стратегій придушення емоцій, тоді як особи, які мають грандіозний нарцисизм утримуються від її використання. Ця стратегія стосується придушення емоційної реакції (наприклад, міміки), коли вся емоція вже була виявлена. Дана схема вважається неадаптивною через обмежений вплив на суб'єктивні емоції та небажані побічні ефекти, такі як посилення серцебиття (Gross & Thompson, 2007). Автори припускають, що бажання обманути свої переживання, може бути пов'язано з недовірою й очікуванням на використання іншими (Loeffler et al. 2020).

Стосовно грандіозного нарцисизму результати показали, що особи з високим явним нарцисизмом уникають придушення позитивних емоцій, адже орієнтовані на винагороду (Loeffler et al. 2020). Дана стратегія більше пов'язана з лідерством та керівними позиціями, які включають самовизнанні лідерські здібності, соціальну спроможність та домінування, а також може бути пов'язана з безстрашністю, яка являється домінантним аспектом психопатії й самооцінки (Ackerman et al., 2011).

Дослідження також показали, що вразливий нарцисизм пов'язаний з симптомами депресії та ангедонією (Loeffler et al. 2020). Зменшення задоволення рівня життя має відношення до недовіри, конкурентного суперництва, знецінення інших, якщо вони не є джерелом захоплення, а також приховування власних потреб та помилок (Altmann, 2017). Було показано, що особи з ризиком

виникнення депресії, зазвичай використовують стиль придушення емоцій, характерний для вразливого нарцисизму, а не переоцінку ситуації, яка вважається більш адаптивною та здоровою (Ehring et al., 2010).

Останні дослідження психопатії мали на меті встановити співвідношення з деякими рисами емоційного інтелекту. Так був знайдений зв'язок між аспектами психопатії (пошук відчуттів, безстрашність, агресивність) та вмінням користуватися емоціями, управлінням стресом й міжособистісною взаємодією, які передбачали дану рису темної тріади (Vidal et al., 2010; Fix and Fix, 2015). В той самий час інші дослідники не знайшли ніяких взаємозв'язків (Lishner et al., 2011).

Дослідження Jonason й Krause (2013) показали, що емоційний дефіцит притаманний представникам Темної тріади відіграє важливу еволюційну роль у полегшенні досягнення адаптаційних цілей. Наявність низького рівня емпатії та обмежених можливостей чи бажання показувати власні емоції іншим полегшує антагоністичну соціальну стратегію. Орієнтація назовні, яку застосовують особи з рисами Темної тріади, може свідчити про те, що такі індивіди, зокрема психопати, витрачають мало часу на обмірковування свого внутрішнього світу, а натомість фокусуються на отриманні бажаного від зовнішнього світу. Тобто, витрачання часу на обмірковування власних чи чужих переживань може стати перешкодою для тих, хто використовує швидку життєву стратегію, втілену Темною тріадою (Jonason et al., 2013; McDonald, Donnellan, & Navarrete, 2011).

Дослідники також вивели закономірності, що нижчі рівні емпатії та посилене зовнішньо орієнтоване мислення сприяють проявам Темної тріади у жінок більше ніж у чоловіків. Окрім цього, результати показали сильний взаємозв'язок між психопатією та цими емоційними дефіцитами. Передбачити високий рівень психопатії у жінок можна за наявності підвищеного рівня емоційного дефіциту та більш підлою частиною кластеру особистості Темної тріади, оскільки це було конкретно пов'язано з більш соціально неприємними

конструктами обмеженої емпатії та мислення орієнтованого на зовні. З усіх рис Темної тріади нарцисизм виявився найменш неприємним та потенційно може подавити ефект темніших рис у жінок (Jonason & Krause, 2013).

Наявність відмінностей профілів темних рис відповідно до статі було пояснено еволюційною теорією, яка передбачає, що в ході розвитку, під тиском суспільства, у кожній статі створились різні адаптивні стратегії. Потреби чоловіків задовольнялися «мисливським» підходом, завдяки якому вони безпосередньо досягали матеріальних благ, і товарицькість була корисною, але не суттєвою, тоді як жіночі потреби більш ефективно задовольнялись через соціальну приналежність, яка слугувала захистом та забезпечувала ресурсами їх та потомство (Smuts, 1992).

Низький рівень емпатії виявляють у макіавеллістів високого порядку (Barlow, Qualter, & Stylianou, 2010), а також негативний взаємозв'язок з емоційним інтелектом (Petrides et al., 2011; Veselka et al., 2012). Люди з такою рисою можуть виявляти та використовувати слабкі сторони інших людей, приховуючи власні. Вони залишаються незворушними від емоційної взаємодії з іншими та збайдужілими щодо власних переконань й поведінки. Їхня експлуаторська тенденція може походити від відсутності емоційної прихильності під час соціальних взаємодій (Harrell, 1980).

Нарцисизм також асоціюється зі зниженою емпатією (Watson & Morris, 1991). Нарциси мають перебільшені погляди на власну гідність та грандіозність. Вони егоцентричні, зарозумілі та експлуаторські в міжособистісних стосунках, розглядають інших як засіб, за допомогою якого можна задовольнити їхні потреби у захопленні та підкріпленні власних інтересів (Rhodewalt & Peterson, 2009). Однак, деякі дослідження показали позитивний зв'язок нарцисизму із когнітивною емпатією. Ймовірним поясненням цього результату являється те, що їхня потреба в захопленні та підкріпленні поглядів про себе потребує кращого розуміння того, як інші бачать їх (Wai & Tiliopoulos, 2012). Окрім цього було

встановлено позитивний зв'язок між нарцисизмом та емоційним інтелектом (Petrides et al., 2011; Veselka et al., 2012), що суперечить наявності низького рівня емпатії, який асоціюється з нижчими рівнями емоційного інтелекту (Paulhus & Williams, 2002).

Як і у двох попередніх рис, психопатія характеризується дефіцитом емпатії (Del Gaizo & Falkenbach, 2008), яка доповнюється відсутністю каяття, провини та жалю (Williams & Paulhus, 2004). Психопатам притаманна висока імпульсивність, схильність до необдуманого, недоречного, аморального чи навіть жорстокого поведінки. Вони використовують деструктивні шаблони дисфункційної міжособистісної поведінки, з використанням шарму та маніпулятивних тактик для особистої вигоди, не беручи до уваги чого це коштуватиме іншим (Hare, 1999).

У своїх роботах Nagler et al (2014) виявили, що емоційні маніпуляції були пов'язані з усіма трьома рисами Темної тріади. Загалом маніпуляції іншими вважаються однією з основних характеристик темних особистостей (Paulhus & Williams, 2002). Емоційні маніпуляції також були пов'язані з соціально-емоційним контролем (Nagler et al, 2014), оскільки регулювання власних та чужих емоцій є корисним у маніпулюванні іншими (Austin et al., 2007). Автори припускають, що регулювання власних емоційних проявів відіграє важливу роль у вмінні грати соціальні ролі та відповідно представляти себе, щоб більш ефективно впливати на емоції інших (Nagler et al, 2014).

Результати показали позитивний зв'язок нарцисизму та соціально-емоційною виразністю й соціально-емоційним контролем, які можуть показувати намагання нарцисів підтримувати грандіозне бачення себе, поводячись відповідно у взаємодії з іншими. Однак для збереження бачення себе їм не обов'язково потрібно вміти інтерпретувати емоції інших (Nagler et al, 2014).

Макіавеллізм виявив негативні кореляції до всіх шкал соціально-емоційного інтелекту, крім емоційного контролю (Nagler et al, 2014). Такі

результати відповідають зовнішньо орієнтованому мисленню таких особистостей, яке не зосереджується на почуттях (Rauthmann & Will, 2011). Натомість негативні асоціації психопатії зі сприйняттям емоцій інших людей та регулюванням емоційних проявів можуть бути однією з причин, чому їх сприймають як холоднокровних та порочних (Rauthmann & Kolar, 2013).

Дослідження Wai та Tiliopoulos (2012) показали, що усі особистості Темної тріади демонстрували негативні зв'язки з глобальною емпатією. Вони мали значний дефіцит афективної емпатії, але проявляли слабкі взаємозв'язки з когнітивною емпатією. Це означає, що особи, які мають високі показники по рисах Темної тріади, виявляють такий емпатичний профіль, що дозволяє їм зберігати здатність зчитувати та оцінювати емоції інших, а згодом використовувати цю чуттєву інформацію для формування стратегій, за допомогою яких вони можуть здобути бажане, тоді як відчутність афективної емпатії може призвести до того, що вони пропускають або ігнорують потенційну шкоду, що можуть заподіяти іншим у процесі (Wai & Tiliopoulos, 2012).

Дефіцит афективної емпатії може впливати на загальну здатність ідентифікувати емоції через міміку. Дані показують, що первинна психопатія демонструє значні недоліки в точній ідентифікації всіх виразів, за винятком нейтральних, тоді як макіавеллізм був пов'язаний з гіршою здатністю точно визначати щасливі та сумні емоції. При цьому нарцисизм та вторинна психопатія таких дефіцитів ідентифікації емоцій не показали (Wai & Tiliopoulos, 2012).

Підсумовуючи, представники Темної тріади характеризуються черствістю, маніпулятивними й експлуатаційними способами поведінки, антисоціальною залученістю, нехтуванням добробуту інших, більшою кількістю сексуальних партнерів та прагненням до короткочасних відносин. Вони частіше викликають суперечки у стосунках, особливо це стосується макіавеллізму та субклінічної психопатії. Натомість нарциси в конфліктах більш сконцентровані на собі, однак вважають більш прийнятним порушення особистих меж партнера.

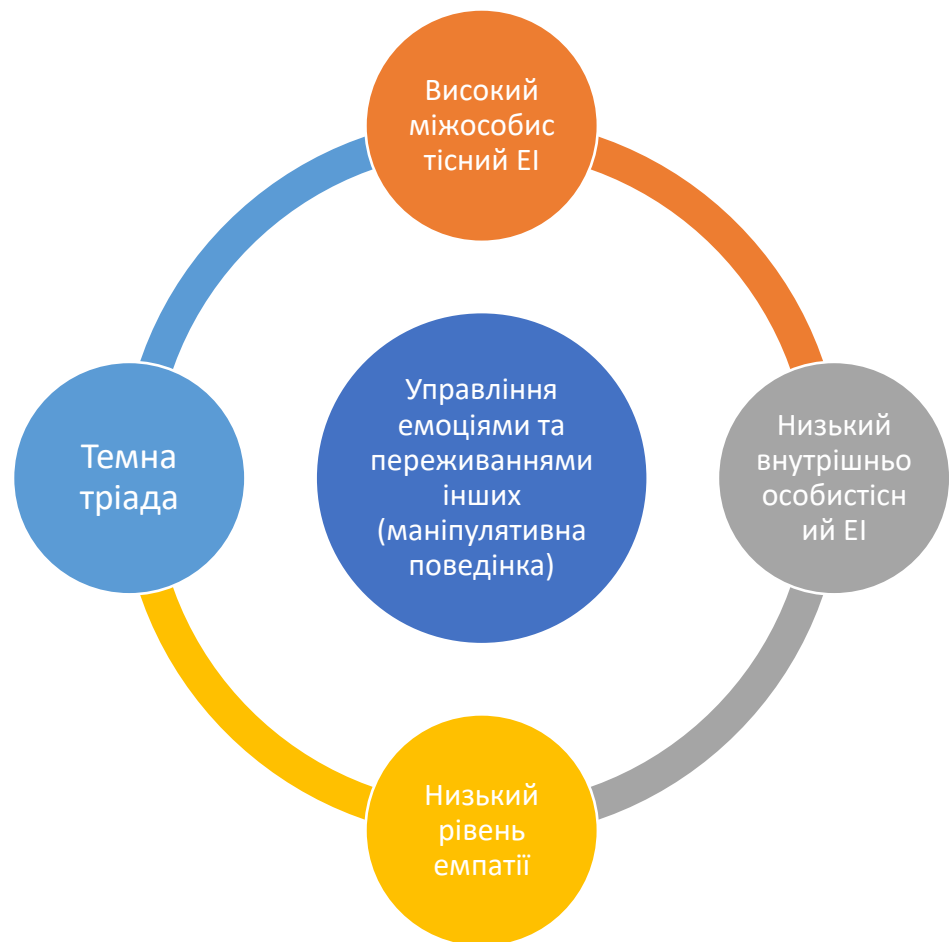
Макіавеллізм та психопатія корелюють з вищими вербальними та невербальними показниками IQ, що вказує на схильність до використання маніпуляцій в розмові. Деякі аспекти психопатії пов'язані з вмінням використовувати емоції та управляти стресом. Для нарцисичних особистостей притаманні експлуататорська й корислива поведінка, домінування і роздуте Его. Загалом, усі риси Темної тріади пов'язані з використанням емоційних маніпуляцій, а отже вимагає вміння регулювати власні та чужі емоційні прояви.

Нарцисизм характеризується труднощами в регуляції емоцій. Вразливий нарцисизм пов'язаний з неприйняттям емоційних реакцій, труднощами контролю імпульсів, обмеженими стратегіями регулювання емоцій, відсутністю емоційної ясності, приховуванням власних потреб й помилок, недовірою, підвищеною тривожністю, нейротизмом та депресивністю, ангедонією, парасуїцидальною поведінкою, низькою самооцінкою та почуттям власної меншовартості. Їм притаманне придушення емоцій та намагання обманути власні переживання. Натомість особи з грандіозним нарцисизмом мають кращу емоційну обізнаність та розуміння, характеризуються високою екстраверсією, домінуванням, надмірною самооцінкою, позитивним афектом, рідшим використання стратегій придушення емоцій. Однак, деякі дослідження показали кореляцію нарцисизму з когнітивною емпатією та емоційним інтелектом.

Емоційний дефіцит, притаманний представникам Темної тріади, відіграє важливу роль у досягненні бажаних цілей. Низький рівень емпатії, приховування власних емоцій, зовнішньо орієнтоване мислення полегшує антагоністичну соціальну стратегію. Усі три темні риси демонструють негативні зв'язки із глобальною емпатією, мають значний дефіцит афективної, однак деякі кореляції з когнітивною емпатією. Це дозволяє їм зберігати здатність зчитувати та оцінювати емоції інших, й використовувати цю інформацію у власних цілях, при цьому ігноруючи ймовірну шкоду для інших. Знижена емпатія та зовнішньо орієнтоване мислення сприяють проявам темних рис у більше жінок, ніж у

чоловіків. Натомість нарцисизм у жінок здатний подавити прояви інших темних рис. Згідно з дослідженнями стратегії досягнення цілей відрізняються відповідно до статі, чоловікам притаманне безпосереднє досягання матеріальних благ, а жінкам – через соціальну приналежність.

1.4. Теоретична модель

Висновки до першого розділу

Отож, емоційним інтелектом називають поєднання компетенцій, здібностей, рис особистості, які пов'язані зі сприйняттям, розумінням та управлінням власними емоціями та емоційними станами інших людей. Більшість дослідників сходяться на думці стосовно ієрархічності таких умінь, де регулювання вважається найскладнішою навичкою, який потребує попереднього засвоєння нижчих здібностей.

Емоційний інтелект поділяють на внутрішньо особистий та міжособистісний. Перший пов'язаний з тим наскільки ефективно ми розуміємо, усвідомлюємо та виражаємо себе, вміємо управляти власними емоціями та переживаннями. До міжособистісного емоційного інтелекту включають здатність розпізнавати, розуміти та враховувати значення емоцій та переживань інших людей, емпатію, соціальну відповідальність та обізнаність, навички управління станами інших.

Важливою складовою емоційного інтелекту являється емпатія, яка поділяється на афективну й когнітивну. Перша включає здатність переживати емоції іншого, а друга – розуміти емоційні стани інших. Труднощі з ідентифікацією та описом почуттів, зовнішньо орієнтоване мислення пов'язують з алекситимією, тобто емоційним дефіцитом. Вміння розпізнавати власні емоції тісно пов'язане зі здатністю сприймати почуття інших.

Однак попри свою адаптаційну складову, емоційний інтелект включає потенційно «темну» сторону, яка може мати шкідливий вплив на людей та їх оточення. Початково позитивні навички та чесноти на дуже високому рівні мають негативний вплив на пристосування. Високий емоційний інтелект може стати причиною погіршення психологічного здоров'я, негативним впливом на здатність справлятися зі стресом, підвищенням ризику депресії та суїцидальних намірів, а також використання як інструменту для емоційних маніпуляцій іншими. Високий рівень емоційного інтелекту та обробки соціальної інформації

були провісниками експлуаторської та маніпулятивної поведінки як у чоловіків, так і у жінок. Було доведено, що особи з високим рівнем емоційного інтелекту використовують маніпуляції у ситуаціях, коли не здатні зрозуміти емоції інших, а люди з низьким рівнем емоційного інтелекту – коли недостатньо усвідомлюють власні переживання.

Експлуаторська поведінка, емоційні маніпуляції та зовнішньо орієнтоване мислення також пов'язують з рисами Темної тріади – нарцисизмом, макіавеллізмом та психопатією. Ключовими характеристиками, які об'єднують темні риси, вважають черствість, соціальну небажаність, низьку приємність, агресивність. Однак в інших аспектах кожна складова тріади може розглядатись окремо від цілого конструкту.

Емоційний дефіцит притаманний представникам Темної тріади відіграє важливу роль у досягненні адаптаційних цілей, які включають швидку життєву стратегію, велику кількість сексуальних партнерів, антагоністичну соціальну поведінку.

Риси Темної тріади проявляються ще з підліткового віку 11-17 років та мають генетичні предиспозиції. Чоловіки мають вищі показники за ознаками Темної тріади, алекситимії та нижчі за емпатією, ніж жінки. Позатим обидві статі використовують егоїстичні та експлуаторські стратегії для досягнення бажаних цілей.

Вважається, що представники Темної тріади мають низькі показники емоційного інтелекту, адже не відзначаються проникливістю та співчуттям. Однак розглянувши кожний елемент емоційного інтелекту, можна отримати дещо іншу картину.

У випадку внутрішньо особистісного емоційного інтелекту дослідження показують, що Темна тріада пов'язана з неможливістю описати й зрозуміти власні емоції. Даний конструкт також пов'язаний з низькими показниками

афективної емпатії, однак неоднозначними кореляціями стосовно когнітивної, яка відповідає за розуміння емоційних станів інших. Це свідчить про здатність зчитувати й оцінювати емоції інших, а згодом використовувати цю інформацію у маніпуляціях, при цьому не звертаючи уваги на потенційну шкоду.

Нарциси відзначаються прагненням до самовдосконалення, самооманою й поганим розумінням власних переживань. Підтримка їхнього грандіозного бачення себе здійснюється шляхом використання інших, що призводить до гіперчутливості щодо неприйняття, критики, підвищення соціальної тривожності, стратегій уникнення чи захисту в міжособистісних стосунках. Водночас вони показують кореляції з відкритістю та екстраверсією.

Труднощі у прийнятті, контролю емоцій та придушення емоційних станів більшою мірою притаманні особам з вразливим нарцисизмом, в той час, як грандіозні нарциси мають кращу емоційну обізнаність та розуміння. Також дослідження показують позитивний зв'язок нарцисизму з когнітивною емпатією.

Потреба у підтримуванні грандіозного бачення себе передбачає наявність вмінь відповідної поведінки у міжособистісній взаємодії, з відсутністю вміння інтерпретувати емоції інших.

Макіавеллізм характеризується більш заземленим баченням та відчуттям себе, контролем імпульсів, гнучкою адаптацією, егоцентризмом, емоційною відстороненістю, незначним сумлінням та орієнтацією на успіх. Вміння показувати себе у вигідному світлі та залишатись непроникними схиляє до того, що у них добре розвинене вміння управляти власними емоційними станами, а великий арсенал маніпулятивних тактик вказує на навички розуміння й управління станами інших. Однак дослідження виявляють низький рівень емпатії та негативний зв'язок з емоційним інтелектом, ймовірно від цього походить їхня експлуататорська тенденція.

Особи з показниками психопатії мають низьку проникливість й тривожність, неглибокий афект, прагнення до грандіозності та саморозвитку, високий рівень імпульсивності, пошуку гострих відчуттів, а також низький рівень емпатії, що вказує на значні дефіцити внутрішньо особистісного емоційного інтелекту. Деякі аспекти психопатії пов'язані з вмінням користуватися емоціями, управляти стресом та взаємодіяти з іншими. Вони мають зовнішньо орієнтоване мислення та не витрачають час на аналіз власного внутрішнього світу, не сприймають емоцій інших людей та мають труднощі з регулюванням власних переживань.

Загалом, представники Темної тріади мають труднощі з внутрішньо особистісним емоційним інтелектом, однак це й низькі показники емпатії дозволяють їм легше експлуатувати інших, адже вміння зчитувати та впливати на стани інших у них збережене.

Розділ 2. Методологія дослідження особливостей показників темної тріади у осіб з різним рівнем емоційного інтелекту

2.1. Організація та етапи емпіричного дослідження

Основне дослідження тривало протягом листопада 2020 року до лютого 2021 року. Робота була організована в наступні етапи:

I. Підбір, адаптація та апробація методик.

На початку дослідження було відібрано ряд опитувальників та методик, які діагностують рівень емоційного інтелекту, емпатії та рис Темної тріади. Після цього з них обирались найбільш відповідні до мети та гіпотези дослідження.

Для отримання додаткових даних про досліджуваних була розроблена анкета, яка містила питання про стать, вік, освіту, місце проживання та професію респондента.

Дослідження проводилось за допомогою онлайн опитувальника в Гугл Формах. Інструкція щодо проходження кожного тестування була додана до опису анкети. Учасники були попереджені про анонімність та конфіденційність результатів дослідження.

II. Проведення основного дослідження, яке включало в себе:

- а) заповнення анкетних даних;
- б) проходження тестових завдань для виявлення рівня емоційного інтелекту, емпатії та рівня вираженості рис Темної тріади, й окремо рівні нарцисизму, макіавеллізму.

III. Опрацювання даних.

Дані, отримані за допомогою стандартизованих методик та сконструйованих шкал, підраховувалися згідно ключів та вводились в електронну таблицю програми Statistica.

IV. Опис результатів даних.

Результати отримані у програмі Statistica були описані та інтерпретовані відповідно до гіпотези та теорій, представлених в теоретичній частині.

2.2. Методики дослідження

Складові теоретичної моделі	Методики для їхнього дослідження
Загальний показник емоційного інтелекту	Опитувальник рівня і структури емоційного інтелекту М. Манойлової (MEI)
Показники внутрішньо особистісного та міжособистісного емоційного інтелекту	Опитувальник рівня і структури емоційного інтелекту М. Манойлової (MEI)
Емпатія	Методика «Шкала емоційного відгуку» А. Меграбяна і Н. Епштейна
Нарцисизм	Короткий опитувальник Темної тріади (SD3) Шкала сенситивного нарцисизму (HSNS) Опитувальник грандіозного нарцисизму (NPI-14)
Макіавеллізм	Короткий опитувальник Темної тріади (SD3) Методика вимірювання рівня макіавеллізму особистості Р. Крісті та Ф. Гейса
Психопатія	Короткий опитувальник Темної тріади (SD3)

Опитувальник рівня і структури емоційного інтелекту М. Манойлової (MEI) (в адаптації Барко В.І)

Методика розроблена Манойловою на основі змішаної моделі емоційного інтелекту, в якій він розглядається як комплекс не когнітивних навичок та здібностей (Барко, Остапович, Олешко 2019). За допомогою даного опитувальника можна визначити показники емоційного інтелекту. Він складається з 40 тверджень, які досліджувані повинні оцінити за 5-ти бальною шкалою, де 5 означає «завжди», а 1 – «ніколи».

Методика містить чотири субшкали, що позначають частини ЕІ: «усвідомлення своїх емоцій і почуттів», «управління своїми емоціями та почуттями», «усвідомлення емоцій і почуттів інших» та «управління емоціями та почуттями інших». Кожна шкала містить як прямі, так і обернені питання, які розраховуються згідно з ключем. Окрім цього, результати сумують в інтегральні індекси, які позначають загальний рівень емоційного інтелекту, а також вираженість внутрішньоособистісного й міжособистісного аспектів.

Опитувальник методики «Шкала емоційного відгуку» А. Меграбяна і Н. Епштейна

Даний опитувальник використовується для дослідження емпатичних тенденцій досліджуваного, його здатності до емоційного відгуку на переживання іншого та його відповідність ситуації. Методика складається з 25 тверджень закритого типу. Згідно з інструкцією досліджуваний оцінює міру своєї згоди чи незгоди з наведеними пунктами. Обробка даних проводиться відповідно до ключа. Кожній відповіді дається бал від 1 до 4. Для отримання загальної оцінки усі бали додаються. Ступінь вираженості емпатії та здібності до емоційного відгуку на переживання інших людей вираховується згідно з таблицею перерахунку сирих балів у стандартні оцінки.

Шкала сенситивного нарцисизму (HSNS) в українській адаптації І. Кривенко, Н. Пилат, О. Сенік

Шкала була розроблена для вимірювання прихованого аспекту нарцисизму. Вона містить 10 тверджень, що стосуються психологічної незахищеності та негативної емоційності. Реципієнт повинен оцінити їх по шкалі від 1 до 5, де 1 «дуже нехарактерно чи неправдиво, зовсім не погоджуюся», а 5 «дуже характерно чи правдиво, цілком погоджуюся». Отримані бали сумують згідно з ключем. Що вищий загальний бал, то більш виражений рівень сенситивного нарцисизму досліджуваного.

Опитувальник грандіозного нарцисизму (NPI-14) в українській адаптації І. Кривенко, Н. Пилат, О. Сенік

Дана анкета була розроблена на основі Нарцисичного опитувальника особистості, що був розроблений Raskin та Terry (1988), на основі клінічного опису нарцисизму. Скорочена версія опитувальника NPI-16 мовою оригіналу містить 16 тверджень, які були взяті з оригінального опитувальника NPI-40, який містить 40 питань. Адаптована методика містить 14 пунктів, кожен з яких містить по два твердження. Рівень нарцисизму вираховується, як сума вибраних тез, відповідно до ключа.

Короткий опитувальник Темної тріади (SD3) в адаптації Єгорової М.С., Ситникової М.А., Паршикова О.В

Опитувальник був розроблений у 2013 році Jones та Paulhus (2014) для вимірювання різноманітних психологічних характеристик й діагностування Темної тріади. Анкета містить 27 тверджень, прямих та обернених. На кожному рисі Темної тріади припадає по 9 пунктів. Респондент повинен відповісти на запропоновані твердження, використовуючи 5-ти бальну шкалу Лікерта. Опитувальник містить три субшкали: «Шкала макіавеллізму», «Шкала нарцисизму» та «Шкала психопатії». Отримані відповіді сумують згідно з

ключем. Максимальна кількість балів отримана по кожній шкалі дорівнює 45, а мінімальна – 9.

Методика вимірювання рівня макіавеллізму особистості Р. Крісті та Ф. Гейса.

За допомогою даної методики можна визначити рівень макіавеллізму особистості. Вона містить 20 питань, які досліджувані оцінюють за 5-ти бальною шкалою, де 1 означає «абсолютно не згоден», а 5 – «абсолютно згоден». Методика містить як прямі, так і обернені твердження. Результати обробляються згідно з ключем. Всі отримані бали додаються. Що вищою є одержана сума, то вищим є рівень макіавеллізму.

2.3. Опис групи досліджуваних

У даному дослідженні взяли участь 155 осіб, які заповнили онлайн опитування. Серед них 71% жінок (110 осіб) та 29% чоловіків (45 осіб) (Рис.2.1). Середній вік учасників склав – 38 років. Наймолодшому досліджуваному було 18, а найстаршому – 70 років. У наявній досліджуваній групі найбільш представлені особи віком 20-50 років (Рис.2.2).

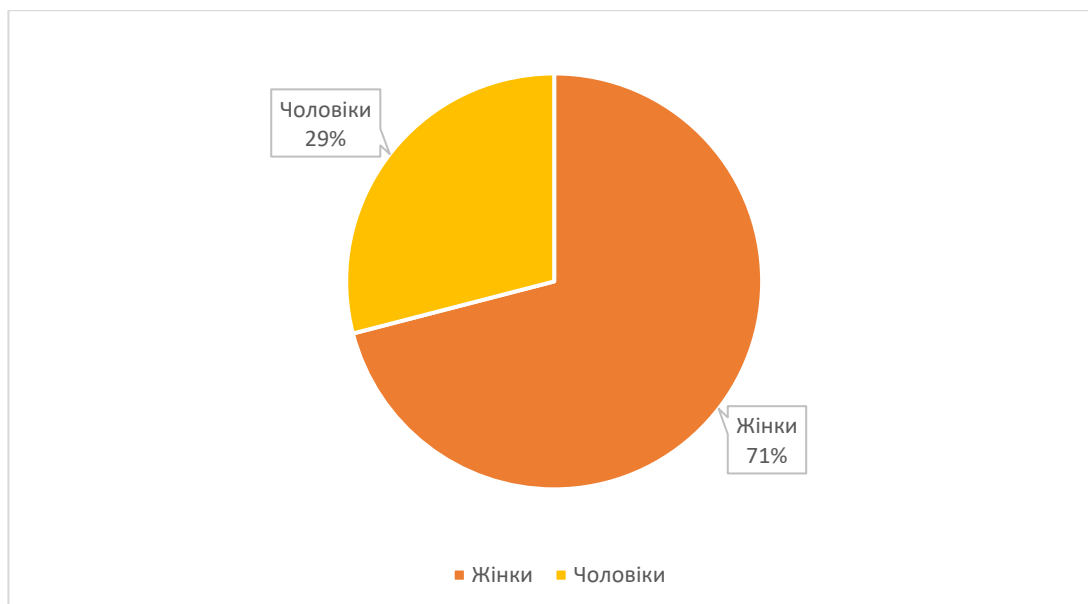

Рис.2.1. Розподіл досліджуваних за статтю

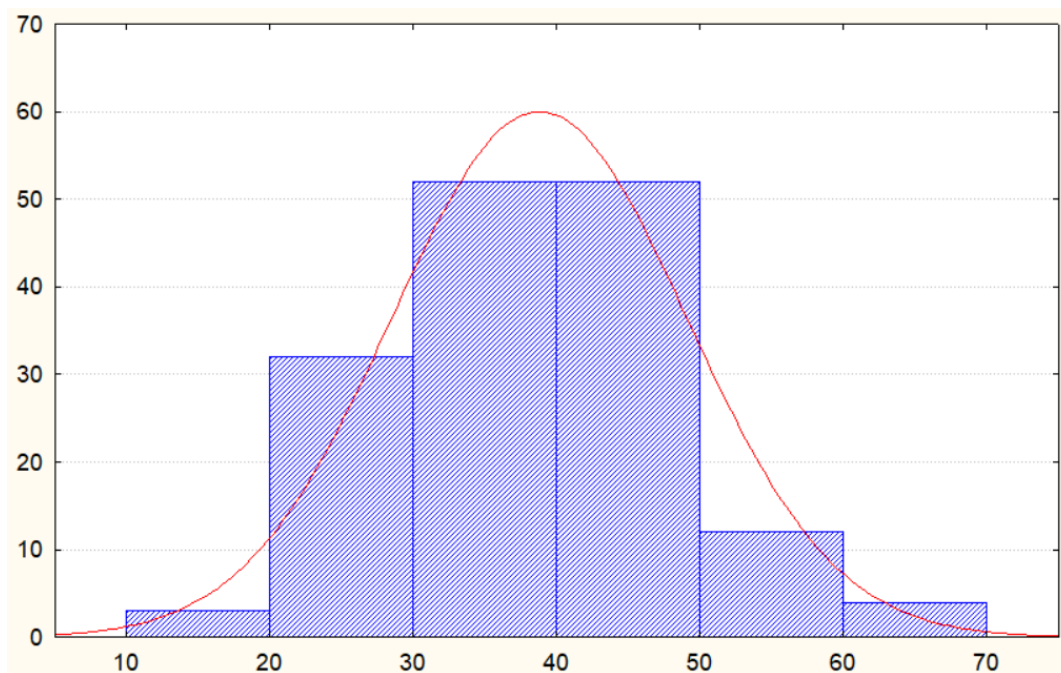

Рис.2.2. Розподіл досліджуваних за віком

За рівнем освіти 69,7% мають закінчену вищу освіту, 13,5% мають незавершену вищу, 9% досліджуваних мають науковий ступінь. Лише загальну середню мають 2,6%, професійно-технічну – 5.2%. З чого можна зробити висновок, що переважну більшість досліджуваної групи складають освічені та високоінтелектуальні люди.

В анкеті також вказувалось сферу, у якій працює досліджуваний. Згодом з отриманих відповідей були виділені наступні категорії: безробітні (10 осіб), людина-рослина (6 осіб), людина-техніка (15 осіб), людина-людина (74 особи), людина-знакова система (34 особи) і людина-художній образ (16 осіб).

За місцем проживання – 91% респондентів проживають у місті, тільки 5,8% у селищі міського типу, а у селі – 3,2%.

Отже, у дослідженні взяли участь усі дорослі категорії населення, переважна більшість з яких особи із закінченим рівнем освіти, які працюють та проживають у містах. Велика частка досліджуваних жіночої статі.

2.4. Методи математичної статистики

Статистичне опрацювання отриманих даних виконане за допомогою методу описової статистики, кореляційного аналізу за критерієм Спірмена, кластерного аналізу з подальшим порівняльним аналізом виділених на його основі груп за критерієм Краскела-Уоліса та регресійного аналізу.

За методом описової статистики було визначено розподіл шкал емоційного інтелекту та рис темної тріади. За допомогою кореляційного аналізу було опрацьовано взаємозв'язки між показниками емоційного інтелекту, а саме складовими внутрішньо-особистого та міжособистого емоційного інтелекту, та показниками темної тріади – нарцисизмом, макіавеллізмом та психопатією. Окрім цього було здійснено кореляційний аналіз за групами з використанням критерію Спірмена для кращого розуміння даних взаємозв'язків відповідно до статі досліджуваних.

З використанням методу кластерного аналізу було виділено три кластери осіб з різними показниками емоційного інтелекту та емпатії. Для дослідження показників темної тріади у виділених кластерах рівнів емоційного інтелекту був здійснений порівняльний аналіз.

За допомогою регресійного аналізу визначалась роль емоційного інтелекту для рис Темної тріади, а також сформовані моделі для прогнозування наявності темних рис за допомогою показників емоційного інтелекту, емпатії та показників грандіозного й вразливого нарцисизму.

Висновки до другого розділу

Для вивчення особливостей показників Темної тріади в осіб з різним рівнем емоційного інтелекту було змодельоване емпіричне дослідження, відібрано групу респондентів та підібрано діагностичні методики, які повною мірою допоможуть дослідити вибране явище.

Розділ 3. Результати емпіричного дослідження особливостей показників темної тріади у осіб з різним рівнем емоційного інтелекту

3.1 Емпіричне дослідження взаємозв'язку між показниками емоційного інтелекту та показниками темної тріади

З метою подальшого аналізу даних було здійснено перевірку узгодженості шкал з нормальним розподілом. З використанням критерію Шапіро-Вілка, розподіл шкал «Емоційний інтелект» (Рис.1.1), «Внутрішньоособистісний EI», «Міжособистісний EI», «Усвідомлення емоцій і почуттів інших», «Шкала макіавеллізму», «Шкала нарцисизму», «Сенситивний нарцисизм HSHS», «Емпатія» узгоджені з нормальним ($p > 0,05$).

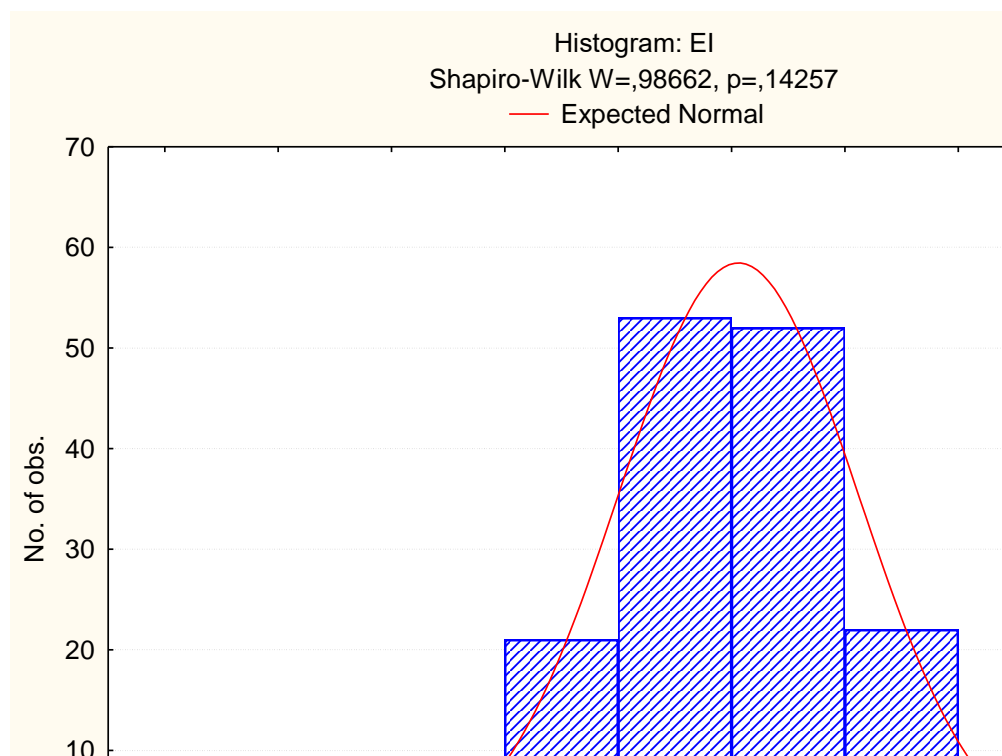

Рис.3.1 Розподіл балів за шкалою «Емоційний інтелект»

Шкали «Усвідомлення своїх емоцій та почуттів», «Управління своїми емоціями та почуттями», «Управління емоціями та почуттями інших», «Шкала психопатії» (Рис.3.2), «Грандіозний нарцисизм NPI-14» й «Рівень макіавеллізму особистості» - не узгоджується з нормальним розподілом ($p < 0,05$). Детальні дані стосовно розподілу усіх шкал, використаних в даному дослідженні, розміщені в Додатку К.

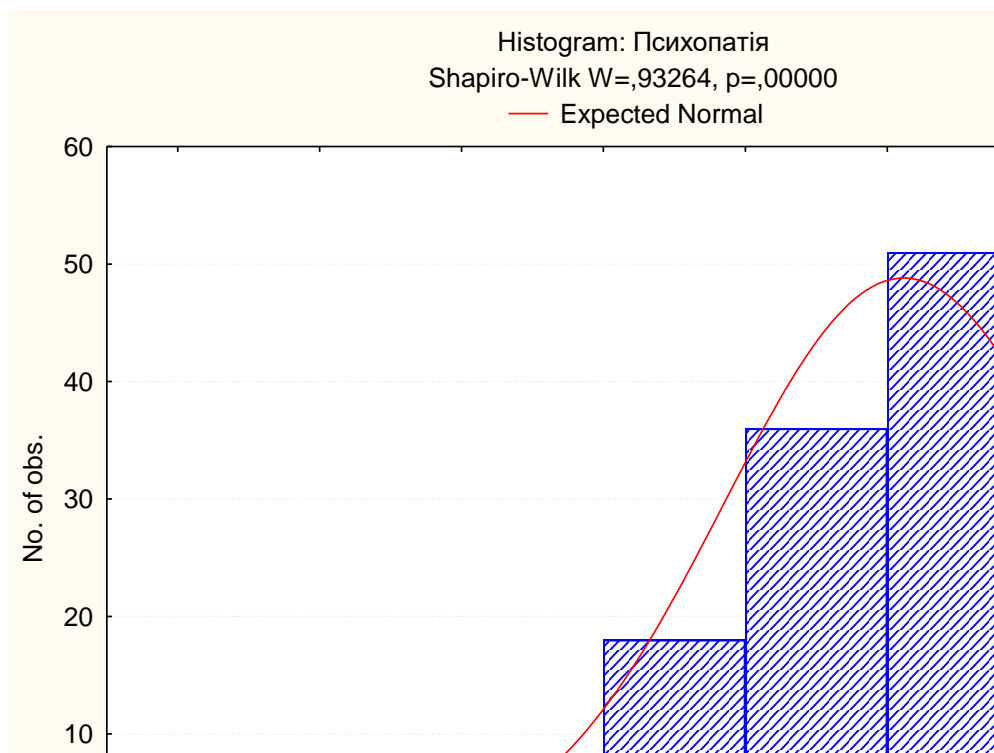

Рис.3.2 Розподіл балів за шкалою «Психопатія»

З результатів статистичного аналізу можна виділити, що у наявній вибірці досліджувані більшою мірою схильні до психопатії, аніж нарцисизму й макіавеллізму. Показники психопатії наближені до високих значень зі зміщенням вправо (Mode=37, Mdn=37, M=35), а той час як серед показників «Нарцисизму» й «Макіавеллізму» переважають середні значення (M=28, Mdn=28, Mode=25; M=24, Mdn=24, Mode=26).

Для аналізу взаємозв'язків між показниками емоційного інтелекту та показниками темної тріади було застосовано аналіз за непараметричними критеріями, оскільки деякі вимірювані дані не були розподілені нормально.

Здійснивши кореляційний аналіз за критерієм Спірмена, було виявлено значущий взаємозв'язок між емоційним інтелектом та усіма показниками темної тріади. Шкала «Макіавеллізму» показала позитивний зв'язок з загальним показником емоційного інтелекту ($r=0,21$; $p=0,007$; $N=155$). Дані результати свідчать про те, що поставлена гіпотеза була підтверджена.

Дана шкала також показала кореляцію зі субшкалою «Міжособистісний емоційний інтелект» ($r=0,32$; $p<0,01$; $N=155$) й складовими цієї субшкали «Усвідомлення емоцій і почуттів інших» ($r=0,20$; $p=0,008$; $N=155$) та «Управління емоціями та почуттями інших» ($r=0,35$; $p<0,01$; $N=155$).

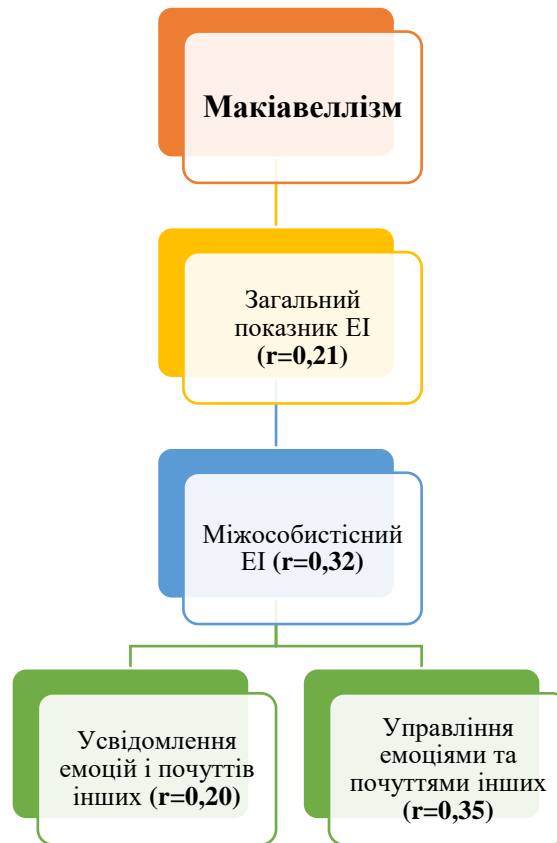

Рис.3.3. Кореляційна плеяда шкали «Макіавеллізм»

Окрім цього результати кореляційного аналізу показали позитивну кореляцію шкали «Психопатія» із загальним показником емоційного інтелекту ($r=0,30$; $p<0,01$; $N=155$), а також підшкалами «Усвідомлення емоцій і почуттів інших» ($r=0,31$; $p<0,01$; $N=155$) та «Управління емоціями та почуттями інших» ($r=0,34$; $p<0,01$; $N=155$).

Значущі негативні кореляції було виявлено між шкалою «Психопатії» та віком учасників ($r=0,-17$; $p=0,03$; $N=155$), а також зі шкалою «Сенситивного нарцисизму» ($r=-0,19$; $p=0,01$; $N=155$). Відповідно до отриманих результатів, можемо стверджувати, що чим молодшою являється особа, тим більше у неї

виражені психопатичні риси. Це відповідає дослідженням, які вказують, що психопати мають здатність «вигорати» ближче до середнього віку й ставати більш законслухняними громадянами (Мак-Вільямс, 2015). Окрім цього, що вищим являється показник психопатії, то нижчим є вразливий нарцисизм такої особи.

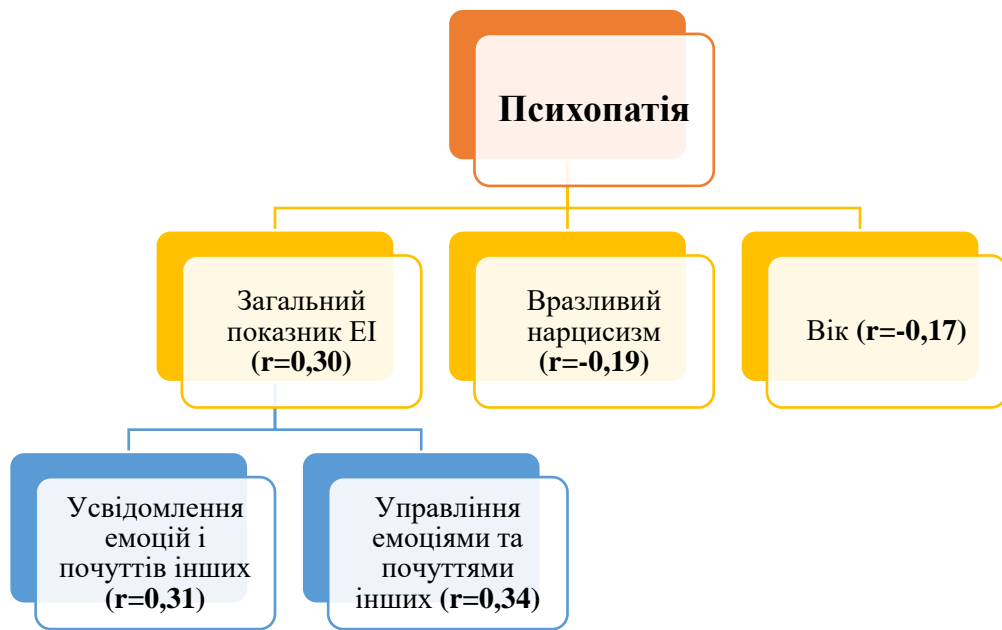

Рис.3.4. Кореляційна плеяда шкали «Психопатія»

Шкала «Нарцисизм» показала негативну кореляцію з загальним показником емоційного інтелекту ($r=-0,23$; $p=0,002$; $N=155$) та субшкалою «Внутрішньо-особистий емоційний інтелект» ($r=-0,44$; $p<0,01$; $N=155$). Окрім цього дана шкала має позитивну кореляцію з підшкалою «Управління емоціями та почуттями інших» ($r=0,19$; $p=0,01$; $N=155$).

Рис.3.5. Кореляційна плеяда шкали «Нарцисизм»

Такі дані можуть свідчити про те, що особи з високими показниками темної тріади виявляють схильність до управління й маніпуляції іншими людьми за допомогою їхніх емоцій та почуттів. Більшою мірою це стосується макіавеллістів та психопатів, які вміють розрізняти й усвідомлювати переживання інших людей, а також можуть здійснювати на них вплив. В більшості досліджень присвячених даній темі спостерігаються подібні результати (Jones & Paulhus 2009; Rauthmann & Will, 2011; Horan, Guinn & Banghart, 2015; Here & Neumann, 2008; Levenson et al. 1995; Patrick et al., 2009).

Натомість нарциси попри навички управління емоціями інших людей, не мають високих показників емоційного інтелекту. Вони погано усвідомлюють власні емоції та почуття й не вміють ними керувати. Такі дані повторюють результати досліджень Raskin et al. (1991), який виявив, що нарцисам притаманна низька проникливість та схильність до самообману. Askerman et al. (2011) у своїй моделі нарцисизму виділив фактор Права/Експлуатації, що позначає маніпулятивну поведінку та переконаність у власній правоті. Однак, автор також згадує, що таким особам притаманне самозаглиблення.

Також, на відміну від макіавеллістів та психопатів, нарциси погано усвідомлюють емоції інших, хоч і вміють керувати ними. Дане явище можна пояснити згідно з дослідженням Back et al. (2013), яке показує, що для підтримки грандіозного Я нарциси вдаються до самозахисної поведінки, яка включає верховенство, знецінення інших та агресивну поведінку. Ймовірно, нарциси використовують маніпуляції з дещо іншою метою ніж інші представники Темної тріади, відповідно до цього вони не потребують розуміння емоцій інших, адже їхні дії завжди звернені до себе. Таке припущення підтверджує дослідження Horan, Guinn & Banghart (2015).

Для більш повного опису результатів був здійснений ширший кореляційний аналіз, що включав шкали допоміжних опитувальників. Було показано, що шкали «Короткого опитувальника Темної тріади» корелюють між собою. Шкала «Макіавеллізму» має позитивні взаємозв'язки з «Нарцисизмом» ($r=0,33$; $p<0,01$; $N=155$) та «Психопатією» ($r=0,34$; $p<0,01$; $N=155$). Шкали «Нарцисизму» й «Психопатії» також показують позитивну кореляцію ($r=0,27$; $p<0,01$; $N=155$). Отож, можемо сказати, що наявність однієї риси підвищує ймовірність наявності усіх інших темних рис.

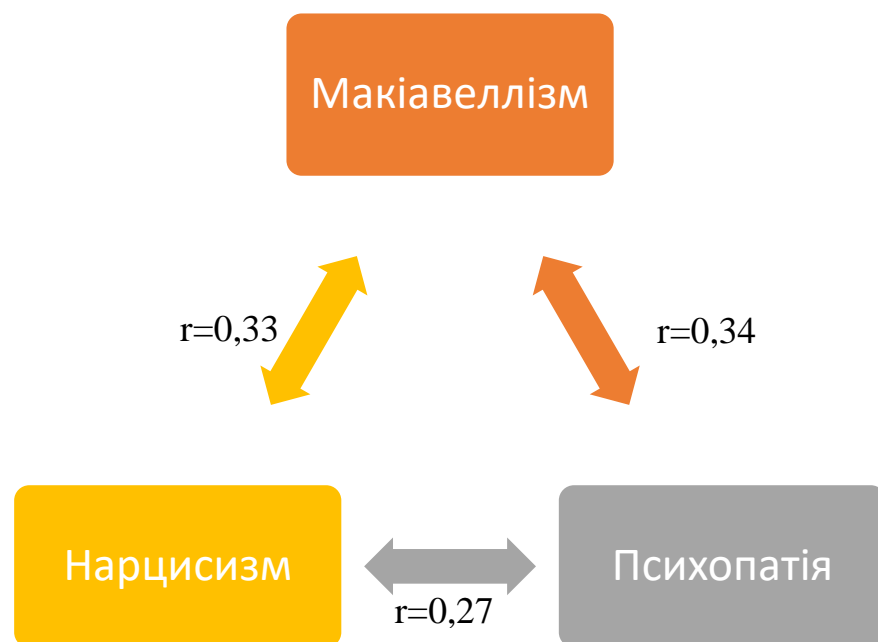

Рис.3.6. Кореляційна плеяда рис Темної тріади

Було виявлено значущий взаємозв'язок рівня макіавеллізму особистості з грандіозним нарцисизмом ($r=0,24$; $p=0,002$; $N=155$) та сенситивним нарцисизмом ($r=0,34$; $p=0,007$; $N=155$), який вказує на схильність осіб з різними типами нарцисизму до використання маніпуляцій.

Шкала «Емпатії» показала негативну кореляцію зі шкалою «Управління емоціями та почуттями інших» ($r=-0,15$; $p=0,04$; $N=155$). Даний результат вказує на зв'язок між низьким рівнем емпатії та навичками до управління станами інших людей. Можемо припустити, що використання таких вмінь дещо притуплює здатність до співчуття для ефективніших результатів.

Рис.3.7. Кореляційна пляда шкали «Рівень емпатії»

Додатково був здійснений кореляційний аналіз за групами з використанням критерію Спірмана. Отримані результати показали різницю взаємозв'язків у залежності від статі досліджуваних. У групі чоловіків були виявлені значущі зв'язки між загальним рівнем емоційного інтелекту та шкалами «Психопатії» ($r=0,30$; $p=0,04$; $N=45$) й «Нарцисизму» ($r=-0,41$; $p=0,004$; $N=45$). Окрім цього шкала «Психопатії» має позитивний взаємозв'язок зі субшкалою «Міжособистісний емоційний інтелект» ($r=0,44$; $p=0,002$; $N=45$), а шкала

«Нарцисизм – негативний зв’язок зі субшкалою «Внутрішньоособистий емоційний інтелект» ($r=-0,64$; $p<0,01$; $N=45$).

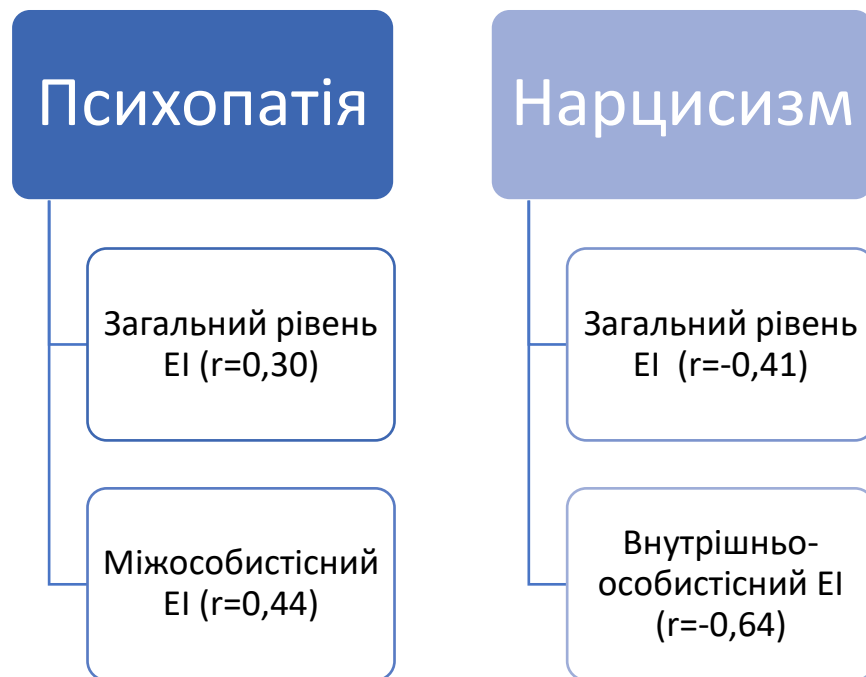

Рис.3.8. Кореляційна плеяда шкал «Психопатії» та «Нарцисизму» для групи чоловіків

Такі результати вказують на більшу схильність чоловіків саме до психопатичних проявів, а не макіавеллізму, які передбачають вищу агресивність, ризиковість та застосування сили. Нарцисичні чоловіки погано усвідомлюють та управляють своїми емоціями та почуттями, та не проявляють схильності до управління іншими.

Натомість у групі жінок результати дещо відрізняються. Значущі позитивні кореляції було виявлено між загальним показником емоційного інтелекту й шкалами «Макіавеллізм» ($r=0,21$; $p=0,02$; $N=110$) та «Психопатія» ($r=0,29$; $p=0,001$; $N=110$). Субшкала «Внутрішньоособистісного EI» має негативну кореляцію зі шкалою «Нарцисизм» ($r=-0,34$; $p<0,01$; $N=110$). З нарцисизмом також корелюють підшкали «Усвідомлення своїх емоцій та почуттів» ($r=-0,29$; $p=0,001$; $N=110$), «Управління своїми емоціями та

почуттями» ($r=-0,29$; $p=0,001$; $N=110$) й «Управління емоціями та почуттями інших» ($r=0,29$; $p=0,001$; $N=110$).

Субшкала «Міжособистісного EI» має позитивну кореляцію зі шкалами «Макіавеллізм» ($r=0,38$; $p<0,01$; $N=110$) та «Психопатія» ($r=0,35$; $p<0,01$; $N=110$). Окрім цього шкала «Макіавеллізм» показує кореляцію з підшкалами «Усвідомлення емоцій і почуттів інших» ($r=0,24$; $p=0,01$; $N=110$) та «Управління емоціями та почуттями інших» ($r=0,41$; $p<0,01$; $N=110$). Шкала «Психопатії» також виявила взаємозв'язок з підшкалами «Усвідомлення емоцій і почуттів інших» ($r=0,27$; $p=0,004$; $N=110$) та «Управління емоціями та почуттями інших» ($r=0,30$; $p=0,001$; $N=110$).

Рис.3.9. Кореляційна плеяда рис Темної триади для групи жінок

Такі результати можуть вказувати на загальну схильність жінок до управління емоціями інших людей. Окрім цього, вони проявляють більшу проникливість та розуміння інших. Ймовірно, це пов'язано з соціальним конструктом, де жіноча маніпуляція являється більш соціально прийнятною, аніж застосування грубої сили. До того ж такі результати співзвучні з дослідженнями Jonason та Schmitt (2012), які пояснювали використання різних адаптаційних стратегій залежно від статі. Чоловіки застосовували більш експлуатаційний та ризиковий підхід, а жінки вибирали менш ризикові підходи базовані на паразитуванні.

Отже, перша гіпотеза, що припускала наявність взаємозв'язку між показниками емоційного інтелекту та Темної тріади, повністю підтверджена. Усі темні риси корелюють із загальним рівнем емоційного інтелекту. Макіавеллізм та психопатія показують кращі навички до розуміння та управління емоціями інших людей, натомість нарциси мають низький емоційний інтелект, особливо погано вони усвідомлюють та управляють власними переживаннями, однак мають схильність до маніпулятивної поведінки.

3.2 Емпіричне дослідження показників темної тріади у осіб з різним рівнем емоційного інтелекту та емпатії

У цій роботі припускаємо, що особи з вираженими рисами темної тріади матимуть високі показники рівня емоційного інтелекту, попри низький рівень емпатії. Для перевірки даної гіпотези було здійснено кластерний аналіз, а опісля порівняльний аналіз за виділеними групами. Перед здійсненням кластерного аналізу для складових емоційного інтелекту та емпатії була проведена стандартизація даних.

На основі показників шкал емоційного інтелекту та емпатії групу досліджуваних було розділена на три кластери (Рис.3.10). Рішення про кількість кластерів приймалось на основі дерева кластеризації (Додаток В).

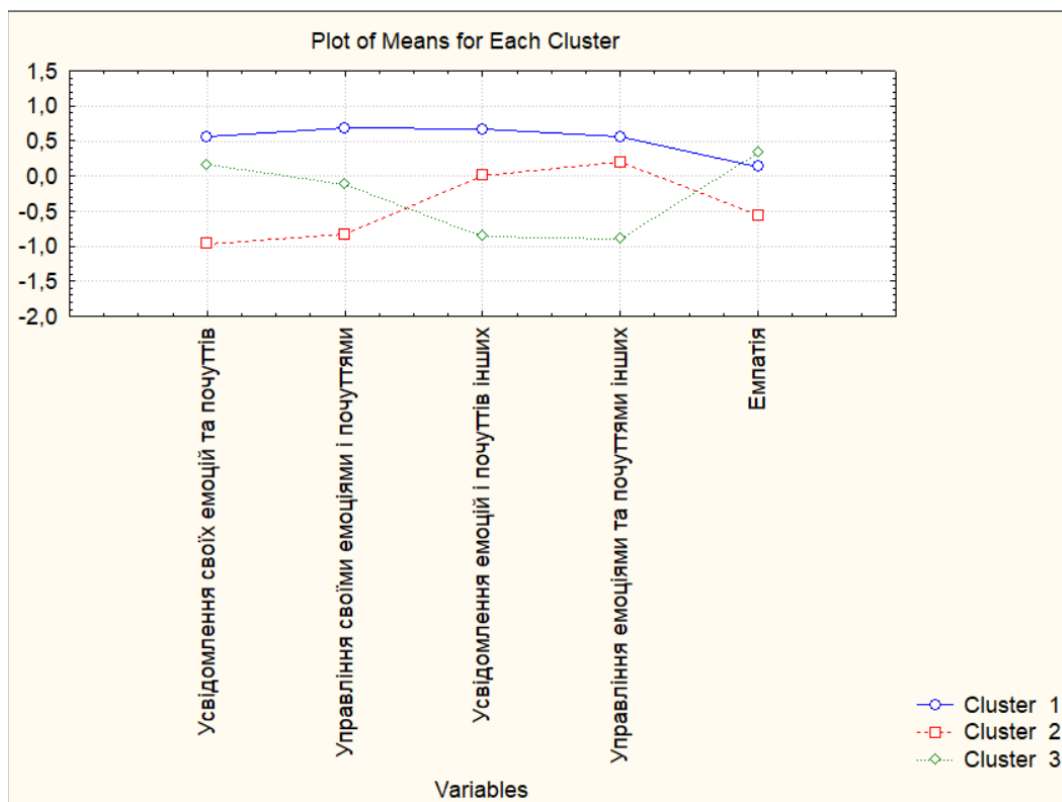

Рис.3.10. Результати поділу вибірки на кластери за різними рівнями емоційного інтелекту

Перший кластер містить у собі 62 особи, що мали однаково високі показники внутрішньо-особистого й міжособистого EI, однак мали середній показник емпатії (Mean=0,13). Тобто це група людей з хорошим емоційним інтелектом, які добре усвідомлюють власні емоції (Mean=0,55), вміють керувати ними (Mean=0,68), а також усвідомлюють переживання інших (Mean=0,66) й управляють ними (Mean=0,56). Відповідно, можна сказати, що такі індивіди схильні використовувати маніпуляції, адже у них дещо притуплене вміння співпереживати. Виділену групу осіб було схарактеризовано як «Кластер темного інтелекту».

До другого кластеру ввійшло 44 досліджувані, що погано усвідомлюють та управляють власними емоціями й почуттями (Mean=-0,96; Mean=-0,83), водночас достатньо добре усвідомлюють емоції і почуття інших (Mean=0,01), та добре ними управляють (Mean=0,19). Однак мають низькі показники емпатії (Mean=-

0,56). Тобто це особи, які ефективно маніпулюють та керують іншими людьми, але при цьому не відчують співпереживання. Даний тип осіб в дечому подібний на опис нарцисичної особистості, які не розрізняють власні переживання, а тому займають захисну позицію для збереження цілісності власного Я, яка передбачає вплив на інших (Back et al., 2013; Sean et al., 2015). Відповідно до цього його було названо «Нарцисичним кластером».

До третього кластера увійшли 49 осіб, що на достатньо доброму рівні усвідомлюють власні переживання (Mean=0,16) й можуть ними управляти (Mean=-0,11), але вони не розуміють емоцій і переживань інших людей (Mean=-0,85), та не вміють ними керувати (Mean=-0,89). Однак, при цьому вони мають дуже добре розвинену емпатію (Mean=0,33). Тобто, це люди надзвичайно сконцентровані на собі. Дану групу індивідів було названо «Невротично інтровертований кластер».

Згідно з отриманими результатами можемо зробити припущення, що низькі показники емпатії суттєво впливають на наявність маніпулятивної поведінки. Особи з високими показниками розуміння й управління емоціями інших будуть використовувати свої навички незалежно від вміння співчувати. Також на схильність до управління іншими не впливають розуміння та керування власними емоціями та переживаннями.

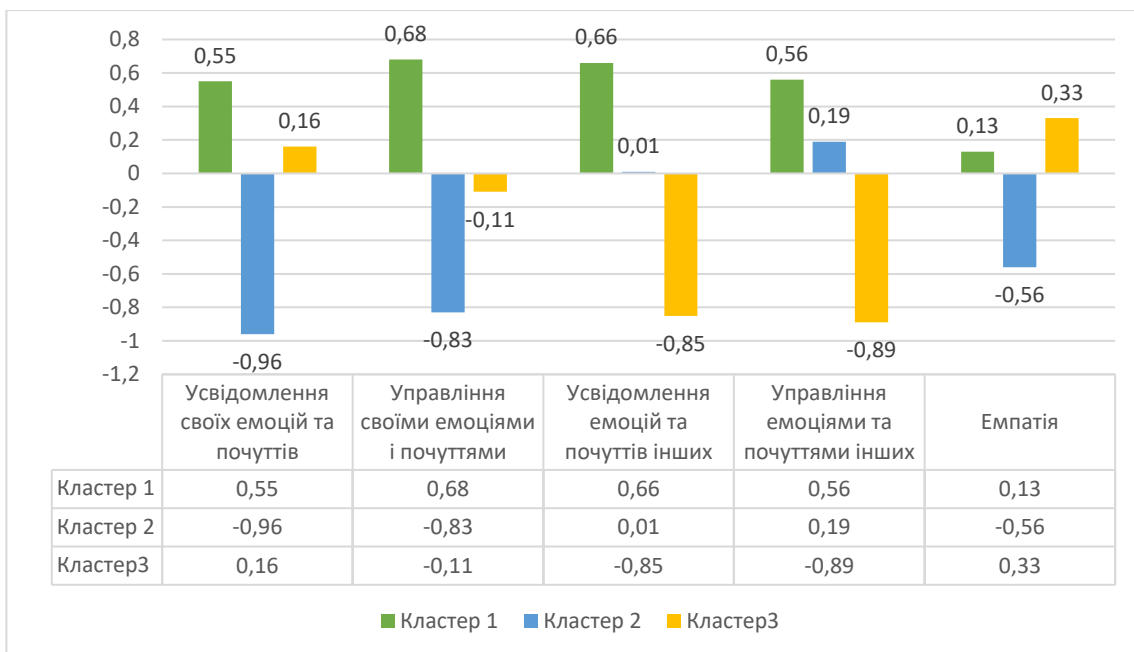

Рис.3.11. Порівняння кластерів за основними показниками емоційного інтелекту та емпатії

Перед проведенням порівняльного аналізу був здійснений Тест Лівена на гомогенність груп, результат якого показав гомогенність дисперсій усіх змінних: Макіавеллізм ($p=0,28$), Нарцисизм ($p=0,41$), Психопатія ($p=0,92$). Отже, ці шкали рекомендовані до опрацювання параметричними критеріями (Додаток Г).

Шкала «Макіавеллізму» у трьох досліджуваних групах після проведеного порівняльного аналізу є такою, рівень значущості якої є суттєво нижчий за 0,05 ($p=0,003$), а отже існують статистично значущі відмінності за показником макіавеллізму в трьох досліджуваних групах, те саме ми можемо стверджувати про показники нарцисизму ($p=0,00$) й психопатії ($p=0,001$). Результати порівняльного представлені у Додатку П.

Порівняльний аналіз для шкали «Макіавеллізм» вказує на те, що перша досліджувана група має середнє значення вищі аніж в інших досліджуваних групах, що вказує нам на статистично значущий результат, що прояви макіавеллізму є вищими в осіб з хорошим емоційним інтелектом ($M1=25,6$; $M2=24,7$; $M3=21,8$). Також високе середнє значення є у другій групі, в яких

добре розвинений міжособистісний ЕІ й низькі прояви емпатії. Найнижчим прояви макіавеллізму є у третій групі, де особи є зосередженими на собі та мають високі прояви емпатії (Рис.3.12).

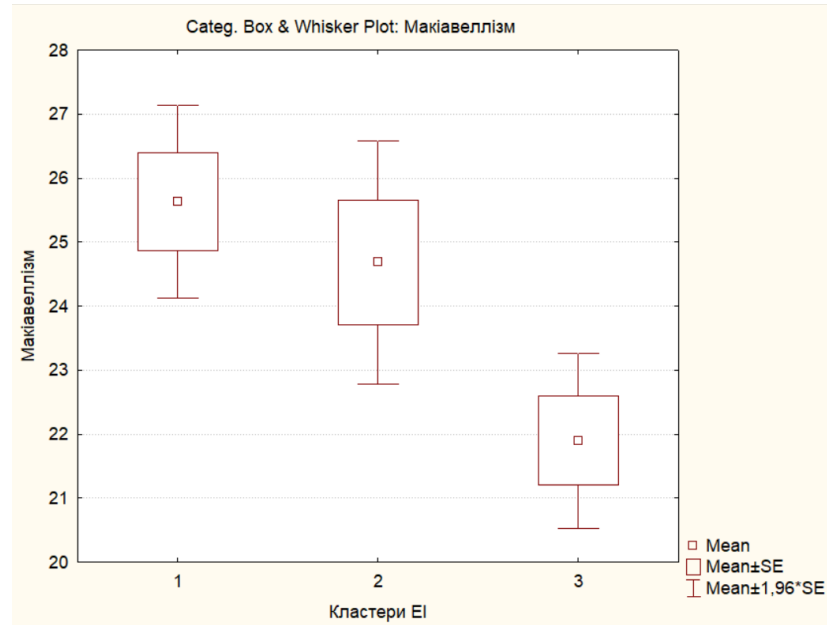

Рис.3.12 Порівняння груп з рівним емоційним інтелектом за показником макіавеллізму

Порівняльний аналіз для шкали «Нарцисизм» вказує на те, що друга досліджувана група має середні значення суттєво вищі ніж в інших досліджуваних групах, що вказує на те, що особи з вираженими показниками нарцисизму мають поганий внутрішньо-особистий ЕІ, є досить черствими та вміють маніпулювати (M1=26,2; M2=32,3; M3=26,3). При цьому особи, що добре усвідомлюють власні емоції та переживання, й вміють ними управляти мають низький рівень нарцисизму (Рис.3.13).

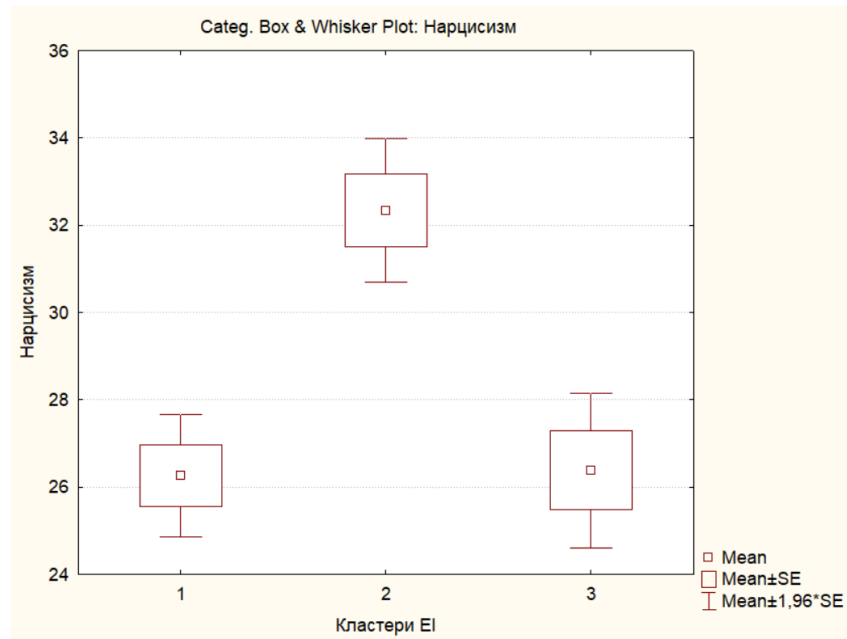

Рис.3.13 Порівняння груп з рівним емоційним інтелектом за показником нарцисизму

Порівняльний аналіз для шкали «Психопатія» вказує на те, що перша й друга досліджувані групи мають суттєво вищі середні значення аніж в третій групі (M1=37; M2=36,4; M3=32,9), що вказує на те, що особи, які добре усвідомлюють та управляють емоціями інших і є середньо емпатичними або черствими мають вищі показники психопатії, аніж досліджувані зосереджені виключно на собі та емпатичні (Рис.3.14).

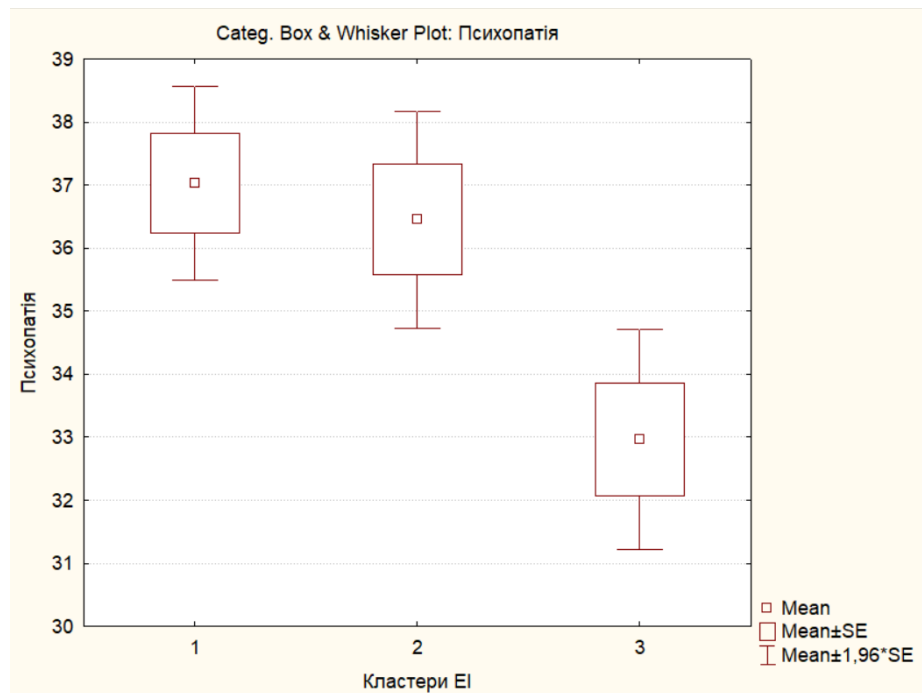

Рис.3.14 Порівняння груп з рівним емоційним інтелектом за показником психопатії

З результатів порівняльного аналізу можна зробити висновок, що особи з високим рівнем емпатії, які більшою мірою зосереджені на собі, добре розуміють власні емоції й вміють ними управляти, мають значно нижчі показники за усіма рисами темної тріади, аніж особи, що входять до груп з хорошим емоційним інтелектом чи хорошими вміннями до управління іншими. Подібні результати були отримані у дослідженні Brackett et al. (2005), де дослідники показали, що особи з добре розвиненими рисами емоційного інтелекту надмірно управляють у стосунках і являються занадто проникливе усвідомлення емоційних особливостей характеру. Дослідження Дерев'янка (2014) має подібні результати стосовно даних порівняльного аналізу кластерів 1 і 2 у даному дослідженні. Автор пов'язує використанням маніпуляцій особами з високим рівнем емоційного інтелекту їхньою нездатністю зрозуміти емоційні стани інших, а для осіб з низьким рівнем емоційного інтелекту – недостатнім усвідомленням власних емоційних станів. Такі дані частково пояснюють отримані результати даного дослідження.

Ймовірно, особи з третього кластера не проявили високих показників темної тріади тому що розуміння власних емоцій поєднується з готовністю збирати детальну інформацію для більш цілісного бачення ситуації та ретельним обмірковування власних рішень (Корнилова та Чигринова, 2014), що у поєднанні з високим рівнем емпатії призводить до відмови від використання маніпуляцій. Адже, Корнилова та Чигринова (2014) вважають, що моральний розвиток відіграє важливішу роль у ситуаціях міжособистісної взаємодії, ніж міжособистісний емоційний інтелект. З цього можемо припустити, що саме емпатія буде більшою мірою визначатиме схильність до маніпуляцій, аніж добре усвідомлення та управління емоціями інших.

З отриманих результатів можемо скласти більш детальну схему характерів для кожного з отриманих кластерів. Кластер «Темного інтелекту» характеризується високими показниками емоційного інтелекту й середньою емпатією, високими показниками макіавеллізму й психопатії, та низькими показниками нарцисизму. Тобто, особи, що потрапили у дану групу, використовують усі форми емоційного інтелекту у взаємодіях, поведінці та діяльності. Вони добре розуміють власні переживання та їх роль у своєму житті, у них висока адекватна самооцінка, наявність потреби до самопізнання та розуміння того, як їх бачать інші. Вони вміють порозумітись з іншими та встати у їхню позицію. Їхня емоційна сфера активна й гнучка, вона допомагає легко відкликатись на зовнішні події та відносно легко знаходити правильне рішення у проблемній ситуації. Такі особи мають розвинуту здатність управляти, приймати та контролювати власні емоційні стани, а також можливість використовувати свої емоції для досягнення поставленої цілі. У них добре розвинений самоконтроль, розуміння того що відбувається з ними та у світі навколо.

У них розвинений високий рівень толерантності, який передбачає усвідомлення необхідності позитивного ставлення до себе й прийняття усіх

часток власної особистості. Вони уважні до деталей, спостережливі, мають оптимістичний погляд на світ, інших людей та самого себе. Вони орієнтовані на інших, можуть ідентифікуватись з ними й уявляти світ очима співрозмовника. У них високий рівень міжособистісної симпатії, яка проявляється у привітності, захопленні, відкритості у взаємодії, наданні допомоги на основі спільних поглядів та інтересів. Вони можуть прогнозувати емоційне забарвлення ситуації, налаштовуватись на ті чи інші переживання співрозмовника. Такі особи сприймають інших цілісно та розуміють механізми функціонування людини.

Люди даної категорії вміють управляти та нормалізувати функціональні стани партнера. Вони вміють приймати рішення, не ущемляючи власних інтересів та не принижуючи іншого. Їх характеризують як упевнених у собі, об'єктивних й неупереджених. Вони проявляють високий рівень психологічної гнучкості у побудові відносин, для вибору будь-якого стилю взаємодії у залежності від вимог ситуації, здатні втримувати благодатний клімат в колективі. Своїм зовнішнім виглядом, позами, рухами, своїм станом вони здатні впливати на співрозмовника (Манойлова, 2011).

Однак, такі особи мають середній рівень емпатії, що визначає їхню схильність у міжособистісних стосунках судити інших за вчинками, а не власним враженням про них. Вони добре контролюють власні емоційні прояви, але часом мають труднощі у прогнозуванні розвитку відносин між людьми (Mehrabian, 2000).

Вони схильні прораховувати наслідки своєї поведінки та орієнтуватись на далекі цілі, однак часом можуть здійснювати імпульсивні вчинки та показувати власну агресію. Ймовірно, саме психопатичні риси дозволяють таким особам використовувати маніпуляції не тільки на благо інших, а й для досягнення власних цілей без надмірних докорів сумління. Вони прагнуть до реальних досягнень, а не до постійного підтвердження високої самооцінки та позитивного образу себе (Jones, Paulhus, 2014).

Рис.3.15. Схема характеру кластеру «Темного інтелекту»

До другого, «Нарцисичного кластера» входять досліджувані з поганими показниками внутрішньо-особистого емоційного інтелекту та достатньо високими показниками міжособистого емоційного інтелекту, з акцентом на управління емоціями та переживання інших. У них низький рівень емпатії та високі показники по усіх рисах Темної тріади. Отож, особи з даного кластеру мають середній рівень розвитку емоційного інтелекту, адже мають яскраво виражені аспекти міжособистісного емоційного інтелекту та низький рівень розуміння та управління власних емоцій. Вони погано усвідомлюють роль своїх почуттів у роботі та спілкуванні, недостатньо поінформовані про емоційні якості, психологічні характеристики станів особистості та їх значення у професійній діяльності. Потреба у пізнанні самого себе виражена слабо, відсутність схильності до самопостереження, самооцінка власних здібностей занижена, часто неадекватне уявлення про сприйняття себе іншими людьми.

Спостерігається низький інтерес до власного внутрішнього світу й духовного розвитку.

У таких індивідів низький рівень рефлексії та розуміння думок, почуттів іншої людини. Нерозуміння причин поведінки інших та їх точки зору призводить до конфліктів та розбіжностей. Вони недостатньо опираються на інтуїцію у діяльності та спілкуванні, пасивні, ригідні в комунікації, натрапляють на труднощі у вирішенні проблемних ситуацій, які пов'язані з міжособистісною взаємодією.

Низька здатність до управління своїми емоційними станами приводить до імпульсивності, коли емоції заважають досягненню цілей. У таких людей низький самоконтроль, недостатнє усвідомлення своїх емоційних станів та почуттів інших. Вони нетерпимі до позицій, поглядів, цінностей, образу життя, що не збігаються з їхніми. Сприйняття себе та інших людей, життя в цілому, в таких індивідів негативне (Манойлова, 2011).

Однак, для позитивного образу себе їм потрібне постійне підкріплення зі сторони інших людей. Саме тому, якоюсь мірою вони можуть розпізнати емоції інших людей. Вони проявляють міжособистісну симпатію, доброзичливість, відкритість, щоб привернути позитивну увагу до власної особи (Манойлова, 2011). Такі особи орієнтовані на самовдосконалення, у конфліктних ситуаціях намагаються захистити образ себе. Надмірно акцентовані на відчутті власної значущості, вони мають бажання постійно підтверджувати свою перевагу (Jones, Paulhus, 2014).

Відсутність емпатії дозволяє не витратити час на проблеми інших та не відчувати докорів сумління через маніпулювання навколишніми для досягнення власних цілей (Jones, Paulhus, 2014). Маючи низький рівень емпатії особи даної групи відчують труднощі у встановленні контактів з іншими людьми та виборі ефективних поведінкових стратегій, їм некомфортно перебувати у великих

компаніях. У людях для них менш важлива чуйність, а більш – ділові якості та розум (Mehrabian, 2000).

Рис.3.16. Схема характеру «Нарцисичного кластера»

Третю групу досліджуваних було названо «Невротично інтровертивний кластер», основними ознаками якого були високі показники внутрішньо особистісного емоційного інтелекту, низькі показники міжособистісного емоційного інтелекту, дуже високий рівень емпатії та низькі показники по усіх складових Темної тріади. З огляду на нерівномірну розподіленість досліджуваних проявів, дану групу можна віднести до тих, хто має середній рівень розвитку емоційного інтелекту.

У осіб даної групи розвинене емоційне самоусвідомлення, вони здатні гармонійно жити з власними переживаннями. Їхня увага сконцентрована на пізнанні себе самого, у них адекватне сприйняття власних здібностей та цінності. Добре розвинена рефлексія допомагає віддзеркалювати суб'єктів, відтворювати особливості співрозмовників та розуміти іншого, перебуваючи в його позиції.

Маючи розвинуту інтуїцію вони проявляють активність та гнучкість в емоційній сфері, швидко відгукуються на навколишні події. У них добре розвинений самоконтроль, глибоке усвідомлення власного психоемоційного стану в цей момент та розуміння того, що відбувається навколо.

Усвідомлення та розуміння власних почуттів й емоцій відбувається шляхом посилення уваги до свого духовного світу. Така духовна взаємодія являється вищим рівнем гуманістичного, довірливого спілкування внутрішньо рівних партнерів. Вони надзвичайно толерантні до інших людей та намагаються сприймати світ через позитивне мислення (Манойлова, 2011).

Такі індивіди уникають конфліктних ситуацій, намагаються розв'язувати проблеми мирним шляхом, домовлятись та йти на компроміс. Вони вірять у людську доброту, гуманізм, цінність кожної людини. Для них люди не є способом досягнення власних цілей, як це сприймається представниками двох попередніх кластерів. Вони миролюбні й не мають схильності до насильства. Таких людей характеризують як розуміючих, поступливих, готових прощати інших, окрім себе, готових виконувати рутинну діяльність та надавати дійсну допомогу, виявляти альтруїзм. Вони більш емоційні, частіше плачуть, прояв їхніх емоцій яскравий. Для них не складає труднощів обговорювати власні переживання.

Вони більше орієнтовані на моральні оцінки, вважають важливими позитивні соціальні риси та підтримання й зміцнення дружніх відносин. Частково можуть формувати емоційну залежність від інших та бути більш вразливими, що може призвести до психосоматичних захворювань (Mehrabian, 2000).

Попри глибоке розуміння інших через власні переживання, вони більш орієнтовані на свій внутрішній світ. Для них важливо бути у гармонії з собою та зовнішнім світом. Їхня чуйність робить їх вразливими та легко утомлюваними

під час перебування в соціумі, тому вони повсякчас намагаються проводити час на одинці.

Рис.3.17. Схема характеру «Невротично інтровертивного кластеру»

Отож, гіпотеза, яка припускала, що особи з вираженими рисами Темної тріади матимуть високі показники рівня емоційного інтелекту, попри низький рівень емпатії, підтвердилась частково. Адже особи з високим рівнем емоційного інтелекту й середньо вираженою емпатією мають високі показники за рисами макіавеллізму й психопатії. Однак, особи що мають низький рівень емпатії та високий рівень міжособистісного EI мають високі показники стосовно всіх трьох рис темної тріади.

3.3 Емпіричне дослідження ролі емоційного інтелекту для рис темної тріади

Третім припущенням в цій дослідницькій роботі було, що чинниками прояву рис Темної тріади є такі характеристики емоційного інтелекту, як

високий міжособистісний та низький внутрішньо особистісний емоційний інтелект. Для перевірки даної гіпотези був застосований регресійний аналіз, який включав тільки субшкали емоційного інтелекту, однак такий аналіз не дав значущих результатів. Міра точності моделі збудованої для макіавеллізму була 12,9%, для нарцисизму – 30,8%, а для психопатії – 12%.

Отож був проведений повторний регресійний аналіз з включенням шкал рівня емпатії, грандіозного та вразливого нарцисизму. Результати отримані за другою спробою дали більше інформації. Міра точності моделі для макіавеллізму збільшилась до 14,2%. Вона містить управління емоціями та почуттями інших ($R=0,33$; $F=19,9$), грандіозний нарцисизм ($R=0,35$; $F=1,8$), емпатія ($R=0,36$; $F=1,4$) та усвідомлення своїх емоцій та почуттів (від'ємне) ($R=0,37$; $F=1,3$). Дані свідчать про те, що при макіавеллізмі важливими є управління емоціями інших людей, що є достатньо очікуваним результатом. Окрім цього, особи з даною рисою мають ознаки грандіозного нарцисизму, емпатію, що дозволяє розрізняти переживання інших та здійснювати на них вплив, а також відсутність розуміння власних переживань. Тобто, мінливість значень макіавеллізму можна пояснити не тільки ознаками емоційного інтелекту, а також ознаками грандіозного нарцисизму та більшими показниками емпатії, але поганим розумінням своїх емоцій. Можемо припустити, що емпатія потрібна, щоб управляти іншими, вникнути в їхні переживання, розуміти, що переживають інші, щоб могли ними управляти. Дані результати не повною мірою зіставляються з описом макіавеллізму представленим Дериш (2015), що включає знижену емоційну чутливість у певних ситуаціях, прагматичність, зневагу до конвенціональних правил та норм, а також схильність до маніпулювання.

Рис.3.18. Регресійна модель макіавеллізму

Міра точності моделі, як і сама модель, для нарцисизму не зазнала змін. Вона включає від'ємні зв'язки з управлінням ($R=0,42$; $F=33,6$) і усвідомленням власних емоцій ($R=0,55$; $F=8,7$), та позитивний зв'язок з управлінням емоціями інших ($R=0,51$; $F=18,2$). Такі результати протилежні до отриманих Jonas та Tost (2010), які не зафіксували статистично значущих кореляцій між дисфункціями свідомих саморегуляційних процесів та нарцисизмом.

Цікаво те, що у модель не були включені жодна шкала нарцисизму з інших опитувальників, що може свідчити про різні поняття включені у вимірювання. Нарцисизм опитувальника «Темна тріада» і нарцисизм, який міряє NPI-14 не є в одній моделі детермінації. NPI-14 не пояснює мінливість значень нарцисизму за методикою Темної тріади. Це методологічно різні концепції, які не пов'язані між собою. Для опитувальника Темної тріади були взяті заміри нарцисизму, що є більш деструктивним та дефіцитарним у своїй основі та поведінковому контексті, на що і вказує отримана модель. Тоді, як в NPI-14 грандіозний нарцисизм визначається як більш конструктивна особистісна риса, яка пов'язана

з більш високою самооцінкою, ознаками психологічного благополуччя та є більш сприятливим для функціонування індивіда.

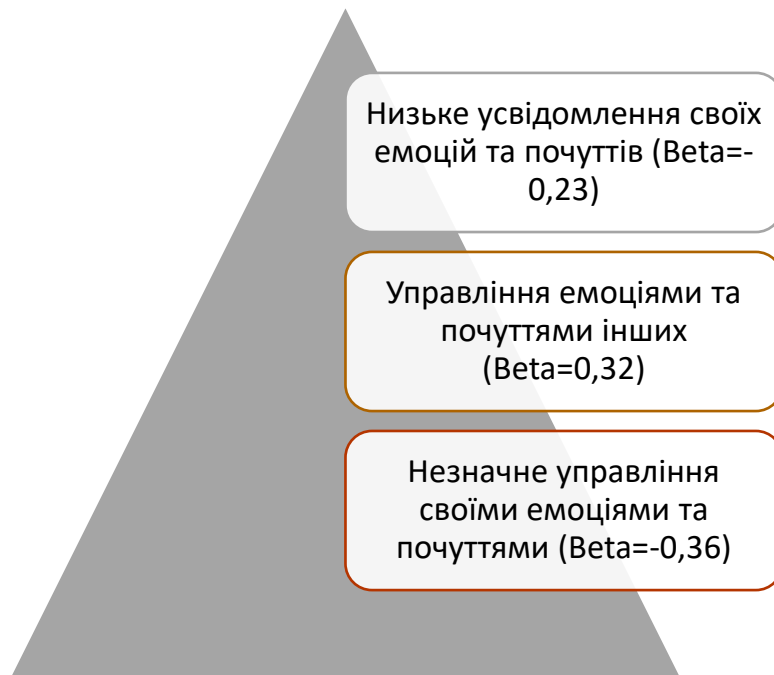

Рис.3.19. Регресійна модель нарцисизму

Дана модель показує, що нарцисизм з Темної тріади більш співмірний з макіавеллізмом. Така тенденція є більш нездоровою, що проявляється у тому, що особи з показниками нарцисизму управляють емоціями інших людей, але при цьому в них погане самовідчуття. У різноманітних дослідженнях було показано, що між складовими елементами Темної тріади завжди наявні значущі зв'язки: взаємозалежність між нарцисизмом і макіавеллізмом варіюється у межах від 0,1 до 0,6, нарцисизму та неклінічного прояву психопатії – від 0,21 до 0,6, неклінічного прояву психопатії та макіавеллізму – від 0,22 до 0,7 (Дереш, 2015; Paulhus at al., 2002).

Міра точності модель для психопатії зросла до 18,5%. У ній показано, що спрогнозувати наявність даної риси можна за наявності управління емоціями та переживаннями інших, низького вразливого нарцисизму й низької емпатії, але відносного усвідомлення власних переживань. Ймовірно, це обґрунтовується тим, що психопати є більш показовими та черствими, що кардинально відрізняє

їх від макіавеллізму, які мають достатньо хороші показники емпатії. Така модель психопатії вписується в загальне бачення даної риси, яка характеризується зниженою емоційністю, схильністю до егоїстичної поведінки, низькою тривожністю, схильністю до маніпуляцій та обману, нестабільністю (Дереш, 2015).

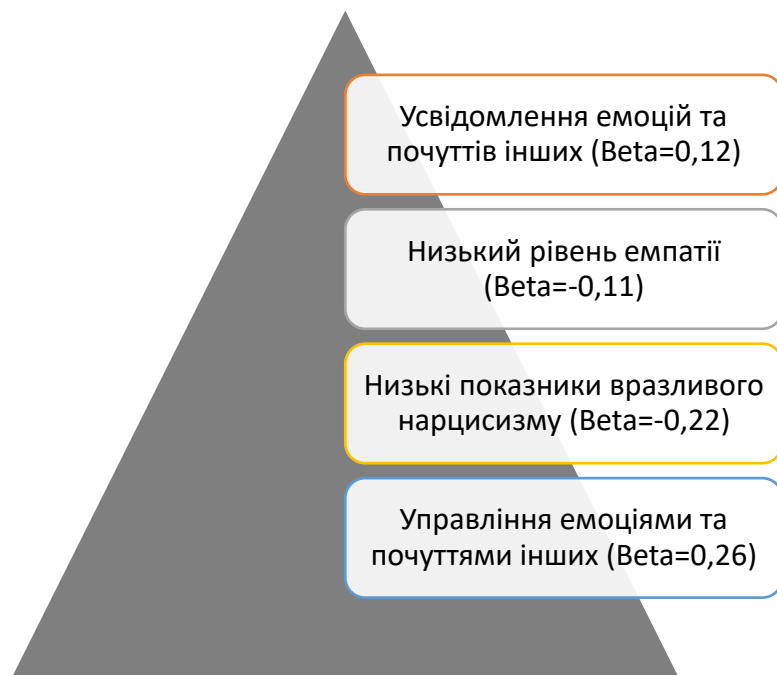

Рис.3.20. Регресійна модель психопатії

Згідно з усіма моделями можна зробити висновок, що управління емоціями та почуттями інших є тим, що лежить у корені усієї Темної тріади й об'єднує усі три параметри.

За результатами регресійного аналізу тільки модель нарцисизму має відносно достатню значущість, щоб на її основі можна було прогнозувати наявність даної риси завдяки мінливості значень емоційного інтелекту. Тобто, чим вищий показник нарцисизму, тим управління та усвідомлення своїх емоцій та почуттів гірше, зате тим кращим є вміння управляти емоціями й почуттями інших. У даної риси є фіксованість на станах інших й погане розуміння власних станів.

Жодна з отриманих моделей не є досконалою. Отож, гіпотеза, що для проявів рис темної тріади чинниками являються низький рівень внутрішньо особистісного та високий рівень міжособистісного емоційного інтелекту частково підтверджена, адже в усіх трьох показників темної тріади управління емоціями та почуттями інших є важливішим та більш розвиненим за всі інші риси та є визначальним компонентом для визначення мінливості значень, однак компоненти внутрішньо особистісного емоційного інтелекту взагалі не представлені у моделі психопатії та грають незначну роль у моделі макіавеллізму. Набором усіх характеристик емоційного інтелекту не можна повно пояснити мінливість значень будь-якої з рис темної тріади. Однак інші складові отриманих моделей є різними, що показує відмінності між цими аспектами темної тріади. Такі результати дещо суперечать даним досліджень Paulhus та Williams (2002), де показано, що усі риси темної тріади позитивно й на одному рівні значущості пов'язані з орієнтацією на соціальну домінантність та виявляють негативні зв'язки з показниками емоційного інтелекту.

Інтерпретація результатів

Дане дослідження було спрямовано на розкриття особливостей проявів рис Темної тріади в осіб з різними характеристиками емоційного інтелекту. Результати показали взаємозв'язок загального показника емоційного інтелекту з Темною тріадою. Було виявлено, що міжособистісний емоційний інтелект позитивно корелює з усіма темними рисами. Тільки нарцисизм показав негативну кореляцію з внутрішньо особистісним емоційним інтелектом.

Такі дані вказують на те, що особи з високими показниками рис Темної тріади достатньо добре володіють навичками розпізнавання емоцій навколишніх, а також володіють схильністю до управління іншими через їхні переживання. Відсутність взаємозв'язків макіавеллізму та психопатії з розумінням та управлінням власними емоціями, ймовірно може вказувати на

їхню орієнтованість на зовні та відсутність уваги до власного внутрішнього світу. Подібні висновки були описані у публікаціях Jones і Paulhus (2009), Rauthmann та Will (2011), Horan, Guinn й Banghart (2015), Here та Neumann (2008). Натомість попри наявність навичок управління емоціями та переживаннями інших, нарциси не мають високих показників емоційного інтелекту. Вони перебувають у поганому контакті з собою, відчують труднощі в розрізненні та впливі на власний стан, мають низьку проникливість та схильність до самообману (Raskin et al., 1991).

Окрім цього, на відміну від інших рис Темної тріади, нарциси погано усвідомлюють та розрізняють емоції інших, попри вміння керувати ними. Такий результат можна пояснити згідно з публікаціями Ackerman et al. (2011) та Back et al. (2013), які стверджують, що нарцисичним особам притаманна маніпулятивна поведінка та переконаність у власній правоті, попри те, що вони часто самозаглиблені й сконцентровані на власній особі. Однак, для підтримки образу грандіозного Я вони вдаються до самозахисної поведінки, яка включає верховенство, знецінення інших та агресивне поводження. Ймовірно, у нарцисів існують інші мотиви використання маніпуляцій, аніж у макіавеллістів й психопатів. Відповідно вони не потребують вмінь розуміти емоції інших, адже їхні дії егоцентричні та звернені до себе, що підтверджується у дослідженнях Horan et al. (2015).

Окремо варто звернути увагу на різницю проявів рис Темної тріади й емоційного інтелекту відповідно до статі досліджуваних. Кореляційний аналіз за групами показав більшу схильність жінок до усіх рис Темної тріади, в той час, як чоловіки більшою мірою проявляли нахили до нарцисизму й психопатії. Нарцисичні чоловіки погано розуміють й управляють своїми емоціями, та не проявляють здібностей до управління іншими, що не можемо сказати про респондентів жіночої статі, які проявляли більшу проникливість та розуміння інших, а також загальну схильність до управління емоціями інших незалежно від

сили прояву тої чи іншої темної риси. Такі результати дещо суперечать даним інших дослідників, де високі показники темних рис стабільно отримували чоловіки (Jonason & Krause, 2013; Jonason & Webster, 2010).

Ймовірно, згідно з історичним розвитком суспільства чоловіки більшою мірою були агресивними, ризиковими та застосовували силу, тоді як жінки використовували хитрість та соціальні зв'язки (Jonason & Schmitt, 2012). Підвищення схильності досліджуваних жіночої статі до темних рис можемо пояснити змінами ролі та становища жінки у сучасному світі, де популярними стають феміністичні рухи, боротьба за права й рівноправ'я, а також збільшується конкурентоспроможність жінок стосовно чоловіків. Окрім цього, на результати могла вплинути невелика представленість чоловіків у загальній вибірці у порівнянні з жінками.

Слід зазначити, що результати кореляційного аналізу також показали, що чим вищим є вміння управляти емоціями та переживаннями інших, тим нижчою є емпатія. Ймовірно, високий рівень співпереживання та перебирання на себе емоцій інших, зменшує вірогідність використання експлуатаційних тактик, адже увага маніпулянта буде спрямована як на власні, так і на чужі емоційні переживання. Натомість притуплена емпатія сприяє більшій ймовірності та ефективності впливу й використання іншої особи, шляхом зменшення докорів сумління та аналізу наслідків своєї поведінки для навколишніх. Дані припущення сходяться з результатами досліджень Jonason et al. (2013) та Cairncross et al. (2013), в яких йдеться про те, що надмірна емоційність та можливість комунікувати про свої емоції, може перешкоджати активній експлуатації інших. Саме тому алекситимія та низький рівень афективної емпатії являються адаптивними для осіб з рисами Темної тріади.

Подібні твердження в загальному збігаються з результатами кластерного та порівняльного аналізів, на основі яких було виділено три характерологічні групи досліджуваних: кластер «Темного інтелекту», «Нарцисичний» кластер та

«Невротично інтровертивний» кластер. До першого кластеру увійшли індивіди з хорошим емоційним інтелектом та схильністю до використання маніпуляцій через помірне вміння до співпереживання. Вони мають яскраво виражені риси макіавеллізму та психопатії, що також дає змогу припускати на їхнє дещо корисливе ставлення до інших та орієнтацію на результат. Другий кластер включає поганий контакт з власними переживаннями, а втім, наявність навичок управління емоціями інших. Такі особи проявляють усі риси Темної тріади, особливо яскраво це виявляється у нарцисизмі. У третьому кластері представлені досліджені, які чуйно ставляться як до себе, так і до інших, вони не зацікавлені у контролі людей навколо та не проявляють ознак темних рис.

З ключових показників бачимо наступні закономірності: особи, що мають добрі навички розуміння та впливу на емоції інших людей й при цьому мають дещо нижчу емпатичну здатність, також є схильними до проявів усіх рис Темної тріади, особливо макіавеллізму й психопатії. Для високих показників нарцисизму також являється необхідним низький рівень розуміння й управління власними переживаннями. Тобто відсутність співчуття суттєво впливає на наявність маніпулятивної поведінки. Особи, які мають доступ до чуттєвої інформації інших та навички у використанні цих даних на свою користь будуть користуватися цим незалежно від вміння співчувати. Подібні висновки зробили зі своїх досліджень Brackett et al. (2005), де було визначено, що особи з розвиненим емоційним інтелектом надмірно втручаються у стосунки та є занадто проникливими стосовно емоційних особливостей інших.

Натомість особи з хорошим розумінням та вмінням управляти власними переживаннями, у купі з надзвичайною чутливістю до переживань інших людей, не схильні до проявів темних рис. Даний «Невротично інтровертивний» кластер вертає нас до опису пасивної позиції, яка передбачає те, що чим більше людина прислухається до себе та своїх внутрішніх переживань, тим вона стає менш схильною поспішати розв'язувати проблеми, ставити цілі, впливати на людей.

Для такого індивіда більш важливим стає лишатись собою та приймати іншого в його автентичних проявах (Роджерс, 1994). Ще одним поясненням таких результатів є те, що розуміння власних переживань поєднується з готовністю збирати детальну інформацію про наявну ситуацію (Корнилова та Чигринова, 2014), а також з ретельним обмірковуванням власних рішень, що разом з добре розвиненою емпатією веде до відмови від використання експлуатаційних тактик.

Окрім цього, ймовірно, що наявність вираженості темних рис потребує орієнтації на зовні, яку забезпечує міжособистісний емоційний інтелект. У публікації Тавровецької (2017) зазначено, що екстраверти бачать навколишній світ у ключі того, як вони впливають на нього, натомість інтроверти – як середовище впливає на них.

Регресійний аналіз довів, що ключовим чинником проявів Темної тріади являється вміння управляти емоціями та переживаннями інших, яке присутнє у моделях всіх темних рис, що підтверджує результати отримані Paulhus та Williams (2002), які вважають, що в корені даного конструкту лежить маніпулятивність й орієнтація на соціальну домінантність. Однак, відмінним від більшості досліджень Темної тріади (Paulhus, 2014; Jonason et al., 2013; Cairncross et al., 2013) у даному дослідженні являються наявність хорошого або середнього рівня емоційного інтелекту в осіб з вираженими темними рисами.

Отож, результати дослідження повністю або частково підтвердили дослідницькі гіпотези, що дає можливість стверджувати, що хороший або середній емоційний інтелект справді має взаємозв'язок з рисами Темної тріади, а особливо це стосується міжособистісного емоційного інтелекту. Наступні дослідження варто спрямувати на детальне дослідження взаємозв'язків кожної складової тріади та емоційного інтелекту, а також прослідкувати мотиви використання емоційних маніпуляцій та утримання від них у залежності від проявів темних рис та характеристик емоційного інтелекту.

Висновки до третього розділу

Дані емпіричного дослідження опрацьовувалися кількісним аналізом, були узагальнені та проінтерпретовані згідно з висунутою моделлю дослідження й гіпотез. Кількісне дослідження було опрацьоване кореляційним, кластерним, порівняльним та регресійним аналізами у програмі Statistica.

Отримані результати вказують на зв'язки рис Темної тріади з різними складовими емоційного інтелекту, а також емпатією. З опрацьованих даних можна виокремити наступні висновки:

Перше, усі риси показали позитивну кореляцію з міжособистісним емоційним інтелектом й тільки нарцисизм мав негативну із внутрішньо особистісним.

Друге, особи з високими показниками міжособистісного емоційного інтелекту та середнім/низьким рівнем емпатії показали яскравіші прояви рис Темної тріади, ніж особи з низькими показниками міжособистісного емоційного інтелекту та високим рівнем емпатії. Низькі показники внутрішньо особистісного емоційного інтелекту й низький рівень емпатії більше проявляються у нарцисів.

Третє, саме управління емоціями та переживаннями інших являється основним чинником прояву рис Темної тріади, більшою мірою це стосується макіавеллістів та психопатів. Натомість низькі показники усвідомлення та управління власними емоціями передбачають наявність нарцисизму, та являються додатковими чинниками прояву макіавеллізму.

Слабкою стороною даного дослідження є використання опитувальника, що визначає одразу всі риси Темної тріади. Більш ефективним було б використання окремих опитувальників для кожної риси. Адже велика частина досліджень показує, що еквівалентність між рисами Темної тріади є ілюзорною. Ключем до диференціації Темної тріади полягає у застосуванні опитувальників до всіх трьох

змінних в межах однієї вибірки та використовуючи множинної регресії для визначення їх незалежних внесків (Furnham, Richards and Paulhus 2013).

Окрім цього, у наступних дослідженнях при виборі методик варто звернути увагу на ті, які розділяють емпатію на афективну й когнітивну, а також включити у перелік методик, яка досліджує мотиви та типи маніпуляцій.

Висновок

Основною метою даного дослідження було вивчення особливостей проявів Темної тріади в осіб з різним рівнем емоційного інтелекту. В результаті аналізу наукової літератури було сформовано теоретичну модель зв'язку управління емоціями та почуттями інших з рисами Темної тріади, високими й низькими показниками емоційного інтелекту, а також емпатією, яка надалі була апробована в емпіричному дослідженні.

Для вивчення особливостей проявів рис Темної тріади в осіб з різними рівнями емоційного інтелекту було змодельоване дослідження, підібрано групу учасників та діагностичні методики. Було застосовано теоретико-методологічний аналіз наукової літератури, узагальнено та систематизовано теоретичні підходи та результати наукових досліджень у вивченні Темної тріади, емоційного інтелекту та їх взаємозв'язків. В даному дослідженні було використано такий емпіричний метод, як тестування. Для обробки результатів були застосовані наступні статистичні методи: кореляційний, порівняльний, кластерний та регресійний аналізи.

На основі здійсненого теоретичного аналізу закордонних та вітчизняних досліджень взаємозв'язку емоційного інтелекту та темних рис було встановлено, що емоційний дефіцит представників Темної тріади, який включає черствість до інших та погане розуміння себе, відіграє адаптаційну роль. А зовнішня орієнтація, навички розпізнавання та впливу на переживання інших збільшують ймовірність застосування експлуатаційних та маніпулятивних технік. При цьому особи з вираженими темними рисами показують хороші навички когнітивної емпатії, розпізнавання мімічних виразів та великий арсенал емоційних маніпуляцій. Відповідно ключовим елементом теоретичної моделі було обрано вміння управляти емоціями та переживаннями інших, які співвідносяться і з рисами Темної тріади, і з різними показниками емоційного інтелекту й емпатії.

Зі створеної теоретичної моделі взаємозв'язку управління емоційними станами інших з Темною тріадою й різними показниками емоційної сфери особистості підтвердилось те, що темні риси пов'язані з міжособистісним емоційним інтелектом, а навички керування переживаннями інших людей пов'язане з нижчими рівнями емпатії. Окрім цього результати дослідження показали наявність хорошого чи середнього рівня емоційного інтелекту в представників темних рис, незалежно від рівня емпатії. Основним чинником прояву рис Темної тріади було визначено хорошу здатність до управління емоційними станами інших.

Наступні дослідження варто спрямувати на дослідження осіб з високими показниками емоційного інтелекту та факторів, які зупиняють їх від використання отриманої емоційної інформації про інших у маніпулятивних, корисливих цілях. Окрім цього, варто детальніше дослідити складові міжособистісного емоційного інтелекту та їх використання особами з високими показниками Темної тріади. Зокрема вивчити відмінності мотивів використання маніпулятивних тактик нарцисами, на відміну від макіавеллістів й психопатів.

Список літератури

1. Барко В. І., Остапович В. П., Олешко П. С. (2019). Україномовна адаптація опитувальника рівня і структури емоційного інтелекту з метою психологічного добору поліцейських. *Psychological Journal*, 3 (23), 9-25. <https://doi.org/10.31108/1.2019.3.23.1>
2. Дерев'янка С.П. (2014). Характеристики маніпуляції осіб з різним рівнем емоційного інтелекту. *Вісник*, 121, 110-113.
3. Тавровецька Н.І. (2017). Внутрішня та зовнішня орієнтація як вираження життєвої позиції людини (ретроспективний аналіз західних теорій). *Проблеми сучасної психології*, 38, 383-398. УДК 159.92(091)
4. Дериш Ф.В. (2015). Симптомокомплекс «Темная триада» во взаимосвязи с базовыми свойствами личности. *Общая психология. Психология личности*, с.18-27.
5. Корнилова Т.В., Чигринова И.А. (2014). Личностные ценности, моральное развитие и эмоциональный интеллект в регуляции выбора в ситуации межличностного взаимодействия. *Психология. Журнал Высшей школы экономики*, 11 (4), 56-74.
6. Мак-Вильямс Н. (2015). *Психоаналитическая диагностика. Понимание структуры личности в клиническом процессе*. Москва: Класс.
7. Манойлова М.А. (2011). Авторская методика диагностики эмоционального интеллекта. *Медицинская психология в России*, 6. URL: [http:// medpsy.ru](http://medpsy.ru)
8. Роджерс К.Р. (1994). *Взгляд на психотерапию. Становление человека*. Москва: Прогресс.
9. Ackerman, R. A., Witt, E. A., Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., & Kashy, D. A. (2011). What does the narcissistic personality inventory really measure? *Assessment*, 18, 67–87. <https://doi.org/10.1177/1073191110382845>.
10. Altmann, T. (2017). Structure, validity, and development of a brief version of the narcissistic inventory-revised and its relation to current measures of

- vulnerable and grandiose narcissism. *Personality and Individual Differences*. 104, 207–214. doi: 10.1016/j.paid.2016.08.009
11. American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (3rd ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association.
12. Asada, K. J., Eunsoon, L., Levine, T. R., & Ferrara, M. H. (2004). Narcissism and empathy as predictors of obsessive relational intrusion. *Communication Research Reports*, 21, 379–390. doi:10.1080/08824090409360002
13. Austin, E. J., Farrelly, D., Black, C., and Moore, H. (2007). Emotional intelligence, Machiavellianism and emotional manipulation: does EI have a dark side? *Personality and Individual Differences*. 43, 179–189. doi: 10.1016/j.paid.2006.11.019
14. Back, M. D., Kufner, A. C. P., Dufner, M., Gerlach, T. M., Rauthmann, J. F., & Denissen, J. J. A. (2013). Narcissistic admiration and rivalry: Disentangling the bright and dark sides of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105, 1013–1037. <https://doi.org/10.1037/a0034431>.
15. Back, M., Schmukle, S. C., & Egloff, B. (2010). Why are narcissists so charming at first sight? Decoding the narcissism-popularity link at zero acquaintance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98, 132–145. doi:10.1037/a0016338
16. Bagby, R. M., Parker, J. D. A., & Taylor, G. J. (1994). The twenty-item Toronto Alexithymia Scale—I. Item selection and cross-validation of the factor structure. *Journal of Psychosomatic Research*, 38, 23–32.
17. Baker, A., ten Brinke, L., and Porter, S. (2013). Will get fooled again: emotionally intelligent people are easily duped by high-stakes deceivers. *Legal and Criminological Psychology*. 18, 300–313. doi: 10.1111/j.2044-8333.2012.02054.x
18. Barlow, A., Qualter, P., & Stylianou, M. (2010). Relationship between Machiavellianism, emotional intelligence and theory of mind in children. *Personality and Individual Differences*, 48, 78–82.

19. Baron-Cohen, S., & Wheelwright, S. (2004). The empathy quotient: An investigation of adults with asperger syndrome or high functioning autism, and normal sex differences. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 34, 163–175.
20. Brackett, M., Warner, R. M., and Bosco, J. S. (2005). Emotional intelligence and relationship quality among couples. *Personal Relationships*, 12, 197–212. doi: 10.1111/j.1350-4126.2005.00111.x
21. Buckels, E. E., Trapnell, P. D., & Paulhus, D. L. (2014). Trolls just want to have fun. *Personality and Individual Differences*, 67, 97–102. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.01.016>.
22. Buss, D. M. (2009). How can evolutionary psychology explain personality and individual differences? *Perspectives in Psychological Science*, 4, 359–366.
23. Cain, N. M., Pincus, A. L., & Ansell, E. B. (2008). Narcissism at the crossroads: Phenotypic description of pathological narcissism across clinical theory, social/personality psychology, and psychiatric diagnosis. *Clinical Psychology Review*, 28(4), 638–656. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2007.09.006>
24. Cairncross, M., Veselka, L., Schermer, J. A., & Vernon, P. A. (2013). A behavioral genetic analysis of alexithymia and the Dark Triad traits of personality. *Twin Research and Human Genetics*, 16, 690–697.
25. Christie, R., & Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York: Academic Press.
26. Ciarrochi, J., Dean, F. P., and Anderson, S. (2002). Emotional intelligence moderates the relationship between stress and mental health. *Personality and Individual Differences*, 32, 197–209. doi: 10.1016/S0191-8869(01)00012-5
27. Côté, S., DeCelles, K. A., McCarthy, J. M., Van Kleef, G. A., and Hideg, I. (2011). The Jekyll and Hyde of Emotional Intelligence. *Psychological Science*, 22, 1073–1080. doi: 10.1177/0956797611416251

28. Cupach W.R., Spitzberg B.H. (2000). Obsessive relational intrusion: incidence, perceived severity, and coping. *Violence and Victims* 15(4): 357-72. PMID: 11288935.
29. Davis S. K., and Nichols R. (2016). Does Emotional intelligence have a “Dark” Side? A review of the literature. *Frontiers in Psychology*. 7:1316. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01316>
30. Davis, S. K., and Humphrey, N. (2012). The influence of emotional intelligence (EI) on coping and mental health in adolescence: divergent roles for trait and ability EI. *Journal of Adolescence*. 35, 1369–1379. doi: 10.1016/j.adolescence.2012.05.007
31. Davis, S. K., and Humphrey, N. (2014). Ability versus trait emotional intelligence: dual influences on adolescent psychological adaptation. *Journal of Individual Differences*. 35, 54–62. doi: 10.1027/1614-0001/a000127
32. Del Gaizo, A. L., & Falkenbach, D. M. (2008). Primary and secondary psychopathic traits and their relationship to perception and experience of emotion. *Personality and Individual Differences*, 45, 206–212.
33. Egan, V., Chan, S., & Shorter, G. W. (2014). The dark triad, happiness and subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 67, 17-22. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.01.004>
34. Ehring, T., Tuschen-Caffier, B., Schnülle, J., Fischer, S., and Gross, J. J. (2010). Emotion regulation and vulnerability to depression: spontaneous versus instructed use of emotion suppression and reappraisal. *Emotion* 10, 563–572. doi: 10.1037/a0019010
35. Elipe, P., Mora-Merchán, J. A., Ortega-Ruiz, R., and Casas, J. A. (2015). Perceived emotional intelligence as a moderator variable between cybervictimization and its emotional impact. *Frontiers in Psychology*. 6:486. doi: 10.3389/fpsyg.2015.00486

36. Extremera, N., and Fernández-Berrocal, P. (2006). Emotional intelligence as predictor of mental, social, and physical health in university students. *The Spanish Journal of Psychology*, 9, 45–51. doi: 10.1017/S1138741600005965
37. Fix, R. L., and Fix, S. T. (2015). Trait psychopathy, emotional intelligence, and criminal thinking: predicting illegal behavior among college students. *International Journal of Law and Psychiatry*, 42, 183–188. doi: 10.1016/j.ijlp.2015.08.02
38. Furnham, A., & Crump, J. (2005). Personality traits, types and disorders. *European Journal of Personality*, 19, 167–184.
39. Furnham, A., Richards, S. C., and Paulhus, D. L. (2013). The Dark Triad of personality: a 10 year review. *Social and Personality Psychology Compass*, 7, 199–216. doi: 10.1111/spc3.12018
40. Gayathri, N., Meenakshi, Dr. K. (2013). A Literature Review of Emotional Intelligence. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*, 2 (3), 42-51.
41. Glenn, A. L., & Sellbom, M. (2015). Theoretical and empirical concerns regarding the dark triad as a construct. *Journal of Personality Disorders*, 29, 360–377. https://doi.org/10.1521/pedi_2014_28_162.
42. Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. New York, NY: Bantam Books.
43. Goleman, D. (2001). *Emotional intelligence: perspectives on a theory of performance*. In C. Cherniss & D. Goleman (eds.): *The emotionally intelligent workplace*. San Francisco: Jossey-Bass
44. Grant, A. M., and Schwartz, B. (2011). Too much of a good thing: the challenge and opportunity of the inverted U. *Perspectives on Psychological Science*, 6, 61–76. doi: 10.1177/1745691610393523
45. Grieve, R., and Mahar, D. (2010). The emotional manipulation, psychopathy nexus: relationships with emotional intelligence, alexithymia and ethical position. *Personality and Individual Differences*, 48, 945–950. doi: 10.1016/j.paid.2010.02.028

46. Grieve, R., and Panebianco, L. (2013). Assessing the role of aggression, empathy, and self-serving cognitive distortions in trait emotional manipulation. *Australian Journal of Psychology*, 65, 79–88. doi: 10.1111/j.1742-9536.2012.00059.x
47. Grijalva, E., Harms, P. D., Newman, D. A., Gaddis, B. H., and Frasley, R. C. (2015). Narcissism and leadership: a meta-analytic review of linear and nonlinear relationships. *Personnel Psychology*, 68, 1–47. doi: 10.1111/peps.12072
48. Gross, J. J., and Thompson, R. A. (2007). *Emotion regulation: conceptual foundations*. in J. J. Gross (Ed.), *Handbook of Emotion Regulation* (p. 3-24). The Guilford Press.
49. Hare, R. D. (1999). *Without conscience: The disturbing world of the psychopaths among us*. New York: Guildford Press.
50. Hare, R. D., & Neumann, C. S. (2008). Psychopathy as a clinical and empirical construct. *Annual Review of Clinical Psychology*, 4, 217–246. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.3.022806.091452>.
51. Harrell, W. A. (1980). Retaliatory aggression by high and low Machiavellians against remorseful and non-remorseful wrongdoers. **Social Behavior and Personality**, 8, 217–220
52. Hart, S., & Hare, R. D. (1998). *Association between psychopathy and narcissism: Theoretical views and empirical evidence*. In E. F. Ronningstam (Ed.), *Disorders of narcissism: Diagnostic, clinical, and empirical implications* (pp. 415–436). Washington, DC: American Psychiatric Press
53. Hooker, C. I., Verosky, S. C., Germine, L. T., Knight, R. T., & D’Esposito, M. (2008). Mentalizing about emotion and its relationship to empathy. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 3, 204–217.
54. Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the basic empathy scale. *Journal of Adolescence*, 29, 589–611.

55. Jonason K., Tost J., (2010). I just cannot control myself: The Dark Triad and self-control. *Personality and Individual Differences*, 49, 611-615.
56. Jonason P.K., Krause L. (2013) The emotional deficits associated with the Dark Triad traits: Cognitive empathy, affective empathy, and alexithymia. *Personality and Individual Differences* 55 (2013), 532-537.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.04.027>
57. Jonason, P. K., & Schmitt, D. P. (2012). What have you done for me lately?: Friendship-selection in the shadows of Dark Triad traits. *Evolutionary Psychology*, 10, 400–421.
58. Jonason, P. K., & Webster, G. D. (2010). The Dirty Dozen: A concise measure of the Dark Triad. *Psychological Assessment*, 22, 420–432.
59. Jonason, P. K., & Webster, G. D. (2012). A protean approach to social influence: Dark Triad personalities and social influence tactics. *Personality and Individual Differences*, 52, 521–526.
60. Jonason, P. K., Lyons, M., Bethell, E., & Ross, R. (2013). Different routes to limited empathy in the sexes: Examining the links between the Dark Triad and empathy. *Personality and Individual Differences*, 57, 572–576.
61. Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2009). *Machiavellianism*. In M. R. Leary & R. H. Doyle (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior* (pp. 93–108). New York, NY: Guilford.
62. Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2011). *Differentiating the Dark Triad within the interpersonal circumplex*. In L. M. Horowitz & S. Strack (Eds.), *Handbook of interpersonal psychology: Theory, research, assessment, and therapeutic interventions* (pp. 249–267). Hoboken, NJ US: John Wiley & Sons Inc.
63. Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2014). Introducing the Short Dark Triad (SD3): A Brief Measure of Dark Personality Traits. *Sage*, 1-14.
 DOI:10.1177/1073191113514105

64. Joseph, D. L., and Newman, D. A. (2010). Emotional intelligence: an integrative meta-analysis and cascading model. *Journal of Applied Psychology*, 95, 54–78. doi: 10.1037/a0017286
65. Kowalski, C. M., Vernon, P. A., & Schermer, J. A. (2016). The general factor of personality: The relationship between the big one and the dark triad. *Personality and Individual Differences*, 88, 256–260. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.09.028>.
66. Krizan, Z., Herlache, A. D. (2018). The narcissism spectrum model: A synthetic view of narcissistic personality. *Personality and Social Psychology Review*, 22, 3–31. doi:10.1016/j.paid.2010.09.031
67. Lau, K. S. L., & Marsee, M. A. (2012). Exploring narcissism, psychopathy, and Machiavellianism in youth. Examination of associations with antisocial behavior and aggression. *Journal of Child and Family Studies*. doi: 10.1007/s10826-012-9586-0.
68. Levenson, M. R., Kiehl, K. A., & Fitzpatrick, C. M. (1995). Assessing psychopathic attributes in a Noninstitutionalized population. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 151–158. <https://doi.org/10.1177/1073191113514105>.
69. Lilienfeld, S. O., & Andrews, B. P. (1996). Development and preliminary validation of a self-report measure of psychopathic personality traits in noncriminal populations. *Journal of Personality Assessment*, 66, 488–524.
70. Lishner, D. A., Swim, E. R., Hong, P. Y., and Vitacco, M. J. (2011). Psychopathy and ability emotional intelligence: widespread or limited association among facets? *Personality and Individual Differences*, 50, 1029–1033. doi: 10.1016/j.paid.2011.01.018
71. Lizeretti, N. P., Extremera, N., and Rodríguez, A. (2012). Perceived emotional intelligence and clinical symptoms in mental disorders. *Psychiatric Quarterly*, 83, 407–418. doi: 10.1007/s11126-012-9211-9

72. Loeffler L.A.K., Huebner A.K., Radke S., Habel U. and Derntl B. (2020) The Association Between Vulnerable/Grandiose Narcissism and Emotion Regulation. *Frontiers in Psychology*. 11:519330. doi: 10.3389/fpsyg.2020.519330
73. Marcus, D. K., & Zeigler-Hill, V. (2015). A big tent of dark personality traits. *Social and Personality Psychology Compass*, 9, 434–446. <https://doi.org/10.1111/spc3.12185>.
74. Martins, A., Ramalho, N., and Morin, E. (2010). A comprehensive meta-analysis of the relationship between emotional intelligence and health. *Personality and Individual Differences*. 49, 554–564. doi: 10.1016/j.paid.2010.05.029
75. Mayer, J. D., Roberts, R. D., and Barsade, S. G. (2008). Human abilities: emotional intelligence. *Annual Review of Psychology*, 59, 507–536. doi: 10.1146/annurev.psych.59.103006.093646
76. McDonald, M. M., Donnellan, M. B., & Navarrete, C. D. (2011). A life history approach to understanding the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 52, 601–605.
77. McIllwain, D. (2003). *Bypassing empathy: A Machiavellian theory of mind and sneaky power*. In B. Repacholi, & V. Slaughter (Eds.), *Individual differences in theory of mind. Macquarie monographs in cognitive science* (pp. 39–66). Sussex: Psychology Press.
78. Mehrabian A. (2000). *Manual for the Balanced Emotional Empathy Scale (BEES)*.
79. Miller, J. D., Hoffman, B. J., Gaughan, E. T., Gentile, B., Maples, J., & Keith Campbell, W. (2011). Grandiose and vulnerable narcissism: A nomological network analysis. *Journal of Personality*, 79(5), 1013–1042. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2010.00711.x>.
80. Miller, J. D., Lynam, D. R., Widiger, T. A., & Leukefeld, C. (2001). Personality disorders as extreme variants of normal personality dimensions. Can the Five

- Factor Model adequately represent psychopathy? *Journal of Personality*, 69, 253–276.
81. Mowrer, O. H. (1960). *Learning theory and behavior*. New York: John Wiley and Sons.
82. Nagler U.K.J., Reiter K.J., Furtner M.R., Rauthmann J.F., (2014). Is there a “dark intelligence”? Emotional intelligence is used by dark personalities to emotionally manipulate others. *Personality and Individual Differences*, 65 (2014) 47-52. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2014.01.025>
83. Nemiah, J. C., & Sifneos, P. E. (1970). Psychosomatic illness: Problem in communication. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 18, 39–45.
84. Nesse R.M. (1990). Evolutionary explanations of emotions. *Human Nature*. 1, 261–289. pmid:24222085
85. Nettle D, Bateson M. (2012). The evolutionary origins of mood and its disorders. *Current Biology*, 22, 712–721. pmid:22975002
86. Patrick, C. J., Fowles, D. C., & Krueger, R. F. (2009). Triarchic conceptualization of psychopathy: Developmental origins of disinhibition, boldness, and meanness. *Development and Psychopathology*, 21, 913–938. <https://doi.org/10.1017/S0954579409000492>.
87. Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556-563.
88. Paulhus, D. L. (2014). Toward a taxonomy of dark personalities. *Current Directions in Psychological Science*, 23, 421–426. <https://doi.org/10.1177/0963721414547737>.
89. Penner, L., Dovidio, J., Piliavin, J., & Schroeder, D. (2005). Prosocial behavior: Multilevel perspectives. *Annual Review of Psychology*, 56, 365–392.
90. Perera, H. N., and DiGiacomo, M. (2013). The relationship of trait emotional intelligence with academic performance: a meta-analytic review. *Learning and Individual Differences*, 28, 20–33. doi: 10.1016/j.lindif.2013.08.002

91. Petrides, K. V., Vernon, P. A., Schermer, J. A., & Veselka, L. (2011). Trait emotional intelligence and the dark triad traits of personality. *Twin Research and Human Genetics*, 14, 35–41. <https://doi.org/10.1375/twin.14.1.35>.
92. Pincus, A. L., and Lukowitsky, M. R. (2010). Pathological narcissism and narcissistic personality disorder. *Annual Review of Clinical Psychology*. 6, 421–446. doi: 10.1146/annurev.clinpsy.121208.131215
93. Porter, S., ten Brinke, L., Baker, A., and Wallace, B. (2011). Would I lie to you? “Leakage” in deceptive facial expressions relates to psychopathy and emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 51, 133–137. doi: 10.1016/j.paid.2011.03.031
94. Raskin, R. and Terry, H. (1988). A Principal-Components Analysis of the Narcissistic Personality Inventory and Further Evidence of Its Construct Validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 890-902.
95. Raskin, R., & Hall, C. S. (1979). The Narcissistic Personality Inventory. *Psychological Reports*, 45, 590. <https://doi.org/10.2466/pr0.1979.45.2.590>.
96. Rauthmann, J. F. (2012). The Dark Triad and interpersonal perception: Similarities and differences in the social consequences of narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Social Psychological and Personality Science*, 3, 487–496.
97. Rauthmann, J. F., & Kolar, G. P. (2013). Positioning the Dark Triad in the interpersonal circumplex: The friendly-dominant narcissist, hostile-submissive Machiavellian, and hostile-dominant psychopath? *Personality and Individual Differences*, 54(5), 622–627.
98. Rauthmann, J. F., & Will, T. (2011). Proposing a multidimensional Machiavellianism conceptualization. *Social Behavior and Personality*, 39, 391–404. <https://doi.org/10.2224/sbp.2011.39.3.391>.

99. Rhodewalt, F., & Peterson, B. (2009). *Narcissism*. In M. R. Leary & R. H. Hoyle (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior* (pp. 547–560). New York: Guildford Press.
100. Rogoza R., Ciecuch J. (2018). Dark Triad traits and their structure: An empirical approach. *Current Psychology* 39, 1287-1302 (2020). <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9834-6>
101. Sean M. Horan, Trey D. Guinn & Scott Banghart (2015) Understanding Relationships Among the Dark Triad Personality Profile and Romantic Partners' Conflict Communication, *Communication Quarterly*, 63:2, 156-170, DOI: 10.1080/01463373.2015.1012220
102. Shamay-Tsoory, S. G., Aharon-Peretz, J., & Perry, D. (2009). Two systems for empathy: A double dissociation between emotional and cognitive empathy in inferior frontal gyrus versus ventromedial prefrontal lesions. *Brain*, 12, 617–627.
103. Smuts, B. (1992). Male aggression against women: An evolutionary perspective. *Human Nature*, 3, 1–44.
104. Swart, M., Kortekaas, R., & Aleman, A. (2009). Dealing with feelings: Characterization of trait alexithymia on emotion regulation strategies and cognitive-emotional processing. *PLOS One*, 4, e5751.
105. Vernon, P. A., Villani, V. C., Vickers, L. C., & Harris, J. A. (2008). A behavioral genetic investigation of the Dark Triad and the Big 5. *Personality and Individual Differences*, 44, 445–452.
106. Veselka, L., Schermer, J. A., & Vernon, P. A. (2012). The Dark Triad and an expanded framework of personality. *Personality and Individual Differences*, 53, 417– 425.
107. Vidal, S., Skeem, J., and Camp, J. (2010). Emotional intelligence: painting different paths for low-anxious and high-anxious psychopathic variants. *Law and Human Behavior*, 34, 150. doi: 10.1007/s10979-009-9175-y

108. Visser, B. A., Pozzebon, J. A., & Reina-Tamayo, A. M. (2014). Status-driven risk taking: Another “dark” personality? *Canadian Journal of Behavioural Science*, 46, 485–496. <https://doi.org/10.1037/a0034163>.
109. Wai, M., & Tiliopoulos, N. (2012). The affective and cognitive empathic nature of the dark triad of personality. *Personality and Individual Differences*, 52, 794–799. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.01.008>
110. Wastell, C., & Taylor, A. (2002). Alexithymic mentalising: Theory of mind and social adaptation. *Social Behavior and Personality*, 30, 141–148.
111. Watson, P. J., & Morris, R. J. (1991). Narcissism, empathy and social desirability. *Personality and Individual Differences*, 12, 575–579.
112. Wiggins, J. S., & Pincus, A. L. (1989). Conceptions of personality disorders and dimensions of personality. *Psychological Assessment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 1, 305–316.
113. Williams, K. M., & Paulhus, D. I. (2004). Factor structure of the self-report psychopathy scale (SRP-II) in non-forensic samples. *Personality and Individual Differences*, 33, 1520–1530
114. Woodworth, R. S. (1940). *Psychology*. 4th edition. New York: Henry Hoit.
115. Young, P. T. (1943). *Emotions in Man and Animal: Its nature and relation to attitude and motive*. New York: John Wiley and Sons.
116. Zeidner, M., Hadar, D., Matthews, G., and Roberts, R. D. (2013). Personal factors related to compassion fatigue in health professionals. *Anxiety Stress Coping*, 26, 595–609. doi: 10.1080/10615806.2013.777045

Додатки

Додаток А

Опитувальник рівня і структури емоційного інтелекту М. Манойлової (MEI) (в адаптації Барко В.І)

Інструкція: Прочитайте уважно наведені твердження й оцініть їх за п'ятибальною шкалою. Кожному твердженню приписуйте бал, який найбільше підходить особисто Вам за наступною шкалою: 5 – завжди, 4 – найчастіше, 3 – іноді, 2 – рідко, 1 – ніколи

1. Я чітко усвідомлюю свої почуття і емоції.
2. У моїх публічних виступах відсутні емоції.
3. Моя спонтанна поведінка не заважає мені досягати обраної мети.
4. У конфліктних ситуаціях я приховую свої емоції та почуття.
5. Я уважно вислуховую партнерів по спілкуванню.
6. У конфліктній ситуації необхідно відразу приймати рішення.
7. Я намагаюся менше впливати на вчинки і почуття інших людей.
8. Я вважаю за краще контролювати людей.
9. Я рівною мірою усвідомлюю свою вразливість і свою силу.
10. Мені важлива думка людей, якщо я даю волю почуттям.
11. Мені вдається контролювати свої почуття, навіть коли я сердитий або засмучений.
12. При спілкуванні з начальством я ніяковію і думаю тільки про те, щоб скоріше закінчилася розмова.
13. Я зосереджений на почуттях інших.
14. Розбіжності у стосунках я намагаюсь усувати відразу, щойно тільки-но їх виявив.
15. Я дозволяю підлеглим узяти на себе керівну роль і при цьому їх не контролюю.
16. Мені властиво використовувати владу, що належить за посадою.

17. Мені вдається приховувати неприязнь до поганої людини.
18. При спілкуванні з колегами я можу думати про своє.
19. В усіх ситуаціях я відкрито виражаю свої почуття.
20. Поломка побутової техніки може змусити мене розгубитися, впасти у відчай.
21. Я спілкуюся з іншими так, щоб вони могли пишатися своїми успіхами.
22. Я не звертаю увагу на психологічні стани колег при досягненні спільних цілей.
23. Я допомагаю іншим краще зрозуміти себе.
24. У спілкуванні я зосереджуюся на меті, а не на почуттях.
25. Я легко виражаю симпатію до іншої людини.
26. Близькі люди часто говорять мені: розслабся.
27. Я вільно виражаю свої почуття.
28. Я відчуваю невпевненість у спілкуванні з людьми.
29. Я розумію чужі почуття, навіть якщо дискусія проходить на підвищених тонах.
30. Мені байдужі почуття інших, що виникають під час спільної роботи.
31. Я підбадьорюю інших, щоб вони робили роботу краще.
32. Мені складно висловитися щодо поведінки іншої людини, яка заважає мені.
33. Я довіряю своїм почуттям, коли приймаю серйозні рішення.
34. Мені важко дивитися в очі малознайомій людині.
35. Я щирий, коли говорю про свої почуття і наміри з іншими.
36. Коли я виражаю партнерові емоційну підтримку, він, зазвичай, цього не сприймає і не відчуває.
37. Мені важливо знати, які почуття та емоції призвели до конфлікту.
38. Мені байдуже, що відчуває неприємна мені людина.
39. Своєю позою, очима, інтонацією я виявляю своє ставлення до іншої людини.
40. Мені складно висловити критичні зауваження так, щоб співрозмовник не образився, а сприйняв критику.

Додаток В

Опитувальник методики «Шкала емоційного відгуку» А. Меграбяна і Н. Епштейна

Інструкція: Прочитайте наведені нижче твердження і оцініть ступінь своєї згоди або незгоди з кожним із них (поставте позначку у відповідній графі бланка для відповідей), орієнтуючись на те, як ви зазвичай поведетеся в подібних ситуаціях.

1 – Завжди

2 – Часто

3 – Рідко

4 – Ніколи

1. Мене засмучує, коли я бачу, що незнайома людина почувається серед інших людей самотньо.
2. Мені неприємно, коли люди не вміють стримуватися і відкрито проявляють свої почуття.
3. Коли хтось поруч зі мною нервує, я теж починаю нервувати.
4. Я вважаю, що плакати від щастя нерозумно.
5. Я близько до серця приймаю проблеми своїх друзів.
6. Іноді пісні про кохання викликають у мене багато почуттів.
7. Я б сильно хвилювався (хвилювалася), якби мав (мала) повідомити людині неприємну для неї звістку.
8. На мій настрій сильно впливають оточуючі люди.
9. Мені хотілося б отримати професію, пов'язану з спілкуванням з людьми.

10. Мені дуже подобається спостерігати, як люди приймають подарунки.
11. Коли я бачу, як плаче людина, то й сам (сама) засмучуюсь.
12. Слухаючи деякі пісні, я часом відчуваю себе щасливою (щасливим).
13. Коли я читаю книгу (роман, повість тощо), то так переживаю, ніби все, про що я читаю, відбувається насправді.
14. Коли я бачу, що з кимось погано поводяться, то завжди серджуся.
15. Я можу залишатися спокійним(ою), навіть якщо всі навколо хвилюються.
16. Мені неприємно, коли люди при перегляді кінофільму зітхають і плачуть.
17. Коли я приймаю рішення, ставлення інших людей до нього, як правило, ролі не грає.
18. Я втрачаю душевний спокій, коли оточуючі чимось пригнічені.
19. Я переживаю, коли бачу людей, які легко розстроюються через дрібниці.
20. Я дуже засмучуюсь, коли бачу страждання тварин.
21. Нерозумно переживати з приводу того, що відбувається в кіно або про що читаєш в книжці.
22. Я дуже засмучуюсь, коли бачу безпорадних старих людей.
23. Я дуже переживаю, коли дивлюся фільм.
24. Я можу залишитися байдужим(ою) до будь-якого хвилювання навколо.
25. Маленькі діти плачуть без причини.

Додаток С

Короткий опитувальник Темної тріади (SD3) в адаптації Єгорової М.С., Ситникової М.А., Паршикова О.В.

Інструкція: Нижче наводяться твердження. Вам пропонується висловити свою згоду з цими твердженнями за наступною шкалою і відзначити це у відповідному стовпці:

1 - Повністю згоден

2 - Частково згоден

3 - Важко сказати, згоден чи не згоден

4 - Частково не згоден

5 - Абсолютно не згоден

1. Нерозумно розкривати свої секрети.
2. Навколишні вважають мене природженим лідером.
3. Мені подобається доставляти неприємності тим, хто головніший за мене.
4. Люди не будуть добре працювати, поки їх не змушиш.
5. Я ненавиджу бути в центрі уваги.
6. Я уникаю небезпечних ситуацій.
7. Потрібно робити усе, щоб впливові люди були на твоєму боці.
8. У компаніях без мене, як правило, нудно і нецікаво.
9. Зводити рахунки треба швидко і нещадно.
10. Слід уникати відкритого конфлікту з оточуючими - вони можуть бути корисними в майбутньому.
11. Я знаю, що я особливий(а), тому що мені про це постійно говорять.
12. Навколишні часто говорять, що я некерований(а).
13. Корисно знати про інших щось, що можна використовувати проти них.
14. Мені подобається знайомитись з впливовими людьми.
15. Чесно кажучи, я можу поводитись непорядно стосовно інших.
16. Щоб звести рахунки, треба не поспішати та дочекатися слушного моменту.

17. Я ніяковію, коли мені говорять компліменти.
18. Хто мене зачепить, той пошкодує про це.
19. Деякі речі про себе треба приховувати від інших.
20. Буває, мене порівнюють зі знаменитими людьми.
21. У мене ніколи не було проблем з законом.
22. Перш ніж щось робити, треба переконатися, що результати будуть вигідні саме тобі, а не комусь іншому.
23. Я звичайна людина.
24. Мені подобається підколювати невдах.
25. Майже всіма людьми можна маніпулювати.
26. Я вимагаю, щоб до мене ставилися з повагою, якої я, безсумнівно, заслуговую.
27. Я скажу все, що завгодно, щоб отримати те, що я хочу.

Додаток Д

Методика вимірювання рівня макіавеллізму особистості Р. Крісті та Ф. Гейса.

Інструкція: Оцініть, наскільки нижче наведені ознаки відповідають вашим установкам відносно вас та інших людей. Оцінку кожного твердження необхідно здійснити за наступною шкалою:

- 1 - абсолютно не згідна (ий)
- 2 - не згідна (ий)
- 3 - важко сказати
- 4 - згідна (ий)
- 5 - абсолютно згідна (ий)

1. Ніколи не говори кому-небудь, чому ти робиш щось, якщо це не приносить тобі вигоди.
2. Більшість людей - хороші та добрі.
3. Найкращий спосіб ладнати з іншими людьми - це говорити їм тільки приємні речі.
4. Ти повинен(а) робити що-небудь лише у випадку, якщо зовсім впевнений(а), що це правильно.
5. Найкраще - це вірити, що будь-яка людина буде шахраювати, якщо тільки випаде нагода.
6. Потрібно завжди бути чесним(ою), незважаючи ні на що.
7. Іноді можна заподіяти іншому шкоду, щоб отримати те, що хочеться.
8. Більшість людей не буде працювати старанно, якщо їх не змушувати.
9. Краще бути звичайною, чесною та пересічною людиною, ніж відомою та нечесною.
10. Краще чесно сказати людині, чому тобі потрібно, щоб вона допомогла тобі, ніж вигадувати якусь небелицю і обманним шляхом спонукати її допомагати тобі.
11. Успішні люди в основному чесні і хороші.
12. Той, хто всім вірить, піддає себе великій небезпеці.
13. Злочинець - така ж людина, як і всі ми, тільки він виявився настільки дурним, що попався.
14. Більшість людей чесні.
15. Бути добрим та хорошим з важливими для тебе людьми, навіть якщо ти їх не любиш, - це розумно.

16. Можна бути хорошою людиною завжди і у всьому.
17. Більшість людей не піддаються обману (їх нелегко обдурити).
18. Іноді треба трішки шахраювати та обманювати, що отримати те, що хочеш.
19. Брехати та обманювати завжди недобре.
20. Втрата грошей - це набагато більша неприємність, ніж втрата друга.

Додаток 3

Зведена таблиця даних

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
Стать	Ваш вік	Освіта	Робота	Проживання	EI	Вн-особ	Міжособ	Усвідомлення своїх емоцій та почуттів	Управління своїми емоціями і почуттями	Усвідомлення емоцій і почуттів інших	Управління емоціями і та почуттями інших	Шкала макіавеллізму	Шкала нарцисизму	Шкала психопатії	NPI-14	Шкала сенситивного нарцисизму	Рівень макіавеллізму особистості	Рівень емпатії	
1	1	33	4	3	1	134	70	64	34	36	38	26	21	19	31	4	33	47	60
2	1	37	4	3	1	136	68	68	35	33	43	25	20	20	37	6	41	50	70
3	0	27	3	2	1	126	72	54	38	34	30	24	19	27	36	8	45	67	70
4	1	46	3	0	1	131	68	63	36	32	36	27	29	33	41	5	18	42	64
5	0	25	4	2	1	119	62	57	30	32	32	25	19	31	38	3	28	50	61
6	0	22	4	3	1	131	73	58	42	31	32	26	18	23	31	1	36	70	66
7	0	26	4	3	1	136	74	62	38	36	35	27	40	35	41	4	32	56	74
8	1	35	4	3	1	129	66	63	32	34	35	28	27	33	30	4	30	41	58
9	0	37	2	3	2	140	76	64	37	39	34	30	26	30	38	4	30	69	66
10	0	23	3	0	1	114	60	54	28	32	28	26	23	30	21	0	37	34	78
11	0	22	3	3	1	138	80	58	43	37	34	24	28	26	43	5	36	46	75
12	0	21	3	3	1	134	68	66	30	38	36	30	28	35	44	8	33	50	62
13	0	35	4	4	1	114	54	60	29	25	32	28	23	37	37	0	33	50	79
14	0	39	4	3	1	120	73	47	36	37	29	18	17	19	34	1	23	66	77
15	0	35	2	3	2	148	84	64	41	43	39	25	21	15	29	2	42	52	73
16	0	36	5	3	1	122	57	65	29	28	39	26	30	23	44	5	26	40	72
17	0	43	4	5	1	127	71	56	39	32	34	22	20	26	38	4	34	42	75
18	1	49	4	5	1	122	68	54	33	35	29	25	27	32	23	5	27	55	75
19	0	40	4	4	1	148	74	74	35	39	40	34	36	39	45	6	28	47	77
20	0	37	5	5	1	121	66	55	36	30	32	23	20	23	28	6	24	57	81
21	1	42	4	3	1	145	78	67	39	39	39	28	26	18	38	3	28	58	74
22	0	38	4	4	1	121	70	51	40	30	23	28	27	36	23	3	35	50	82
23	1	46	4	4	1	139	75	64	34	41	38	26	26	26	35	6	33	49	73
24	0	34	3	2	1	139	80	59	42	38	29	30	26	28	29	7	40	61	75
25	0	46	5	3	1	141	73	68	38	35	38	30	22	34	43	7	29	59	61
26	1	34	4	4	1	131	66	65	33	33	35	30	35	45	39	0	31	45	79
27	0	34	4	5	1	113	59	54	29	30	30	24	30	38	39	3	31	43	72
28	0	31	4	3	1	139	79	60	42	37	30	30	17	25	31	5	25	49	72
29	0	50	4	3	1	131	71	60	33	38	37	23	20	39	36	1	31	45	78
30	0	27	4	1	1	143	78	65	38	40	35	30	26	30	31	0	39	52	72
31	0	37	4	3	1	124	66	58	39	27	36	22	18	19	31	6	21	42	74
32	1	41	4	3	1	128	64	64	33	31	37	27	24	28	38	1	29	49	72
33	0	38	4	3	1	114	70	44	36	34	25	19	20	26	32	2	33	46	70

34	0	37	2	3	2	138	77	61	37	40	38	23	21	24	36	0	36	63	83
35	0	37	4	4	1	142	72	70	35	37	39	31	27	35	45	0	17	44	65
36	0	35	4	2	1	130	75	55	35	40	33	22	19	14	17	0	41	55	79
37	0	43	4	4	1	134	73	61	33	40	37	24	15	18	34	4	32	56	77
38	0	32	4	0	1	131	73	58	40	33	31	27	26	24	42	8	28	62	80
39	0	42	3	5	1	125	66	59	32	34	32	27	23	31	34	7	26	81	63
40	1	40	4	0	1	123	58	65	31	27	36	29	30	38	44	8	36	55	80
41	0	37	4	3	1	140	76	64	37	39	37	27	28	21	36	3	38	49	74
42	1	40	4	3	1	139	79	60	39	40	32	28	29	22	37	5	34	66	75
43	1	37	4	4	1	123	64	59	31	33	34	25	14	27	34	4	17	48	74
44	1	59	4	5	1	130	66	64	35	31	38	26	24	28	30	11	30	38	83
45	1	28	3	3	1	128	69	59	32	37	31	28	25	25	37	6	26	61	72
46	0	63	4	3	1	127	67	60	33	34	35	25	23	23	39	5	26	34	70
47	0	51	4	2	1	144	77	67	39	38	40	27	30	34	45	5	23	48	78
48	0	20	3	3	1	142	71	71	36	35	41	30	26	20	37	0	27	38	67
49	0	42	4	3	1	113	57	56	29	28	25	31	23	44	41	2	46	53	78
50	0	25	4	5	1	131	69	62	33	36	41	21	20	15	37	5	30	41	74
51	0	38	3	3	1	119	64	55	31	33	31	24	25	25	37	0	27	45	88
52	0	25	4	3	1	130	66	64	30	36	38	26	18	33	40	4	24	54	78
53	0	43	4	3	1	137	68	69	34	34	41	28	19	23	17	3	33	62	77
54	0	35	1	5	1	138	75	63	37	38	36	27	28	29	40	0	31	51	72
55	0	25	4	3	1	131	75	56	38	37	31	25	21	33	33	8	28	42	53
56	1	40	4	3	1	128	72	56	35	37	28	28	23	20	42	2	24	55	75
57	0	48	4	4	1	138	71	67	34	37	38	29	33	35	40	0	30	39	67
58	0	51	5	3	1	133	70	63	35	35	39	24	23	22	24	2	35	53	73
59	0	29	4	5	1	121	64	57	32	32	31	26	13	32	34	2	34	63	63
60	0	36	4	3	1	145	78	67	39	39	38	29	32	30	41	8	29	50	67
61	0	48	3	1	1	133	70	63	33	37	33	30	35	25	39	0	36	45	70
62	0	40	4	4	1	135	75	60	39	36	33	27	18	23	37	3	33	40	64
63	0	48	4	4	1	128	72	56	38	34	33	23	22	23	32	8	22	48	74
64	1	45	4	4	1	128	59	69	31	28	38	31	29	27	34	7	29	45	66
65	1	37	4	3	1	131	64	67	31	33	39	28	21	30	42	3	18	34	68
66	0	44	5	4	1	125	66	59	35	31	34	25	23	33	39	1	40	38	64

67	0	37	4	5	1	125	67	58	33	34	31	27	31	33	15	5	38	55	84
68	0	37	4	1	1	120	67	53	33	34	30	23	22	27	36	5	29	40	64
69	1	34	4	2	1	149	84	65	43	41	36	29	21	28	42	7	34	70	54
70	0	50	4	3	1	128	75	53	38	37	30	23	26	21	27	0	31	45	67
71	1	40	4	3	1	129	72	57	34	38	34	23	24	30	35	3	30	56	79
72	0	45	4	3	1	130	74	56	39	35	30	26	13	22	34	5	23	48	83
73	0	42	1	5	1	114	60	54	30	30	30	24	20	38	42	9	18	45	82
74	0	43	4	4	1	109	64	45	32	32	27	18	15	25	29	7	30	51	83
75	0	45	4	3	1	124	74	50	35	39	30	20	13	20	33	6	32	54	88
76	0	45	4	3	1	134	73	61	38	35	34	27	28	27	39	0	36	44	80
77	0	43	4	3	1	157	82	75	41	41	41	34	27	21	40	3	30	51	87
78	1	26	3	3	1	137	75	62	37	38	37	25	32	22	41	10	25	61	66
79	0	34	4	1	1	149	82	67	42	40	39	28	26	32	42	2	38	58	80
80	0	48	4	3	1	113	58	55	31	27	28	27	17	32	30	2	40	47	66
81	1	41	1	3	1	126	71	55	34	37	28	27	18	18	28	6	37	49	73
82	0	33	5	4	1	132	71	61	35	36	34	27	18	21	37	0	44	58	75
83	0	48	4	2	1	125	69	56	35	34	32	24	31	33	34	10	32	43	72
84	0	44	4	3	1	144	71	73	31	40	43	30	18	25	16	4	39	62	73
85	0	70	5	3	1	136	66	70	33	33	40	30	16	25	38	1	35	60	77
86	0	41	4	4	1	143	78	65	39	39	39	26	31	29	44	5	26	54	73
87	0	52	4	3	1	116	61	55	29	32	33	22	20	27	34	0	26	39	83
88	1	28	4	4	1	124	69	55	41	28	30	25	30	26	35	3	31	61	75
89	0	40	4	3	1	118	66	52	33	33	27	25	26	36	41	0	33	47	77
90	1	51	4	0	1	126	74	52	38	36	27	25	23	22	29	2	40	49	76
91	1	39	4	1	1	131	65	66	29	36	41	25	29	33	38	7	23	45	70
92	0	67	4	0	1	109	62	47	30	32	28	19	27	31	29	9	36	60	76
93	0	50	3	2	1	127	80	47	42	38	26	21	12	20	33	1	29	56	64
94	0	25	4	3	1	129	74	55	34	40	30	25	25	17	33	2	26	41	72
95	0	44	5	3	1	135	78	57	37	41	30	27	14	26	34	1	20	41	61
96	1	44	5	4	1	113	57	56	29	28	32	24	21	36	42	5	28	56	56
97	0	36	4	5	1	127	63	64	31	32	39	25	17	29	40	1	29	28	70
98	0	48	5	5	1	153	83	70	41	42	40	30	24	26	36	3	22	30	77
99	0	54	4	4	1	135	68	67	34	34	38	29	35	35	44	7	25	60	77

100	1	40	5	4	1	132	67	65	35	32	35	30	28	35	43	13	36	58	68
101	0	57	4	3	1	123	64	59	34	30	35	24	9	36	24	10	22	51	73
102	1	57	4	2	1	138	76	62	36	40	39	23	28	31	33	4	33	48	89
103	0	42	4	3	1	131	78	53	38	40	30	23	22	25	41	0	30	43	83
104	0	49	4	3	1	135	69	66	35	34	41	25	19	20	25	6	31	52	75
105	0	50	5	3	1	143	79	64	41	38	38	26	24	23	28	7	29	60	81
106	1	51	4	3	1	134	69	65	35	34	37	28	26	29	44	2	25	48	72
107	1	43	4	3	1	131	70	61	31	39	35	26	28	31	36	0	29	50	81
108	0	49	4	0	1	129	71	58	37	34	34	24	21	28	28	4	37	44	71
109	0	34	5	4	1	129	62	67	32	30	39	28	34	35	34	7	30	49	75
110	0	39	4	4	1	133	71	62	37	34	33	29	23	24	35	9	29	46	73
111	0	39	1	2	1	126	72	54	37	35	32	22	17	21	29	8	36	49	73
112	1	31	4	3	1	111	53	58	28	25	35	23	15	32	35	1	16	39	63
113	0	35	4	4	1	145	82	63	39	43	37	26	15	25	39	1	18	49	78
114	0	34	4	3	1	122	67	55	36	31	30	25	28	24	37	3	35	57	76
115	0	35	4	4	1	140	72	68	36	36	39	29	33	28	42	9	33	58	64
116	0	38	2	0	2	122	61	61	31	30	32	29	37	37	35	2	30	68	72
117	0	42	4	3	1	145	79	66	38	41	36	30	30	25	43	4	29	47	74
118	0	40	3	3	1	129	71	58	41	30	28	30	13	36	34	6	32	65	66
119	0	29	4	3	1	128	67	61	30	37	35	26	28	32	30	6	28	54	69
120	0	45	4	3	1	119	62	57	31	31	33	24	21	29	36	0</			

133	0	48	4	4	1	130	67	63	33	34	37	26	24	27	43	11	25	35	59
134	1	18	2	3	2	141	72	69	38	34	40	29	42	36	44	5	28	52	62
135	0	53	4	4	1	121	62	59	30	32	32	27	35	25	19	1	36	39	64
136	1	25	3	3	3	132	75	57	37	38	35	22	29	20	42	6	28	58	83
137	1	30	4	3	1	140	76	64	39	37	36	28	21	19	39	3	32	45	66
138	0	32	4	4	1	133	70	63	32	38	34	29	27	31	41	12	37	68	78
139	0	35	4	3	1	127	62	65	29	33	36	29	30	31	35	9	31	42	67
140	0	49	3	1	3	119	68	51	33	35	31	20	19	18	29	3	31	46	84
141	0	45	2	5	2	120	62	58	27	35	29	29	23	24	41	7	38	53	53
142	0	61	4	4	1	143	78	65	38	40	32	33	25	34	39	6	36	57	75
143	1	27	4	3	1	136	75	61	37	38	33	28	36	28	40	8	23	52	85
144	0	44	4	2	1	130	68	62	34	34	39	23	26	34	39	3	20	49	82
145	1	24	3	3	3	141	71	70	35	36	41	29	22	31	37	1	29	33	61
146	0	42	4	3	1	134	71	63	35	36	36	27	32	33	36	4	35	48	78
147	0	46	4	2	1	131	80	51	39	41	30	21	18	21	38	1	33	48	70
148	0	42	5	4	1	131	74	57	35	39	32	25	19	30	42	5	46	38	63
149	0	41	4	4	1	159	85	74	43	42	42	32	26	28	38	3	32	54	79
150	1	25	4	4	1	115	61	54	33	28	34	20	24	40	39	7	30	86	79
151	1	21	3	4	3	128	73	55	36	37	32	23	25	28	37	8	29	58	70
152	1	21	3	2	3	95	54	41	29	25	27	14	28	29	22	9	31	49	69
153	1	21	3	0	2	146	79	67	41	38	36	31	26	21	37	2	30	42	79
154	0	58	4	4	1	143	73	70	37	36	38	32	23	20	35	4	32	49	71
155	1	29	4	3	1	132	74	58	36	38	33	25	26	23	28	4	36	46	71

Додаток К

Таблиця розподілу отриманих даних з нормальним.

Назва шкали	Рівень значущості p
EI	p=,14
Вн-особистісний EI	p=,48
Міжособистісний EI	p=,21
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів	p=,04
Управління своїми емоціями та почуттями	p=,03
Усвідомлення емоцій і почуттів інших	p=,06
Управління емоціями та почуттями інших	p=,02
Шкала макіавеллізму	p=,58
Шкала нарцисизму	p=,20
Шкала психопатії	p=,00
NPI-14	p=,00006
Сенситивний нарцисизм (NSHS)	p=,24
Рівень макіавеллізму особистості	p=,03
Рівень емпатії	p=,058

Додаток Л

Результати кореляційного аналізу між показниками Темної тріади та показниками емоційного інтелекту

All Groups				
Spearman Rank Order Correlations (Spreadsheet1)				
MD pairwise deleted				
Marked correlations are significant at p <.05000				
Pair of Variables	Valid N	Spearman R	t(N-2)	p-level
EI & Макіавеллізм	155	0,215561	2,73054	0,007066
EI & Нарцисизм	155	-0,238735	-3,04091	0,002776
EI & Психопатія	155	0,306371	3,98104	0,000106
Вн-особ & Макіавеллізм	155	0,011794	0,14589	0,884200
Вн-особ & Нарцисизм	155	-0,442747	-6,10773	0,000000
Вн-особ & Психопатія	155	0,103052	1,28150	0,201956
Міжособ & Макіавеллізм	155	0,328726	4,30539	0,000030
Міжособ & Нарцисизм	155	0,091847	1,14091	0,255692
Міжособ & Психопатія	155	0,400809	5,41142	0,000000
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів & Макіавеллізм	155	-0,000637	-0,00788	0,993721
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів & Нарцисизм	155	-0,373719	-4,98376	0,000002
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів & Психопатія	155	0,075554	0,93723	0,350118
Управління своїми емоціями і почуттями & Макіавеллізм	155	0,033270	0,41175	0,681097
Управління своїми емоціями і почуттями & Нарцисизм	155	-0,393166	-5,28915	0,000000
Управління своїми емоціями і почуттями & Психопатія	155	0,110241	1,37197	0,172082
Усвідомлення емоцій і почуттів інших & Макіавеллізм	155	0,209395	2,64880	0,008925
Усвідомлення емоцій і почуттів інших & Нарцисизм	155	-0,004472	-0,05532	0,955959
Усвідомлення емоцій і почуттів інших & Психопатія	155	0,317338	4,13920	0,000057
Управління емоціями та почуттями інших & Макіавеллізм	155	0,351418	4,64294	0,000007
Управління емоціями та почуттями інших & Нарцисизм	155	0,198257	2,50196	0,013402
Управління емоціями та почуттями інших & Психопатія	155	0,343345	4,52182	0,000012

Додаток М

Результати кореляційного аналізу показників Темної тріади та емоційного інтелекту у досліджуваних чоловічої статі

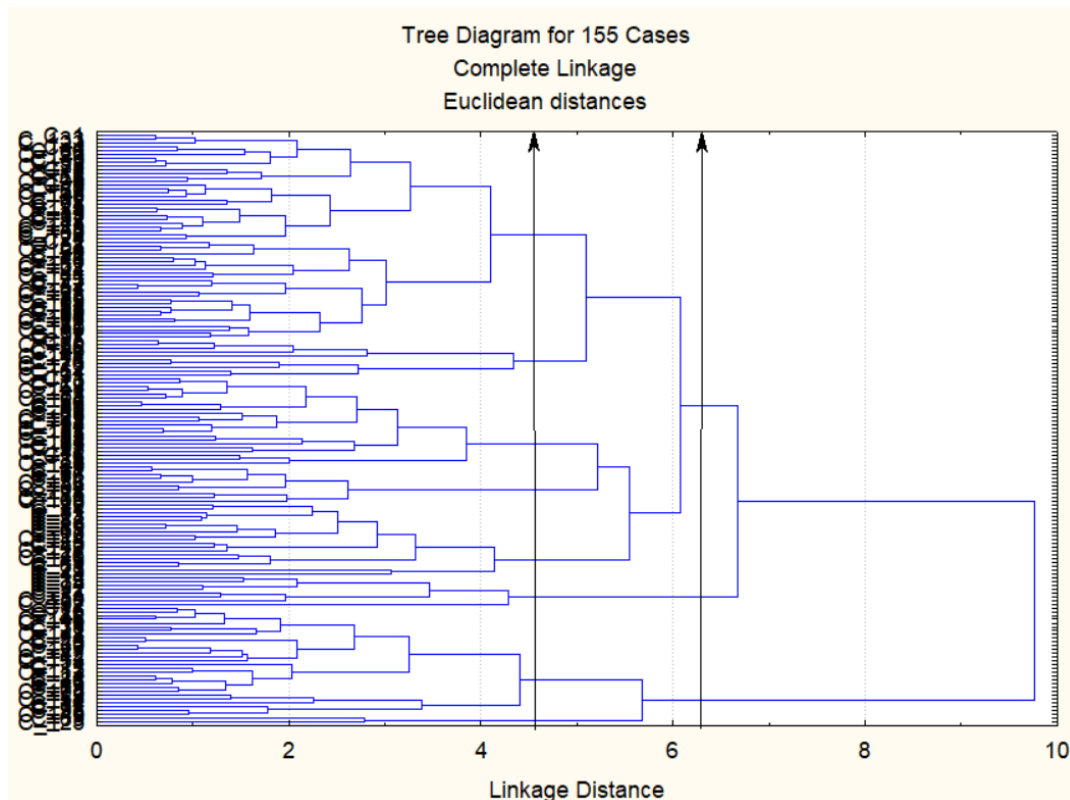
Стать=1				
Spearman Rank Order Correlations (Spreadsheet1)				
MD pairwise deleted				
Marked correlations are significant at p <.05000				
Pair of Variables	Valid N	Spearman R	t(N-2)	p-level
EI & Макіавеллізм	45	0,159416	1,05890	0,295558
EI & Нарцисизм	45	-0,416091	-3,00057	0,004471
EI & Психопатія	45	0,303603	2,08949	0,042616
Вн-особ & Макіавеллізм	45	0,095650	0,63011	0,531959
Вн-особ & Нарцисизм	45	-0,643593	-5,51412	0,000002
Вн-особ & Психопатія	45	0,080876	0,53209	0,597406
Міжособ & Макіавеллізм	45	0,072081	0,47390	0,637967
Міжособ & Нарцисизм	45	0,079396	0,52228	0,604156
Міжособ & Психопатія	45	0,442703	3,23754	0,002325
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів & Макіавеллізм	45	0,158948	1,05572	0,296994
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів & Нарцисизм	45	-0,536725	-4,17127	0,000144
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів & Психопатія	45	0,205422	1,37639	0,175825
Управління своїми емоціями і почуттями & Макіавеллізм	45	0,064496	0,42381	0,673817
Управління своїми емоціями і почуттями & Нарцисизм	45	-0,563206	-4,46945	0,000056
Управління своїми емоціями і почуттями & Психопатія	45	0,006635	0,04351	0,965494
Усвідомлення емоцій і почуттів інших & Макіавеллізм	45	0,031624	0,20748	0,836617
Усвідомлення емоцій і почуттів інших & Нарцисизм	45	0,063119	0,41472	0,680406
Усвідомлення емоцій і почуттів інших & Психопатія	45	0,317082	2,19237	0,033813
Управління емоціями та почуттями інших & Макіавеллізм	45	0,119218	0,78738	0,435376
Управління емоціями та почуттями інших & Нарцисизм	45	0,002763	0,01812	0,985628
Управління емоціями та почуттями інших & Психопатія	45	0,421958	3,05197	0,003888

Результати кореляційного аналізу показників Темної тріади та емоційного інтелекту у досліджуваних жіночої статі

		Стать=0 Spearman Rank Order Correlations (Spreadsheet1) MD pairwise deleted Marked correlations are significant at p <.05000			
Pair of Variables		Valid N	Spearman R	t(N-2)	p-level
EI & Макіавеллізм		110	0,211974	2,25413	0,026207
EI & Нарцисизм		110	-0,160737	-1,69243	0,093447
EI & Психопатія		110	0,293893	3,19533	0,001831
Вн-особ & Макіавеллізм		110	-0,019980	-0,20768	0,835867
Вн-особ & Нарцисизм		110	-0,342766	-3,79183	0,000247
Вн-особ & Психопатія		110	0,120559	1,26209	0,209635
Міжособ & Макіавеллізм		110	0,381660	4,29116	0,000039
Міжособ & Нарцисизм		110	0,095399	0,99595	0,321498
Міжособ & Психопатія		110	0,353726	3,93012	0,000150
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів & Макіавеллізм		110	-0,046426	-0,48299	0,630080
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів & Нарцисизм		110	-0,295196	-3,21086	0,001744
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів & Психопатія		110	0,037129	0,38612	0,700167
Управління своїми емоціями і почуттями & Макіавеллізм		110	0,026970	0,28038	0,779720
Управління своїми емоціями і почуттями & Нарцисизм		110	-0,299375	-3,26075	0,001487
Управління своїми емоціями і почуттями & Психопатія		110	0,170095	1,79382	0,075640
Усвідомлення емоцій і почуттів інших & Макіавеллізм		110	0,243606	2,61026	0,010332
Усвідомлення емоцій і почуттів інших & Нарцисизм		110	-0,054371	-0,56587	0,572653
Усвідомлення емоцій і почуттів інших & Психопатія		110	0,270749	2,92287	0,004225
Управління емоціями та почуттями інших & Макіавеллізм		110	0,415649	4,74924	0,000006
Управління емоціями та почуттями інших & Нарцисизм		110	0,292569	3,17959	0,001925
Управління емоціями та почуттями інших & Психопатія		110	0,303577	3,31113	0,001264

Додаток Н

Дерево кластеризації

Результати кластерного аналізу

Descriptive Statistics for Cluster 1 (Spreadsheet1) Cluster contains 62 cases				
Variable	Mean	Standard Deviation	Variance	
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів	0,558017	0,841969	0,708911	
Управління своїми емоціями і почуттями	0,681634	0,683768	0,467539	
Усвідомлення емоцій і почуттів інших	0,667995	0,776598	0,603105	
Управління емоціями та почуттями інших	0,563241	0,813459	0,661715	
Емпатія	0,137256	0,879607	0,773708	
Descriptive Statistics for Cluster 2 (Spreadsheet1) Cluster contains 44 cases				
Variable	Mean	Standard Deviation	Variance	
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів	-0,969655	0,584697	0,341871	
Управління своїми емоціями і почуттями	-0,831124	0,808386	0,653488	
Усвідомлення емоцій і почуттів інших	0,011404	0,814033	0,662650	
Управління емоціями та почуттями інших	0,198404	0,632510	0,400069	
Емпатія	-0,562553	0,967429	0,935918	
Descriptive Statistics for Cluster 3 (Spreadsheet1) Cluster contains 49 cases				
Variable	Mean	Standard Deviation	Variance	
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів	0,164648	0,842264	0,709410	
Управління своїми емоціями і почуттями	-0,116160	0,884102	0,781636	
Усвідомлення емоцій і почуттів інших	-0,855458	0,724379	0,524726	
Управління емоціями та почуттями інших	-0,890831	0,867780	0,753043	
Емпатія	0,331479	0,979826	0,960058	

Додаток О

Результати перевірки гомогенності груп

Levene Test of Homogeneity of Variances (Spreadsheet1) Marked effects are significant at $p < ,05000$								
Variable	SS Effect	df Effect	MS Effect	SS Error	df Error	MS Error	F	p
Макіавеллізм	30,65697	2	15,32849	1823,238	152	11,99498	1,277908	0,281596
Нарцисизм	20,13607	2	10,06804	1718,018	152	11,30275	0,890760	0,412475
Психопатія	2,64804	2	1,32402	2461,521	152	16,19422	0,081759	0,921535

Додаток П

Результати порівняльного аналізу

Analysis of Variance (Spreadsheet1)								
Marked effects are significant at $p < ,05000$								
Variable	SS Effect	df Effect	MS Effect	SS Error	df Error	MS Error	F	p
Макіавеллізм	396,439	2	198,2195	5158,503	152	33,93752	5,84072	0,003599
Нарцисизм	1144,507	2	572,2534	5171,390	152	34,02230	16,81995	0,000000
Психопатія	500,979	2	250,4895	5676,763	152	37,34712	6,70706	0,001617

Додаток Р

Регресійний аналіз для шкали Макіавеллізму

Summary of Stepwise Regression; DV: Макіавеллізм (Spreadsheet1)							
Variable	Step +in/-out	Multiple R	Multiple R-square	R-square change	F - to entr/rem	p-level	Variables included
Управління емоціями та почуттями інших	1	0,339887	0,115523	0,115523	19,98363	0,000015	1
NPI-14	2	0,355413	0,126319	0,010795	1,87816	0,172564	2
Емпатія	3	0,366864	0,134590	0,008271	1,44313	0,231514	3
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів	4	0,377098	0,142203	0,007613	1,33133	0,250404	4

Regression Summary for Dependent Variable: Макіавеллізм (Spreadsheet1)						
R= ,37709808 R ² = ,14220296 Adjusted R ² = ,11932837						
F(4, 150)=6,2166 $p < ,00012$ Std.Error of estimate: 5,6362						
N=155	Beta	Std.Err. of Beta	B	Std.Err. of B	t(150)	p-level
Intercept			23,21410	0,785079	29,56912	0,000000
Управління емоціями та почуттями інших	0,369751	0,078277	2,22070	0,470127	4,72361	0,000005
NPI-14	0,114747	0,076147	0,21807	0,144713	1,50691	0,133937
Емпатія	0,100594	0,077358	0,60416	0,464607	1,30037	0,195470
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів	-0,089351	0,077439	-0,53664	0,465091	-1,15383	0,250404

Регресійний аналіз для шкали Нарцисизм

Summary of Stepwise Regression; DV: Нарцисизм (Spreadsheet1)							
Variable	Step +in/-out	Multiple R	Multiple R-square	R-square change	F - to entr/rem	p-level	Variables included
Управління своїми емоціями і почуттями	1	0,424578	0,180266	0,180266	33,64600	0,000000	1
Управління емоціями та почуттями інших	2	0,517662	0,267974	0,087708	18,21191	0,000035	2
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів	3	0,555024	0,308051	0,040077	8,74577	0,003603	3

Regression Summary for Dependent Variable: Нарцисизм (Spreadsheet1)						
R= ,55502358 R ² = ,30805117 Adjusted R ² = ,29430384						
F(3, 151)=22,408 $p < ,00000$ Std.Error of estimate: 5,3798						
N=155	Beta	Std.Err. of Beta	B	Std.Err. of B	t(151)	p-level
Intercept			28,02581	0,432116	64,85716	0,000000
Управління своїми емоціями і почуттями	-0,361797	0,080576	-2,31698	0,516013	-4,49015	0,000014
Управління емоціями та почуттями інших	0,324714	0,069486	2,07949	0,444997	4,67306	0,000007
Усвідомлення своїх емоцій та почуттів	-0,238214	0,080551	-1,52555	0,515853	-2,95732	0,003603

Регресійний аналіз для шкали Психопатії

Regression Summary for Dependent Variable: Психопатія (Spreadsheet1) R= ,43089733 R ² = ,18567251 Adjusted R ² = ,16395711 F(4, 150)=8,5503 p<,00000 Std.Error of estimate: 5,7912						
N=155	Beta	Std.Err. of Beta	B	Std.Err. of B	t(150)	p-level
Intercept			42,99476	2,474496	17,37516	0,000000
Управління емоціями та почуттями інших	0,267417	0,081417	1,69373	0,515670	3,28452	0,001272
HSHS	-0,229891	0,075359	-0,24021	0,078744	-3,05060	0,002701
Емпатія	-0,118287	0,074686	-0,74919	0,473038	-1,58379	0,115348
Усвідомлення емоцій і почуттів інших	0,122455	0,081036	0,77559	0,513253	1,51113	0,132860

Summary of Stepwise Regression; DV: Психопатія (Spreadsheet1)							
Variable	Step +in/-out	Multiple R	Multiple R-square	R-square change	F - to entr/rem	p-level	Variables included
Управління емоціями та почуттями інших	1	0,312358	0,097567	0,097567	16,54174	0,000076	1
HSHS	2	0,401130	0,160905	0,063338	11,47347	0,000899	2
Емпатія	3	0,416264	0,173276	0,012371	2,25948	0,134887	3
Усвідомлення емоцій і почуттів інших	4	0,430897	0,185673	0,012397	2,28351	0,132860	4